

การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
บำรุง แสงณรงค์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ตุลาคม 2550

การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
บำรุง แสนณรงค์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ตุลาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
บำรุง แสงณรงค์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ตุลาคม 2550

บำรุง แสงณรงค์ (2550). การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร
สารนิพนธ์ กศ.ม.(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการ
ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร
จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถี
พุทธ และขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูปฏิบัติงานการสอนในโรงเรียน
ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 123 คน เครื่องมือที่ใช้ในการ
วิจัยเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ระดับ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติของครูต่อการ
ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .967 และแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวมมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .968 สถิติที่ใช้ในการ
วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ความถี่ คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที
(t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1.การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงาน
เขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาใน
รายด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน
ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2.การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียน
ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรมแนวทางการ
ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียน เป็นดังนี้

2.1 ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาในรายด้าน
คือ ด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการโดยรวมไม่แตกต่างกันส่วนในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
ด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .05 โดยครูที่ผ่านการอบรมจะมีส่วนร่วมมากกว่าที่ไม่ผ่านการอบรม

2.2 ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่เจตคติดีมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่

A STUDY OF THACHER'S PARTICIPATION IN WORKING CONDITION BASED ON
BUDDHISM SCHOOL IN PRIMARY SCHOOL OF KLONGSAN DISTRICT OFFICE
UNDER BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

AN ABSTRACT

BY

BUMROONG SANNARONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree In Educational Administration
at Srinakharinwirot University

October 2007

Bumroong Sannarong. (2007). *A Study of Teacher's Participation in Working Condition Based on Buddhism in Primary School of Klongsan District office under Bangkok Metropolitan Administration*. Master's Project , M.Ed. (Educational Administration). Bangkok : Graduate school. Srinakharinwirot University. Project Advisor : Lec.Dr. Marasri Suthanithi.

The purpose of research were to study and compare the teacher's participation in working condition based on Buddhism school in primary school of Klongsan district office under Bangkok metropolitan administration , aspect : Conference in working condition based on Buddhism school , Attitude in working condition on Buddhism school and size of school.

The Samples were 123 teacher in school of Klongsan district office. The instruments for collecting data were a 5 rating scale questionnaire with the reliability of .967 in the attitude of teachers and the reliability of .968 in the teacher's participation in working condition based on Buddhism in Primary school . The statistics used in data analysis were percentage (%) , mean (X) , standard deviation (S.D) and t-test . The results of study were as follows.

1.The teacher's participation in working condition based on Buddhism school in primary school of Klongsan district office under Bangkok metropolitan administration as a whole were at a high level . When considering its individual aspect , their participation toward the aspect of the school physical ,activity of school lives , learning and teaching , school climate and interaction and school administration were at a high level .

2.The comparisons of the teacher's participation in working condition based on Buddhism school in primary school of Klongsan district office under Bangkok metropolitan administration to conference in working condition based on Buddhism school , attitude in working condition on Buddhism school and size of school as follows :

2.1 The teachers passed and didn't pass in working the conference on Buddhism school to have the participation school in working on Buddhism school as

while aspect were different . When considering its individual aspect ; it was found the teacher's participation in school physical school administration were not different ; activity of school lives , learning and teaching and school climate and interaction were significantly different at .05 level. The teacher passed the conference more participation than the teacher didn't pass the conference.

2.2 The teacher's attitude in working condition were different ; the teacher's participation in working condition based on Buddhism school as a whole and separation aspect were significantly different at .05 level . The teacher's good attitude more participation than the teacher's bad attitude.

2.3 The teachers work in different size of school : the teacher's participation in working condition based on Buddhism school as a whole and separation aspect were significantly different at .05 level . The teachers working in small school more participation than the teachers work in big school.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ เรื่อง การศึกษามีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียน
ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ของ บำรุง แสงณรงค์ ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....

(อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ แสงศักดิ์)

คณะกรรมการสอบ

..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ แสงศักดิ์)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์

(อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานี)

..... กรรมการสอบสารนิพนธ์

(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย ชูชาติ)

วันที่ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2550

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาและความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร. มารศรี สุธานิธิ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ท่านได้เสียสละ เวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาแนะนำ ในการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ทุกขั้นตอน ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย และรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัย อีกทั้งท่านยังเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานิธิ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และ กรรมการพิจารณาเค้าโครงสารนิพนธ์คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศาสตร์ แสงศักดิ์ อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานิธิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง อาจารย์ ดร. สมชาย เทพแสง ที่แนะนำแนวทางในการจัดทำสารนิพนธ์ จนทำให้ สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความสมบูรณ์ที่สุด

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา พระครูวินัยธร วลพลโกวิโล นายโกมินทร์ สังคะนอง นายสมชาย ศรีโชค และ นายฉัฐภูมิ หลอมประโคน ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และ ขอกราบขอบพระคุณ คุณครูที่ปฏิบัติงานสอนทุกท่านในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เสียสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการตอบแบบสอบถาม ให้ข้อมูลต่างๆที่เป็นจริงและ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิญา อิงอาจ อาจารย์ประจำภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่ได้กรุณาแนะนำวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พ่อทองพันธ์ แม่เกษร แสนณรงค์ นางมยุรัตน์ แสนณรงค์ นางสาวลัดดา บุผาตะคุ นางสาวเมธาวี แสนณรงค์ เด็กหญิงอภิญา แสนณรงค์ และ ญาติพี่น้อง ทุกคน ที่ให้ทั้งกำลังใจ และเป็นกำลังใจที่ดีตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำงานวิจัย

คุณค่าและประโยชน์ทั้งปวง ของการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมระลึกถึงพระคุณของ บิดา มารดา บุพการี และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ ประสาขาวิชาความรู้ทั้งหลายให้แนวทางการศึกษาและการดำรงชีวิตอันทรงคุณค่าแก่ผู้วิจัย

บำรุง แสนณรงค์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของเนื้อหา.....	6
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	6
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
กรอบความคิดในการวิจัย.....	11
สมมติฐานในการวิจัย.....	14
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร.....	16
ประวัติความเป็นมาของเขตคลองสาน.....	19
ลักษณะทั่วไปของเขตคลองสาน.....	20
หน้าที่ของฝ่ายการศึกษาของสำนักงานเขตคลองสาน.....	21
โรงเรียนวิถิพุทธ.....	23
ความสำคัญและความเป็นมาของโรงเรียนวิถิพุทธสู่สถานศึกษา.....	23
ความหมายของโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษา.....	26
ความมุ่งหมายและประโยชน์ของโรงเรียนวิถิพุทธ.....	29
กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษา.....	29
การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษา.....	32
การดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ สำนักงานเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร....	34
ด้านกายภาพ.....	37
ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต.....	39

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2(ต่อ)	
ด้านการเรียนการสอน.....	42
ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์.....	44
ด้านการบริหารจัดการ.....	47
การมีส่วนร่วม.....	53
ความหมายการมีส่วนร่วม.....	53
ลักษณะการมีส่วนร่วม.....	56
แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	57
ลักษณะและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วม.....	57
การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.....	59
วรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรอิสระ.....	69
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
งานวิจัยในประเทศ.....	71
งานวิจัยต่างประเทศ.....	75
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	78
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	78
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79
การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	80
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	81
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	96
สรุปผลการวิจัย.....	98
อภิปรายผล.....	99
ข้อเสนอแนะ.....	101
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	102
บรรณานุกรม.....	103
ภาคผนวก.....	112
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	113
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	126
ภาคผนวก ค หนังสือขอเชิญผู้เชี่ยวชาญและขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย.....	128
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	136

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 สถิติจำนวนข้าราชการครูและจำนวนนักเรียน (ปีการศึกษา 2548)	21
2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามขนาดโรงเรียน.....	79
3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอบรมแนวทาง การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดของโรงเรียน	85
4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการมีส่วนร่วม 4 ด้านของการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธใน 5 ด้านของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร	86
5 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม 4 ด้านของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้านของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานครจำแนกตามการอบรมแนว ทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.....	89
6 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม 4 ด้านของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้านของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเจตคติต่อ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.....	92
7 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม 4 ด้านของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้านของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดโรงเรียน... ..	94

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	14
2 การบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร.....	18
3 ภาพแสดงภาพโรงเรียนวิถียุทธ.....	36
4 แผนภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถียุทธ.....	52

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายของไทย ในอดีตอันยาวนานนั้นมีฐานมาจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่ยังไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบันนี้ แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษาเลย แต่ได้นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา (ฦๅฐกิตติ ศรีสันต์ .2548: 4) ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรมและในความเป็นสมบัติของชาติที่ได้ก่อสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าองค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนที่ให้การศึกษาค้นคว้าผู้เรียนทุกวัยทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้นาระบบพุทธธรรมมาประยุกต์กับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบันให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วเพื่อให้มีความชัดเจนโดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” (สำนักพัฒนาวัดกรรมกรจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.2547:8) สืบเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา:หัวใจของการปฏิรูปการศึกษา” ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 ที่ประชุมได้หารือถึงโรงเรียนที่จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไว้ใจจำกัด พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี มีแนวคิดที่สอดคล้องกับศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่เสนอให้มีโรงเรียนนำร่องวิถีพุทธ ให้คุณครูเข้าสู่ห้องเรียนด้วยแบบอย่างของชาวพุทธ ใช้กระบวนการสอนแบบพุทธ จากประกายความคิดสำคัญนี้เอง กระทรวงศึกษาธิการจึงนำสู่การส่งเสริมการจัด “โรงเรียนวิถีพุทธ” ที่เป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่านิพพานของพระพุทธธรรมคืนสู่สังคมไทยสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่าโรงเรียนวิถีพุทธจะเดินหน้าต่อไปอย่างมีพลังในการที่จะสร้างสรรค์ในอนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกมนุษย์ให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืนสืบไป โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนและสถานศึกษาที่มีความชัดเจนในการนำวิถีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการต่อไป โดยการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งในปัจจุบันนี้โรงเรียนวิถีพุทธเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 รูปแบบที่สำคัญอยู่ในการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้าสู่การพัฒนาและอยู่ภายใต้การดำเนินงาน

5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา 2547:15-22)

โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารหรือการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา 4 คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิต และปัญญา โรงเรียนวิถีพุทธต้องอบรมผู้เรียนให้กินอยู่ ดูและฟังเป็น คำว่า เป็น ในกรณีนี้หมายถึง กิน อยู่ ดูและฟัง ตามหลักไตรสิกขานั้นเอง เมื่อมีไตรสิกขาเป็นเครื่องพัฒนาดังกล่าวมาแล้ว ผลที่ตามมาก็คือผู้เรียนจะได้เรียนการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีพและ พัฒนาการทางปัญญา ทางสังคม (ศีลภาวนา) ซึ่งเป็นผลจากการยึดมั่นในศีลธรรม รักษาระเบียบวินัยและจรรยาบรรณจะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) ซึ่งเกิดจากการบริหารให้มีสติ สมาธิ และคุณธรรมอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นคนมีความสุข และพัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการจะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการโดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ 1) สัมผัสสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี 2) สัทธัมมัสสนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี 3) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี 4) อัมมานุสम्मปฏิปัตติ หมายถึง ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม โดยการดำเนินการจัดสภาพของโรงเรียนวิถีพุทธที่ประกอบไปด้วยการดำเนินงานใน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านการบริหารจัดการ ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้านจะมุ่งเพื่อให้การพัฒนานักเรียนตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การจัดด้านกายภาพ ควรเป็นธรรมชาติสภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีความตั้งใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนา ศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต กระตุ้นให้การกินอยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะเป็นไปตามคุณค่าแท้ ด้านการเรียนการสอน บูรณาการพุทธธรรมในการจัดการเรียนรู้ชัดเจน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เอื้ออาทรและเป็นกัลยาณมิตรต่อกันส่งเสริมทั้งวัฒนธรรมเมตตา และวัฒนธรรมแสงปัญญา ด้านบริหารจัดการโดยการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้นการกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548: 4-5) การจัดสภาพในแต่ละด้านนั้นก็เพื่อจะ

มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาให้นักเรียนที่ได้ดำเนินการไปอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรม
นั่นเอง

กรุงเทพมหานครตระหนักถึงความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียน
เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข จึงได้พัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
การบริหารจัดการคุณภาพของโรงเรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้มี
คุณภาพชีวิตที่ดี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นทุกชาติ ศาสนา ได้อย่างมี
ความสุข ทั้งนี้ กรุงเทพมหานครโดยสำนักงานการศึกษามีนโยบายที่จะนำระบบโรงเรียนวิถีพุทธมาสู่
โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียน เพราะเห็นว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำ
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยเน้น
กรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา (มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหา
ด้วยเหตุผลอย่างถูกต้อง) ซึ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคน
ดี เก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามกรุงเทพมหานครเห็นความสำคัญของบุคลากรที่มี
หน้าที่เป็นผู้ดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธของกรุงเทพมหานครดังจะเห็นได้จากการจัดอบรมสัมมนา
ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาธิการเขต ศึกษาพิเศษ ครู พระสงฆ์ในเรื่องการนำแนวทางการ
ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ให้บุคลากรเหล่านั้น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ถึง ปีการศึกษา 2549 เป็น
จำนวนถึง 3468 คน/ รูป ก็เพื่อมุ่งหวังที่จะให้บุคลากรเหล่านั้นนำเอาประสบการณ์ความรู้ที่ได้รับ
จากการฝึกอบรมสัมมนาไปใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นตามหลัก
ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
อย่างแท้จริง

สภาพปัญหาในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขต
คลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการนำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์
กับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
คือ เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุขอย่างแท้จริงตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนด
คุณลักษณะอันพึงประสงค์เอาไว้ โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ เพราะโรงเรียนวิถีพุทธ
ก็เป็นนวัตกรรมจัดการศึกษา 1 ใน 5 รูปแบบที่สำคัญที่ได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตัวผู้เรียนอย่างบูรณาการโดยการดำเนินการทั้ง 5 ด้าน คือ
ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์
ด้านการบริหารจัดการแต่ยังมีปัญหาเป็นที่ยอมรับกันว่าขณะนี้โรงเรียนประถมศึกษาใน สำนักงาน
เขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่นำแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ใน
กระบวนการพัฒนาผู้เรียนนั้นพบปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง คือ ด้านกายภาพมีปัญหา

ในด้านการจัดการอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมห้องเรียนแหล่งเรียนรู้ไม่สะอาดขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต มีปัญหาเนื่องจากผู้บริหาร คณะครู ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ อันเป็นกิจกรรมที่จะให้นักเรียนมีพฤติกรรมแห่งความเป็นผู้มีจริยธรรมได้อย่างแท้จริง ด้านการเรียนการสอนมีปัญหาในเรื่อง ที่ผู้บริหาร ครู ขาดความรู้ความเข้าใจในการกำหนดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเข้าทุกกลุ่มสาระที่จะสะท้อนให้เห็นการพัฒนาไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาแก่ผู้เรียน

ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ยังคงประสบปัญหาผู้บริหาร ครู ขาดความเมตตากรุณาต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน ด้านการบริหารจัดการยังมีปัญหาในการหาผู้รู้ชัดในหลักธรรมไม่ชัดเจนในอบายมุข เป็นผู้อยู่ในศิลปปฏิบัติธรรม ถึงแม้ว่าจะได้นิมนต์พระภิกษุมาสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนรวมถึงการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆ ในทางศาสนาก็ตามยังขาดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และยังไม่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมเหล่านั้นเท่าที่ควร ซึ่งเป็นปัญหาในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธโดยทั่ว ๆ ไปรวมทั้งโรงเรียนวิถีพุทธในระดับชั้นประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ต้องอาศัยคณะผู้บริหาร ครู ได้ช่วยกันกำกับดูแลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 ตรัสว่า “ประเทศชาติของเราจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคนเป็นสำคัญ ผลการศึกษาอบรมในวันนี้จะเป็นเครื่องกำหนดอนาคตของชาติในวันข้างหน้า”

ปัญหาที่กล่าวมากรุงเทพมหานครได้ดำเนินการแก้ไข โดยการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษาธิการเขต ศึกษาพิเศษ ครู และพระสงฆ์เป็นจำนวนถึง 3468 คน/รูป โดยได้ดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ถึงปีการศึกษา 2549 เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครทุกโรงเรียนและในขณะเดียวกันก็เพื่อให้บุคลากรที่ผ่านการอบรมสัมมนามาแล้วได้มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพต่อตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้นจึงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าการมีส่วนร่วมของครูจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธ เพราะว่าการมีส่วนร่วมเป็นการให้บุคลากรในองค์กรนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลตามแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen;&Uphoff.1977:27-58) เพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ พัฒนานักเรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุขสืบไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาปัญหาของการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการประกอบ พิจารณา แก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกอย่างไร้ขีดจำกัด เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคลากรของชาติที่มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพและมีความสุขตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม 4 ด้านได้แก่ ส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมประเมินผลของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และ ด้านการบริหารจัดการ
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามกรอบมโนทัศน์ทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อมูลของการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ว่าอยู่ในระดับใดและมีปัญหาในการศึกษาการมีส่วนร่วมด้านใดบ้างซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนในสถานศึกษานำไปใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบาย พัฒนา ส่งเสริม และปรับปรุงแก้ไขการบริหารจัดการในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญาอันเป็นแนวทางของการให้ปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตของผู้เรียนอย่างบูรณาการต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีขอบเขตเนื้อหา ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วม 4 ด้านได้แก่ ส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมประเมินผลของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านกายภาพ
- 1.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
- 1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 1.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์
- 1.5 ด้านการบริหารจัดการ

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จาก 7 โรงเรียน จำนวน 180 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2549 จำนวน 123 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขนาดโรงเรียนโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ เครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970: 608) จากนั้นจึงทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้น ได้ครูปฏิบัติการสอนโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 27 คนโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 96 คน แล้วทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

4.1.1 การอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ได้แก่

- 1) ผ่านการอบรม
- 2) ไม่ผ่านการอบรม

4.1.2 เจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

- 1) เจตคติที่ดี
- 2) เจตคติที่ไม่ดี

4.1.3 ขนาดของโรงเรียน ได้แก่

1) โรงเรียน ขนาดเล็ก

2) โรงเรียนขนาดใหญ่

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมใน 4 ด้านของครูได้แก่ ส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ ส่วนร่วมในด้านการปฏิบัติ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมประเมินผลของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์และด้านการบริหารจัดการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **โรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่เน้นการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดู และฟังเป็น

2. **การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง การจัดสภาพในทุกด้านของโรงเรียนสามัญที่จัดการศึกษาแต่เน้นการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและวิถีแนวทางในการจัดการศึกษาทั้งในด้านองค์ความรู้ กระบวนการจัดการศึกษาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน เกี่ยวกับการดำเนินงานใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ด้านบริหารจัดการ ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถ กิน อยู่ ดู และฟังเป็น ดังนี้

2.1 **ด้านกายภาพ** หมายถึง การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาในการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น นักเรียนพักผ่อนได้อย่างปลอดภัย สถานศึกษาและชุมชนปลอดจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด มีระบบช่วยเหลือนักเรียน มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนรู้และเข้าใจเหตุผลตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา อาคารสถานที่จัดให้มีที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระประจำห้องหรือประจำโรงเรียน

2.2 **ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต** หมายถึง การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในการจัดกิจกรรมวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ การสอนธรรมศึกษา การเข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรม การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยให้นักเรียน

เป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเอง และจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

2.3 ด้านการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนอย่างบูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้แก่สถานศึกษานำหลักพระพุทธานุสสติมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรม มีการใช้สื่อประกอบการสอนที่ใกล้ตัวและเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงให้นักเรียนมีการแก้ปัญหาโดยยึดหลักพุทธธรรม มีการจัดกิจกรรมฝึกจิตและสมาธิเพื่อเจริญปัญญา มิมนต์พระสงฆ์หรือเชฎฐวิทยากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามาให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นำหลักพุทธศาสนามาประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

2.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธใน ด้านส่งเสริมบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้ม แจ่มใส มีเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู และครูต่อครูด้วยกัน ได้แก่ สถานศึกษาจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ส่งเสริมให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างรู้จักสามัคคีและเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่นและจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำความดีต่อผู้อื่น จัดหาแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการเรียนรู้พุทธศาสนา ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดี ยกย่องเชิดชูและส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ประชาสัมพันธ์/เผยแพร่ความดีของครู นักเรียน และบุคลากรในรูปแบบต่าง ๆ และจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

2.5 ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธใน ด้านบุคลากรในการศึกษามีการร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน สร้างความศรัทธา สร้างความเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน สถานศึกษามีนโยบายที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนตามแนววิถีพุทธ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษากำกับดูแลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และส่งเสริมให้คณะกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีการนำผลการดำเนินงานของคณะกรรมการไปปรับปรุงพัฒนา เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง วัด ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีการกำหนดบทบาท หน้าที่ คณะบุคคลที่รับผิดชอบในการประเมินผลอย่างชัดเจนและนำผลการตรวจสอบและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนานักเรียนต่อไป

3. **การมีส่วนร่วม** หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลและบุคลากรได้มีโอกาสปฏิบัติงานจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องกับงานหรือองค์การ ความรู้สึกผูกพันเกี่ยวข้องที่ว่่านี้นหากมีการตัดสินใจ การวางแผน การติดตามผล ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมนั้น ๆ จะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัด ความภาคภูมิใจร่วมกัน

4. **การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง การที่ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และ ด้านการบริหารจัดการ

5. **การมีส่วนร่วมด้านกายภาพ** หมายถึง ครูมีส่วนร่วมพิจารณาตัดสินใจเลือกสถานที่สิ่งแวดล้อมที่มีความสะอาด ร่มรื่น สงบ ปลอดภัย การดำเนินการลงมือปฏิบัติ ปรับปรุงสถานที่สิ่งแวดล้อมให้มีความสะอาด ร่มรื่น สงบปลอดภัย ร่วมรับผิดชอบแทนหรือรางวัลที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เชิดชูเกียรติ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจของครู รวมทั้งการมีส่วนร่วมตรวจสอบผลการดำเนินงานทางด้านสิ่งแวดล้อม สถานที่ ว่ามีความปลอดภัยสะอาด หรือ เพิ่มเติม แก้ไขปรับปรุงในด้านกายภาพให้เหมาะสมในกระบวนการการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ

6. **การมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต** หมายถึง ครูมีส่วนร่วมคิดวางแผนในกิจกรรมที่ส่งเสริมนักเรียนและกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน หรือประจำปี ในโอกาสต่าง ๆ ที่เหมาะสม การร่วมปฏิบัติในกิจกรรมประจำวันประจำสัปดาห์ หรือในกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในพิธีการต่าง ๆ ร่วมรับคำชมจากชุมชน ผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียนและรวมไปถึงการได้รับรางวัลที่จัดขึ้นให้เป็นขวัญ กำลังใจแก่ครู ร่วมติดตามประเมินผลในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมปรับปรุงในกิจกรรมเหล่านั้นให้เหมาะสมต่อกิจกรรมวิถีชีวิตของนักเรียน

7. **การมีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอน** หมายถึง ครูมีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดให้โรงเรียนมีการบูรณาการพุทธธรรมเข้ามสู่การเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การร่วมลงมือจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การเรียนการสอนที่บูรณาการกับหลักไตรสิกขา ร่วมรับผิดชอบแทน หรือรางวัลเพื่อขวัญและกำลังใจของครู และการร่วมรับประเมินผลจากภายนอกและภายในเพื่อนำข้อดีข้อเสียมาดำเนินการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

8. **การมีส่วนร่วมด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์** หมายถึง ครูมีส่วนร่วมตัดสินใจกำหนดกรอบในการปฏิบัติตนของครู เกี่ยวกับการมีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดี

เชื้ออาหารต่อนักเรียน ต่อครู รวมไปถึงการคิดดี พูดดี ทำดี โดยเป็นไปในบรรยากาศแบบพี่น้อง เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน การร่วมกันปฏิบัติตนของครู เกี่ยวกับการมีความประพฤติตนที่เป็นแบบอย่างที่ดี เชื้ออาหารต่อนักเรียน ต่อครู รวมไปถึงการคิดดี พูดดี ทำดี โดยเป็นไปในบรรยากาศแบบพี่น้องและเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน การได้รับรางวัลหรือคำเชยชมจากเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร และได้รับเกียรติคำชมในโอกาสต่าง ๆ ประเมินผลของกิจกรรมโดยการสังเกตจากบรรยากาศการให้ความช่วยเหลือและการประพฤติตนของครูในการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างถูกต้อง และมีมิตรไมตรีต่อเพื่อนครูเป็นไปอย่างต่อเนื่องและทำด้วยความจริงใจมากน้อยแค่ไหน เพื่อนำผลการประเมินมาส่งเสริมพัฒนาให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นต่อไป

9. **การมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ** หมายถึง ครูมีส่วนร่วมตัดสินใจตั้งแต่ขั้นเตรียมการสรรหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา เอกสารข้อมูล บุคลากร คณะกรรมการ ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อกำหนดเป้าหมายแผนงาน แผนปฏิบัติงานรายวัน รายเดือน รายปี เพื่อดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของโรงเรียน ร่วมดำเนินการตั้งแต่จัดประชุมบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจในแผนงานตามนโยบายและร่วมปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีวัตถุประสงค์เดียวกัน การร่วมรับผิดชอบแทน การเชิดชูเกียรติ คำชม จากสังคม ชุมชน โรงเรียน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ครูในการดำเนินงานการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรมและมีส่วนร่วมต่อไปรวมทั้งการร่วมตรวจสอบผลการดำเนินงาน การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไข พัฒนา ในด้านการบริหารให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมต่อไป

10. **ครู** หมายถึง ครู อาจารย์สายปฏิบัติการสอนและสนับสนุนการสอนในระดับประถมศึกษาโรงเรียนในสำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร

11. **การอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง การผ่านการศึกษาตามหลักสูตรที่จัดอย่างมีระบบเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ แนวคิดและทัศนคติในเรื่อง ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย หิรัญโต ที่ให้แนวคิดไว้ว่า การฝึกอบรมคือการเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ความสามารถและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ทำที่ ความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้เขาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานปัจจุบันและทำงานประสบผลสำเร็จในอนาคต และรับผิดชอบสูงขึ้น (อุทัย หิรัญโต. 2531: 108) ซึ่ง จัดโดยสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

12. **เจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ** หมายถึง ความคิดเห็น ของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้ค่าเฉลี่ยในการแบ่งกลุ่มได้ 2 กลุ่มคือ เจตคติที่ดี เจตคติที่ไม่ดี

13. **โรงเรียนประถมศึกษา** หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6

14. **ขนาดโรงเรียน** หมายถึง สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามเกณฑ์ของสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร แบ่งขนาดโรงเรียนเป็น 2 ขนาด ดังนี้

14.1 โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1 - 400 คน

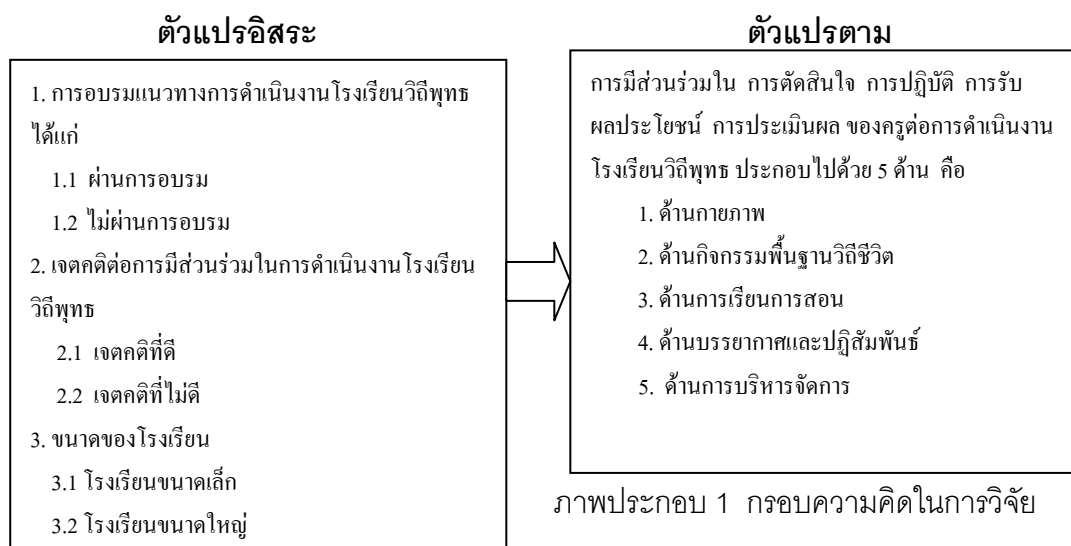
14.2 โรงเรียนขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 800

กรอบความคิดในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจาก เอกสาร บทความ วารสาร และงานวิจัยพบว่า ครู คือ บุคลากรที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนานักเรียนเพราะครู คือ ผู้ทำหน้าที่หลักในการเรียนการสอนและส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ดังนั้นครูจึงเป็นผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานักเรียนตามแนววิถีพุทธที่โรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาอยู่ครูจึงจะต้องมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen; & Uphoff. 1977: 27-58) ซึ่งกำหนดการมีส่วนร่วมไว้ 4 ด้านได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของบุคลากรด้านการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจนี้เป็นการกำหนดทางเลือกประเมินทางเลือกและตัดสินใจเลือกเพื่อนำทางเลือกมาสู่การปฏิบัติ 2) การมีส่วนร่วมของบุคลากรด้านการปฏิบัติ เป็นการร่วมดำเนินการทั้งมนด้านทรัพยากรด้านการบริหารการประสานงานและเข้าเป็นผู้ปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมของบุคลากรในด้านการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของวัตถุ สิ่งของ สิ่งตอบแทน รางวัล เงิน หรืออาจอยู่ในรูปของผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่ดีที่เอื้อต่อการทำงานการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ผลประโยชน์รวมถึงประโยชน์ด้านบุคคลได้แก่ ความก้าวหน้า ความมั่นคงในอาชีพการเพิ่มพูนความรู้ทักษะความภาคภูมิใจและการเห็นคุณค่าในงาน 4) การมีส่วนร่วมของบุคคลด้านการประเมินผลโดยที่บุคลากรทุกคนต้องมีความรับผิดชอบในการประเมินผลการปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนเอง เริ่มจากการประเมินผลการปฏิบัติงานว่าสอดคล้องกับวิสัยทัศน์พันธกิจที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ประเมินความพึงพอใจจากผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนที่จะเป็นเสียงสะท้อนที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ด้วยคุณค่าองค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนที่ให้การศึกษาค้นคว้าผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้นำระบบพุทธธรรมมาประยุกต์กับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบันให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี คนเก่ง และดำรงชีวิตอย่าง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วเพื่อให้มีความ

ชัดเจนโดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ .2547:8) ซึ่งในปัจจุบันนี้โรงเรียนวิถีพุทธเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 รูปแบบที่สำคัญอยู่ในการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้าสู่การพัฒนาและอยู่ภายใต้การดำเนินงาน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ (สำนักนวัตกรรมการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.2546:15-22) และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของโรงเรียนประถมศึกษา ใน สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ผู้วิจัย จึงกำหนดกรอบการศึกษาไว้ 5 ด้าน คือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ 5) ด้านการบริหารจัดการ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมดังนี้ การฝึกอบรม คือ การเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ความสามารถและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ท่าทีความรู้สึของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้เขาสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพสามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานปัจจุบันและทำงานประสบผลสำเร็จในอนาคต ตลอดจนการเตรียมตัวคนให้พร้อมเพื่อรับตำแหน่งที่ตัวเองรับผิดชอบสูงขึ้น (อุทัย หิรัญโต. 2531: 108) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชีวะ ประवालพฤษ์ ที่กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรม คือ กระบวนการเสริมสร้างสมรรถภาพบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติเพิ่มขึ้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานในขอบเขตของการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน อันมีผลต่อความสำเร็จขององค์การ (ชีวะ ประवालพฤษ์. 2538:4) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของคาลวิน (Calvin.1993: Abstract) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ของครูในเรื่อบบทบาทและผลงานการศึกษาจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้ของครู คือ ครูที่มีประสบการณ์ในการสอน การได้รับอบรมเทคนิคการสอนจริยธรรมและความเคร่งครัดในการปฏิบัติทางศาสนาของครู และประสบการณ์ระหว่าง 11-25 ปี มีความเชื่อว่าในโรงเรียนต้องสอนจริยธรรมและค่านิยมแก่นักเรียนอย่างเพียงพอ ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการด้วยกัน การฝึกอบรมก็เป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร การมีความรู้ความสามารถ ทักษะทัศนคติ รวมทั้งเทคนิควิธีที่ได้จากการฝึกอบรมจะส่งผลให้การพัฒนาและการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธบรรลุวัตถุประสงค์เป็นสำคัญผู้วิจัยจึงสนใจและนำมาเป็นตัวแปรหนึ่งของการศึกษาคั้งนี้ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ได้แยกบุคลากรเป็น 2 ประเภท คือ ผ่านการฝึกอบรม และไม่ผ่านการฝึกอบรม

สำหรับ เจตคติ ถือว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างมาก เนื่องจากเจตคติ คือ ท่าทีหรือความรู้สึกความคิดเห็น ความพร้อมที่จะแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536:75) ที่กล่าวไว้ว่า เจตคติของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ในการที่จะตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบในการทำงาน การชอบ ไม่ชอบ พอใจไม่พอใจ ต่องานที่ทำก่อให้เกิดความพร้อมหรือไม่พร้อมที่จะทำงานนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปราณีรัตน์ อัสสร (2545:31) และ จุฑามาศ แหนผัน (2548:32) ที่กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า เจตคติเป็นสภาพทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์อันทำให้บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่อาจแสดงท่าทีในทางที่พอใจ ไม่พอใจ ชอบไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เจตคติจึงเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่เป็นสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ที่จะส่งผลต่อกิจกรรมหรือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนเป็นสำคัญ ขนาดของโรงเรียนก็เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจนำมาศึกษาเพราะว่าโรงเรียนใน สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีขนาดแตกต่างกันไป แต่ละโรงเรียนซึ่งโรงเรียนจะมีขนาดใดนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนและจำนวนห้องเรียนเป็นสำคัญ ขนาดของโรงเรียนส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานได้มากหรือน้อยแตกต่างกันไปก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญเพราะโรงเรียนมีขนาดใหญ่มากเท่าใดความซับซ้อนและกิจกรรมของโรงเรียนก็มากขึ้นไปเท่านั้นอาจจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานในโรงเรียนลดต่ำลงได้ โรงเรียนที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จะได้รับการจัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์แตกต่างกันซึ่งอาจทำให้การบริหารงานแตกต่างกันไปด้วย (ธงชัย สันติวงษ์.2523:194)ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตคลองสานมีโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ จะมีการบริหารงานให้ครูมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างไรรึนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการด้วยกันผู้วิจัยจึงสนใจและนำมาเป็นตัวแปรหนึ่งของการศึกษาคั้งนี้ จากแนวคิดข้างต้นสามารถนำเสนอเป็นภาพประกอบดังนี้

สมมติฐานของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1. ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน
2. ครูที่มีเจตคติแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน
3. ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร แยกไว้เป็นหมวดหมู่ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของเขตคลองสาน
- 1.2 ลักษณะทั่วไปของเขตคลองสาน
- 1.3 หน้าที่ของฝ่ายการศึกษาของสำนักงานเขตคลองสาน

2. โรงเรียนวิถีพุทธ

- 2.1 ความสำคัญและความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธสู่สถานศึกษา
- 2.2 ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา
- 2.3 ความมุ่งหมายและประโยชน์ของโรงเรียนวิถีพุทธ
- 2.4 กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา
- 2.5 การบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา

3. การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตคลองสาน

สังกัดกรุงเทพมหานคร

- 3.1 ด้านกายภาพ
- 3.2 ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
- 3.3 ด้านการเรียนการสอน
- 3.4 ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์
- 3.5 ด้านการบริหารจัดการ

4. การมีส่วนร่วม

- 4.1 ความหมายการมีส่วนร่วม
- 4.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม
- 4.3 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
- 4.4 ลักษณะและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
 - 5.1 การมีส่วนร่วมของครูด้านกายภาพ
 - 5.2 การมีส่วนร่วมของครูด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
 - 5.3 การมีส่วนร่วมของครูด้านการเรียนการสอน
 - 5.4 การมีส่วนร่วมของครูด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์
 - 5.5 การมีส่วนร่วมของครูด้านการบริหารจัดการ
6. วรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรอิสระ
 - 6.1 การฝึกอบรม
 - 6.2 เจตคติ
 - 6.3 ขนาดของโรงเรียน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. โรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. 2547 : 14-15) มีรายละเอียดนำเสนอพอสังเขป ดังนี้

กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาตั้งแต่เริ่มสถาปนาในปี พ.ศ. 2515 ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 โดยรับโอนการจัดการศึกษาจาก 2 หน่วยงาน คือ เทศบาลนครหลวง และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพมหานคร ซึ่งหน่วยงานทั้ง 2 ได้ถือกำเนิดเมื่อ พ.ศ. 2514 จากประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 โดยเทศบาลนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นการยุบรวมกันและรับโอนการจัดการศึกษาจากเทศบาลนครกรุงเทพและเทศบาลนครธนบุรี ทั้งนี้ โดยเทศบาลทั้ง 2 รับโอนการจัดการศึกษามาจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี 2481 และองค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นการยุบรวมกัน และรับโอนการจัดการศึกษาจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนคร และองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรี โดยองค์การทั้งสองโอนการจัดการศึกษา มาจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2509การจัดการศึกษาในพื้นที่ของกรุงเทพมหานครตั้งแต่ จัดตั้งโรงเรียนทวยราษฎร์ขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2427 ที่วัดมหรณพารามและขยายออกไปโดย จัดตั้งองค์การรับผิชอบเป็นกรมศึกษาธิการ เมื่อปี พ.ศ. 2430 และเป็นกระทรวงธรรมการเมื่อ ปี พ.ศ. 2435 ต่อมาในปี พ.ศ. 2441 ได้มีโครงการศึกษาเกิดขึ้นโดยแบ่งความรับผิดชอบให้กรม ศึกษาธิการของกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาในกรุงเทพมหานคร และให้กระทรวงมหาดไทยจัด

การศึกษาในหัวเมืองร่วมกับพระสงฆ์ ภายหลังได้มีการขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปถึงระดับตำบล ระหว่างปี พ.ศ. 2454 ถึง พ.ศ. 2474 มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการประถมศึกษา 3 กระทรวง คือ

1. กระทรวงนครบาล รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนกลาง
2. กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในส่วนภูมิภาค
3. กระทรวงธรรมการ ทำหน้าที่ประสานงานให้การศึกษาเป็นไปตามนโยบาย

ปัจจุบันนี้การจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครเป็นอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 โดยมี การจัดการศึกษาหลายระดับและหลายรูปแบบ โดยมีการกำหนดโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ให้มี หน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้

1 การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจัดอยู่ในรูปของอนุบาลศึกษาจัดในรูปศูนย์ เลี้ยงดูเด็กหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนาชุมชน ซึ่งดำเนินงานใน ลักษณะของการให้การสนับสนุนชุมชนที่เปิดดำเนินการและสำนักอนามัยซึ่งเปิดสถานเลี้ยงเด็ก กลางวัน และให้การสนับสนุนบ้านเลี้ยงเด็ก

2 การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักการศึกษาและ สำนักงานเขต มีโรงเรียน 431 โรงเรียน ซึ่งตั้งอยู่กระจายทั่วพื้นที่ 50 สำนักงานเขต

3 การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย เปิดสอนในโรงเรียน ประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร จำนวน 67 โรงเรียน ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักการศึกษาของสำนักงานเขต และได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยแยกออกจากโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักการศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนมัธยม บ้านบางกะปิ เขตบางกะปิ และโรงเรียนมัธยมประชานิเทศ เขตจตุจักร

4 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลเพื่อการุณย วิทยาลัย แพทย์ศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล ในความรับผิดชอบของสำนักการแพทย์

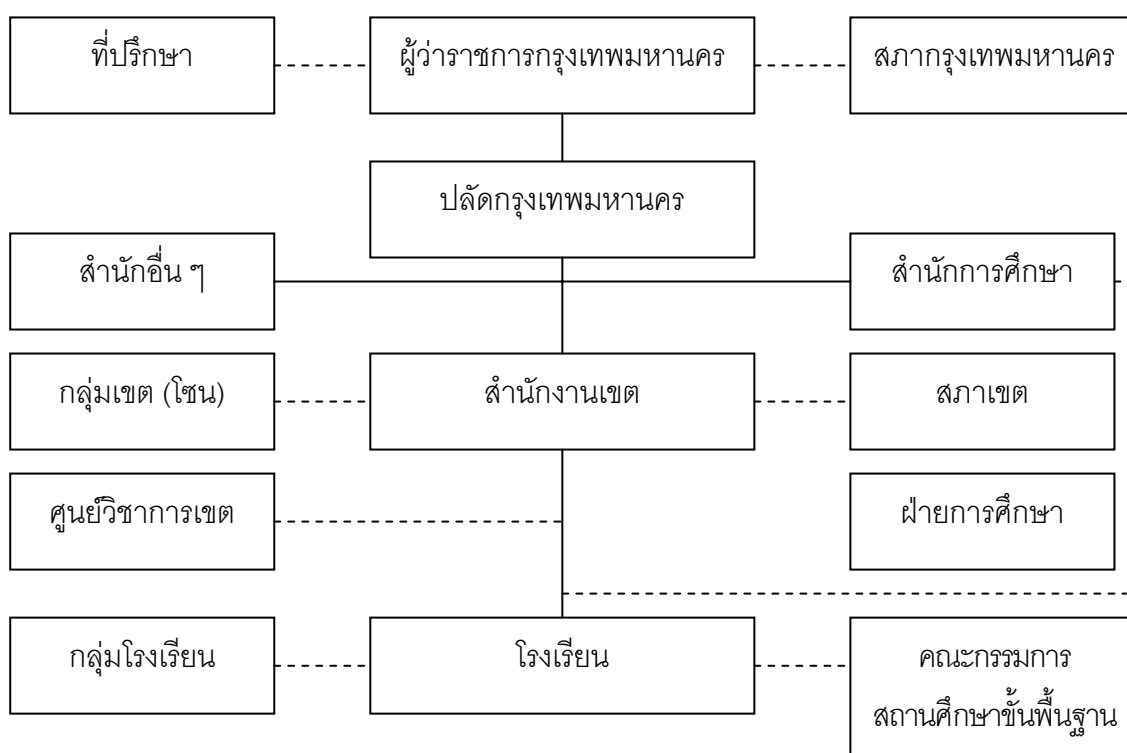
5 การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ การฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นในโรงเรียนฝึก อาชีพกรุงเทพมหานครร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการจัดการ ศึกษา นอกระบบโรงเรียนในโรงเรียนของกรุงเทพมหานคร และให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน โรงเรียนผู้ใหญ่ จัดให้แก่กลุ่มสนใจตามความเหมาะสม ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักพัฒนา ชุมชน

ภารกิจหลักในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร คือ การจัดการศึกษาในระดับ ประถมศึกษา ส่วนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา อาศัยแนวทางตามมติคณะรัฐมนตรี

เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2531 ซึ่งเห็นชอบในหลักการเกี่ยวกับนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร ได้จัดขึ้นในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยได้รับมติคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบดำเนินการได้ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งกรุงเทพมหานครจัดเป็นการเสริมจากที่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการ เพื่อสนองนโยบายรัฐบาลในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เด็กและเยาวชนของไทย และเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2541 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติอนุมัติเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

โครงสร้างระบบการบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

การบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานครในส่วนของการประถมศึกษา จัดในลักษณะของสายการบังคับบัญชา ซึ่งผู้มีอำนาจ คือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขต และโรงเรียน ตามลำดับ โดยมีสำนักงานการศึกษาเป็นฝ่ายอำนวยการ ทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งแสดงในภาพประกอบ

ภาพประกอบ 2 การบริหารการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

ที่มา : สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2547).รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร.หน้า 25.

1.1 ประวัติสำนักงานเขตคลองสาน

เขตคลองสานเดิมเป็นอำเภอ เรียกว่า บุปผาราม ซึ่งตามนามเดิมเรียกว่า อำเภอบางลำภูล่าง ตั้งที่ว่าการหน้าวัดทองธรรมชาติ เมื่อพ.ศ. 2454 ย้ายมาตั้งที่หน้าวัดทองนพคุณในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2458 มหาอำมาตย์ตรี พระยาเพชร ปาณอิทธิบดีกรมพระนครบาลได้ประกาศตั้งที่ว่าการอำเภอบุคคลใด มีที่ว่าการอำเภอตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา หน้าวัดทองนพคุณ และให้ผู้ที่อยู่ในท้องที่อำเภอบุปผารามไปทำกิจต่าง ๆ ที่ที่ว่าการอำเภอบุคคลใด วันที่ 3 กรกฎาคม 2459 มหาอำมาตย์เอกเจ้าพระยายมราชเสนาบดีกรมพระนครบาล มีหนังสือการทูลพระเจ้าฟ้าง้าว กรมหลวงปราจิณกิติบดี ราชเลขาธิการ ให้พระราชทานเปลี่ยนนามอำเภอบุปผาราม ซึ่งเดิมขอพระราชทานเปลี่ยนเป็นนามอำเภอบางลำภูล่าง ตามนามอำเภอเดิม แต่เนื่องจากที่ตั้งอำเภออยู่ที่วัดทองนพคุณ ซึ่งมีตำบลอยู่ 3 ตำบล คือ 1 บ้านสมเด็จ 2 คลองสาน 3 พระปางเหลื่อง ที่ต้องอยู่ในท้องที่อำเภอนี้ จึงขอพระราชทานเปลี่ยนนามตามชื่อใดชื่อหนึ่งใน 3 ตำบลนี้แทนนาม อำเภอ บุปผาราม กรมราชเลขาธิการจึงนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามอำเภอบุปผารามว่า อำเภอคลองสาน ตามหนังสือกรมราชเลขาธิการที่ 62/286 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2459 และประกาศเปลี่ยนนาม ณ วันที่ 11 กรกฎาคม 2459 ต่อมาวันที่ 26 สิงหาคม 2481 ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่อง ยุบรวมอำเภอและยุบอำเภอลงเป็นกิ่งอำเภอ โดยมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ว่าเนื่องจากอำเภอ บางแห่งเป็นอำเภอเล็กมีปริมาณงานไม่มากนักและจำนวนพลเมืองน้อยก็มี การคมนาคมระหว่าง อำเภอสะดวกขึ้น จึงสมควรที่จะปรับปรุงเขตปกครองเสียใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพท้องที่เพื่อ ประโยชน์แก่ราชการและความสะดวกของประชาชน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบรวม อำเภอและยุบอำเภอลงเป็นกิ่งอำเภอ พ.อ. พหลพล พยุหเสนา นายกรัฐมนตรี จึงรับสนอง พระราชโองการประกาศยุบอำเภอบุคคลขึ้นกับอำเภอบางยี่เรือ และอำเภอรามบุรีบูรณะ และยุบ อำเภอคลองสานลงเป็นกิ่งอำเภอ ชื่อว่า กิ่งอำเภอคลองสานขึ้นอยู่ในความปกครองของอำเภอบาง ยี่เรือ พ.ศ. 2482 อำเภอบางยี่เรือเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอรอนบุรีต่อมามี พ.ศ. 2500 ได้มีพระราช กฤษฎีกาตั้งอำเภอคลองสานขึ้นด้วยเหตุผลที่กิ่งอำเภอคลองสาน อำเภอรอนบุรี จังหวัดธนบุรี มี ประชาชนหนาแน่นกว่าเดิม สภาพท้องที่เจริญขึ้น สมควรยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ เพื่อประโยชน์ใน การปกครอง เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎร และส่งเสริมให้ท้องที่มีความเจริญขึ้นอีก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ โดยอาศัย อำนาจตามความในมาตรา 95 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไข เพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 และมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นเรียกว่า พระราชกฤษฎีกาตั้งอำเภอคลองสาน พ.ศ. 2500 ให้ตั้งกิ่งอำเภอ คลองสาน อำเภอรอนบุรี จังหวัดธนบุรี ขึ้นเป็นอำเภอเรียกว่า อำเภอคลองสาน ขึ้นในความปกครอง

ของจังหวัดธนบุรี จอมพล ป. พิบูลสงครามนายกรัฐมนตรี ผู้รับสนองพระบรมราชโองการและเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2503 สร้างที่ว่าการอำเภอใหม่ที่ถนนลาดหญ้าบริเวณป้อมป้องปัจจามิตรตำบลคลองสาน

ในปี พ.ศ. 2514 มีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ โดยประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 ลงวันที่ 21 ธันวาคม 2514 ให้รวมจังหวัดพระนครและธนบุรีเป็นจังหวัดเดียวกันเรียกว่ากรุงเทพมหานคร อำเภอคลองสานจึงเป็นอำเภอที่ขึ้นอยู่กับกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2515 มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ให้เปลี่ยนนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นกรุงเทพมหานคร และแบ่งพื้นที่กรุงเทพมหานครออกเป็นเขต ปี พ.ศ. 2516 ได้มีพระราชกฤษฎีกาแบ่งกรุงเทพมหานครออกเป็น 24 เขต อำเภอคลองสานได้เปลี่ยนเป็นเขตคลองสาน ขึ้นกับกรุงเทพมหานครจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานเขตคลองสาน. 2548ก. 6-7)

1.2 ลักษณะทั่วไปของเขตคลองสาน

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทางด้านฝั่งธนบุรีเริ่มตั้งแต่ถนนประชาธิปไตยมาถึงบริเวณซอยวัฒนา ถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน ตามแนวคลองบางลำไยใต้ อาณาเขตและพื้นที่เขตคลองสานมีพื้นที่ทั้งหมด 6.87 ตร.กม.มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	จรดแม่น้ำเจ้าพระยา (ฝั่งตรงข้ามเขตสัมพันธวงศ์)
ทิศใต้	จรดแนวคลองบางลำไยใต้เชื่อมเขตธนบุรี
ทิศตะวันออก	จรดแนวแม่น้ำเจ้าพระยา (ฝั่งตรงข้ามเขตสัมพันธวงศ์และเขตบางรัก)
ทิศตะวันตก	จรดถนนประชาธิปไตยเชื่อมเขตธนบุรี

การปกครอง เขตคลองสานแบ่งการปกครองออกเป็น 4 แขวง ดังนี้

แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา	มีพื้นที่ 1.16 ตร.กม.
แขวงคลองสาน	มีพื้นที่ 1.49 ตร.กม.
แขวงคลองตันไทร	มีพื้นที่ 1.75 ตร.กม.
แขวงบางลำภูล่าง	มีพื้นที่ 2.47 ตร.กม.
รวมมีพื้นที่ทั้งสิ้น	6.87 ตร. กม.

สัญลักษณ์เขตคลองสาน เป็นภาพบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงดาบประทับบนหลังม้าเหนือป้อมป้องปัจจามิตร ด้านหลังภาพเป็นพระปรมาภิไธยชาติการาม ด้านล่างลายเส้นตรงหมายถึงแม่น้ำเจ้าพระยา

1.3 หน้าที่ของฝ่ายการศึกษาของสำนักงานเขตคลองสาน

เขตคลองสานมีโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบดูแลและจัดการศึกษาอยู่ 7 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนวัดเศวตฉัตร 2)โรงเรียนวัดสุทธาราม 3)โรงเรียนวัดทองเพลง 4)โรงเรียนวัดสุวรรณ 5)โรงเรียนวัดทองธรรมชาติ 6)โรงเรียนวัดพิชัยญาติ 7)โรงเรียนวัดทองนพคุณ สถิติจำนวนข้าราชการครูและจำนวนนักเรียน ในตาราง ดังนี้

ตาราง 1 สถิติจำนวนข้าราชการครูและจำนวนนักเรียน ปีการศึกษา 2548

ลำดับที่	โรงเรียน	จำนวนข้าราชการครู	จำนวนนักเรียน
1	โรงเรียนวัดเศวตฉัตร	40	1,246
2	โรงเรียนวัดสุทธาราม	36	1,745
3	โรงเรียนวัดทองเพลง	40	1,215
4	โรงเรียนวัดสุวรรณ	34	985
5	โรงเรียนวัดทองธรรมชาติ	11	256
6	โรงเรียนวัดพิชัยญาติ	9	241
7	โรงเรียนวัดทองนพคุณ	10	157
รวม		180	5,845

ที่มา : สำนักงานเขตคลองสาน .(2548ก).รายงานการศึกษาประจำปี. หน้า 29.

อำนาจหน้าที่ของฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน

ฝ่ายศึกษามีอำนาจหน้าที่ตามที่ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 เช่น การดำเนินการเกี่ยวกับการประชุมประกันคุณภาพ การควบคุมกำกับดูแลให้มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การตรวจเยี่ยมโรงเรียน การนิเทศการศึกษา เพื่อเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาเป็นต้น พ.ร.บ. การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 เช่น การรับแจ้งเด็กเข้าเรียน การตรวจสอบเข้าเรียนของเด็ก การจัดการศึกษาเป็นพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น การดำเนินการเกี่ยวกับการเจ้าหน้าที่ การงบประมาณ การเงิน การบัญชี และการพัสดุของข้าราชการครูและลูกจ้างของโรงเรียน การเลือกตั้ง อ.ก.ก. ข้าราชการครู การดำเนินงานตาม พ.ร.บ. สภาครู และบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2546 เช่น

การกำกับดูแลให้ปฏิบัติงานตามมาตรฐาน จรรยาบรรณผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษา การดำเนินงานเกี่ยวกับสวัสดิการ สวัสดิภาพของข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา เป็นต้น การบริหารงานบุคคลตาม พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 การส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนในด้านคุณธรรมจริยธรรม กีฬา การส่งเสริมคุณภาพ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี และยุวกาชาด กิจกรรมพัฒนานักเรียนการป้องกันด้านสิทธิเด็ก การพัฒนาข้าราชการครู การจัดทำรายงานประจำปี การบริหารงานวิชาการ การตรวจสอบทบทวนคุณภาพทางการศึกษา การดำเนินการวิจัย การประเมินผลโครงการและการเผยแพร่งานข้อมูลทางการศึกษา สารสนเทศ ทางการศึกษา การบริหารงานศูนย์วิชาการเขต กลุ่มโรงเรียน การประสานงานระหว่างโรงเรียน และสำนักงานการศึกษา และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

จากอำนาจหน้าที่กล่าวมาข้างต้นสำนักงานเขตคลองสานฝ่ายการศึกษาจึงมีนโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการและการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัดทั้ง 7 โรงเรียนดังรายละเอียดต่อไปนี้ 1) ด้านผู้บริหารโรงเรียน ได้ส่งเสริมให้มีการบริหารเชิงระบบและเทคนิคการบริหาร กล่าวคือ จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา แผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติงานประจำปีและแผนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยใช้ระบบการมีส่วนร่วม ระบบการบริหารแบบกระจายอำนาจโดยทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนพร้อมทั้งนำแผนมาปฏิบัติและติดตามประเมินผลให้บุคลากร ชุมชน ชื่นชมผลสำเร็จ 2) ด้านครูผู้สอน ได้ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิเคราะห์หลักสูตร จัดทำแผนการเรียนรู้ที่บูรณาการทุกกลุ่มสาระ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายใช้สื่อการเรียนการสอน วัดและประเมินผลตามสภาพจริง ทำวิจัยในชั้นเรียน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ 3) ด้านผู้เรียนส่งเสริมความสามารถทางความคิด และทักษะในการทำงาน แสวงหาความรู้ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ (สำนักงานเขตคลองสาน.2548ข: 49-52) นอกจากนี้ทางสำนักงานเขตได้ส่งเสริมสนับสนุนการนำระบบโรงเรียนวิถีพุทธมาสู่สถานศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัดตามนโยบายของกรุงเทพมหานครที่ให้นโยบายไว้ว่าในปีการศึกษา 2548 กรุงเทพมหานครโดยสำนักงานการศึกษาจะนำระบบโรงเรียนวิถีพุทธมาสู่โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียน เพราะเห็นว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางศาสนาไปใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล (พฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่ดีสำหรับตนและสังคม) สมาธิ (จิตใจที่ตั้งมั่น เข้มแข็ง และสงบสุข) และปัญญา (มีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาด้วยเหตุผลอย่างถูกวิธี) ซึ่งจะช่วยในการจัดการศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง(กรุงเทพมหานคร. 2548:3) โดยการจัดส่งบุคลากรเข้าอบรมหลักสูตรแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธที่กรุงเทพมหานครจัดให้มีการอบรมตั้งแต่ปีการศึกษา 2546

เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เพราะการพัฒนาส่งเสริมบุคลากรนั้นเป็นการเพิ่มความสามารถ ความรู้ ทักษะ และเทคนิควิธีอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้มาพัฒนานักเรียนในโรงเรียนให้มีการพัฒนาตนเองตามแนววิถีพุทธที่เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาพัฒนาให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 4 ประการอันจะส่งผลให้ตัวผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีเหตุมีผล มีความรู้สึกนึกคิดที่ดีดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมตลอดไป

วิสัยทัศน์ของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ฝึกกำลังทั้งสังคม สร้างสรรค์พัฒนา บริหารการศึกษาก้าวไกล ก้าวหน้าทันโลก
เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีคุณธรรม พร้อมเป็นพลเมืองที่ทรงคุณค่าของเมือง

วิสัยทัศน์ด้านการศึกษาของสำนักงานเขตคลองสาน

มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีมาตรฐาน ส่งเสริมนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
โดยสังคมทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม

2. โรงเรียนวิถีพุทธ

2.1 ความสำคัญและความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธสู่สถานศึกษา

วิชาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีการเรียนการสอนมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พ.ศ. 1781 ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2531 จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าการพัฒนาในด้านหลักสูตร ความมุ่งหมายการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการจัดการประเมินผล เนื้อหาวิชาเน้นเรื่องหลักธรรม ศีลธรรม จรรยาบรรณ ศาสนพิธี พระรัตนตรัย และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนเดิมมุ่งเน้นท่องจำ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม ส่วนสื่อการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการใช้หนังสือเล่มเดียวมาเป็นหลายประเภท มีการใช้สื่อดิจิทัลในรูปแบบ การวัดและการประเมินผลเปลี่ยนจากระบบเปอร์เซ็นต์มาเป็นระบบเกรดและวัดด้านพุทธนิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย (สุพัตรา ศักรภณ์. 2532: ออนไลน์)

การสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการเรียนการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่นับว่าได้ผลดีที่สุด คือ วิธีการที่เผยแพร่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เพราะวิธีการเผยแพร่พระธรรมพระพุทธองค์นั้น สามารถเอาชนะความขัดแย้งและความเชื่อในสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะ มีความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ และอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีอยู่อย่างมั่นคง ทรงเลือกใช้วิธีสอนได้เหมาะสมกับบุคคลและชุมชน ประกอบกับพระองค์ทรงมีพุทธลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธาการสอนของพระองค์เน้นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผลแล้วฝึกปฏิบัติตนให้เห็นจริงด้วยตัวเอง วิธีการสอนพระพุทธศาสนา

ตามแนวพุทธศาสตร์จากการวิเคราะห์ผลการสอนของพระพุทธรเจ้าแต่ละครั้งผลการสอนจะออกมาในรูปแบบทั้งดงาม สมบูรณ์ สมบูรณ์ด้วยเนื้อหาสาระ ปฏิภาณวิเศษและความยินดีให้แก่ผู้ฟัง

อดีตที่ผ่านมาเรามองการพัฒนาเด็กเหมือนกระบวนการผลิตรถยนต์ในโรงงานนั้น

คือ ในการผลิตรถยนต์สักหนึ่งคัน ชิ้นส่วนแต่ละชิ้นจะถูกวางรออยู่ตามจุดต่าง ๆ โดยที่ชิ้นส่วนแรกจะถูกวางบนสายพานการผลิต สายพานนั้นก็ลำเลียงไปประกอบเข้ากับชิ้นส่วนอื่น ๆ หลาย ๆ ชิ้น หลาย ๆ จุด พอถึงจุดสุดท้ายก็ได้รถยนต์หนึ่งคันออกมาจากสายพานการผลิต ซึ่งก็เช่นเดียวกับการที่เด็กได้รับการเลี้ยงดูทางกายที่บ้านจนโตพอที่จะเข้าโรงเรียน จากนั้นเด็กถูกส่งลำเลียงไปเรียนที่โรงเรียนเสร็จแล้วก็ถูกส่งลำเลียงต่อไปที่วัดเพื่อให้อบรมบ่มนิสัย ในที่สุดก็ได้ผลผลิตออกมาเป็นคนที่มีความรู้ดีและความประพฤติดี นั่นเป็นร่องรอยในอดีต ปัญหาทุกวันนี้ก็คือเด็กออกจากบ้านแล้วไปไม่ถึงโรงเรียน ไปหลงติดอยู่ตามสถานบันเทิงหรือห้างสรรพสินค้า เรื่องที่เด็กจะเลยไปเข้าวัดนั้นไม่ต้องพูดถึง ปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชนจึงมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้ (พระเทพโสภณ.2547: 24-25) บ้านวัดและโรงเรียนแยกกันทำหน้าที่ ไม่มีการประสานงานกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน เมื่อทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองหรือโรงเรียนพาเด็กไปวัดพระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็กหรือเมื่อโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียน ก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ จากที่กล่าวมาทำให้มีการพูดถึงโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งสืบเนื่องมาจากมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 มอบหมายให้พระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรม สนามหลวง และพระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยเป็นผู้แทนไปพิจารณาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งได้ประกาศใช้ในขณะนั้นนั้น ผลการเจรจากับกรมวิชาการในสมัยนั้นปรากฏว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ในหลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่บรรทัด ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 2)

“มาตรฐาน ส. 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐาน ส. 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐาน ส. 1.3 ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนาพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข”

การจัดทำมาตรฐานดังกล่าวเพื่อช่วยให้โรงเรียนทั่วประเทศมีรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นแบบเดียวกัน โดยไม่มีการบิดเบือนหลักคำสอนทางพุทธศาสนา พระเทพโสภณอธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จึงเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาสำหรับโรงเรียนทั่วประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดังกล่าวมีพระเทพโสภณ เป็นประธาน มีกรรมการ 63 รูป/คน เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2545 คณะกรรมการชุดนี้จัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้แกนกลางพระพุทธศาสนาและจัดพิมพ์เป็นหนังสือเรื่อง “การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545” สำเร็จเรียบร้อยยันทันเสนอในที่ประชุมเรื่อง “หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : การปฏิรูปการศึกษา” ซึ่งมีรัฐบาลเป็นประธาน จัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 พระเทพโสภณ ในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เป็นผู้รายงานรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ซึ่งรัฐบาลได้เปิดโอกาสให้ที่ประชุมพิจารณาเรื่องนี้นานพอสมควรผลจากการประชุมชี้แจงครั้งนี้พอสรุปได้เป็น 3 ประการดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.2547: 27-28)

1. ที่ประชุมให้ความเห็นชอบต่อรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และชื่นชมฝังมโนทัศน์ของสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาพร้อมกับเสนอแนะให้สาระการเรียนรู้อื่น ๆ ทำฝังมโนทัศน์เช่นเดียวกับสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
2. ที่ประชุมเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มี 1 หน่วยกิต (ในระดับมัธยมศึกษา คำว่า 1 หน่วยกิตมีค่า เท่ากับ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์)
3. ให้มีโรงเรียนวิถีพุทธนำร่องจังหวัดละ 2 โรงเรียน ในปี พ.ศ. 2546

ในการประชุมดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ผู้บังคับการวรวิหารวิทยาลัยเสนอแนะว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลจะต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริงเพื่ออบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เด็กที่สำคัญคือต้องนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาช่วยสอนในโรงเรียนเหมือนกับโรงเรียนที่จัดโดยบางศาสนาก็ไม่ยอมสอนเฉพาะเรื่องวิชาการ แต่เน้นเรื่องกิริยามารยาทและอบรมคุณธรรมจริยธรรมด้วย โรงเรียนเหล่านั้นประสบความสำเร็จในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเพราะมีบาทหลวงและแม่ชีทั้งหลายมาเป็นแบบอย่างการอบรมดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมีโรงเรียนที่สอนเน้นเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชนด้วยการสอน ให้อุทำให้อุ อยู่ให้เห็น ตอนแรกที่ประชุมเรียกโรงเรียนประเภทนี้ว่า โรงเรียนสอนเน้นพระพุทธศาสนา

เช่นเดียวกับ โรงเรียนที่เน้นสอนภาษาอังกฤษ โรงเรียนเหล่านี้ก็เหมือนกับโรงเรียนปกติทั่วไปแต่สอนเน้นวิชาพระพุทธศาสนาเป็นพิเศษเพื่อให้เด็กสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ปฏิบัติในชีวิตจริง รัฐบาลจึงให้นโยบายว่าในปีการศึกษา 2546 ให้มีโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาเป็นการนำร่องก่อนจังหวัดละ 2 โรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการ จึงนำสู่การส่งเสริมการจัด “โรงเรียนวิถีพุทธ” ที่เป็นจุดสำคัญของการนำคุณค่ามหาศาลของพระพุทธธรรมคัมภีร์สังคมไทย สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่าโรงเรียนวิถีพุทธจะเดินหน้าต่อไปอย่างมีพลัง ในการที่จะสร้างสรรคในอนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกมนุษย์ให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืนสืบไป โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนและสถานศึกษาที่มีความชัดเจนในการนำวิถีธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการต่อไป โดยการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งในปัจจุบันนี้โรงเรียนวิถีพุทธเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 รูปแบบที่สำคัญอยู่ในการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้าสู่การพัฒนาและอยู่ภายใต้การดำเนินงาน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ (สำนักนวัตกรรมการกระทรวงศึกษาธิการ.2546:15-22) ต่อมากระทรวงศึกษาธิการจึงเรียกโรงเรียนที่สอนเน้นพระพุทธศาสนาว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” มีการระดมผู้ทรงคุณวุฒิจัดทำเอกสาร “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ” และเปิดรับสมัครโรงเรียนนำร่องเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในเบื้องต้นมีโรงเรียนเข้าร่วมสมัครโครงการในรุ่นที่ 1 ณ พุทธมณฑล เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2546 โดยสมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ วัดสระเกศเป็นประธานเปิดการประชุม พระเทพโสภณเป็นวิทยากรบรรยายนำ จากนั้นกระทรวงศึกษาธิการได้เปิดรับสมัครโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการเรื่อยมา จนถึงวันที่ 5 ธันวาคม 2547 มีโรงเรียนวิถีพุทธทั่วประเทศกว่า 11,000 โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547:28)

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่นำพระพุทธศาสนาให้ย้อนกลับมามีบทบาทในการจัดการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ล้ำค่าของสังคมมนุษยชาติ มีรายละเอียดเป็นระบบการศึกษา ระบบการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนดีงาม ละเอียดลึกซึ่งในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นจุดสำคัญจุดหนึ่งของการนำคุณค่ามหาศาลของพระพุทธศาสนามาสู่สังคมไทยโดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีความชัดเจนนั่นเอง

2.2 ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 7) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่าง

บูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม เมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) (2547: 32) กล่าวว่า คำว่า วิถี คือ มรรคหรือแนวทาง วิถีพุทธ จึงหมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธ (Buddhist Way of life) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบชาวพุทธ ถ้าจะถามว่าหลักธรรมอะไรเป็นเครื่องแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวพุทธ คำตอบก็คือมรรคมงคลแปดเป็นวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ มรรคมงคลแปดสรุปลงในไตรสิกขา ได้ดังนี้

1. สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ เป็นอธิศีลสิกขา (ศีล)
2. สัมมาวายานะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นอธิจิตตสิกขา (สมาธิ)
3. สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ เป็นอธิปัญญาสิกขา (ปัญญา)

บรรเจอดพร รัตนพันธ์ (2547: 1) กล่าวว่าโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาอีกนวัตกรรรมหนึ่งที่มุ่งหวังพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่การกิน อยู่ ดู ฟังเป็นต่อเนื่องอย่างบูรณาการไปจนถึงการพัฒนาตนเองกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วัตถุ เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ การพัฒนาจิตใจ ให้มีสมาธิ สงบ สบาย สดชื่น เบิกบาน มุ่งมั่น เข้มแข็ง เพียรพยายาม รวมทั้งมีปัญหา รู้เข้าใจเหตุผล ความจริง

มติมหาเถรสมาคมได้ให้ความหมายว่า โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหา ปัญญา และมีเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริงสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักพุทธธรรม 3 ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา มาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน

สู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547: 31) โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขานี้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภาวนา 4 คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา กระบวนการจัดการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธต้องบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตร นั่นคือ มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นเหมือนเส้นด้ายที่ร้อยเรียงทุกกลุ่มสาระและกิจกรรมเข้าด้วยกัน กล่าวอีกนัยคือ โรงเรียนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังนั้น ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีไตรสิกขาในขณะที่ยืน อยู่ ดู และฟัง ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันของนักเรียน เมื่อมีไตรสิกขาเป็นเครื่องมือพัฒนาดังกล่าวแล้ว ผลที่ตามมาคือ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้านไปพร้อมกันได้แก่

1. พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย คือ การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกว้างขวางกับสิ่งแวดล้อมทั้งหลายด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้เป็นกุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญในเบื้องต้น คือ ให้กินเป็น อยู่เป็น ดูเป็นและฟังเป็น กายภาวนาจึงเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองเพื่อความสัมพันธที่ดีกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) หมายถึง การเจริญศีล คือการพัฒนาความประพฤติฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย กฎเกณฑ์และกติกาของสังคม ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สังคม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี

3. พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) หมายถึง การเจริญจิต คือพัฒนา ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตุน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส เป็นต้น

4. พัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) หมายถึง การเจริญปัญญา คือ การพัฒนา ปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญา ให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและชีวิตตามสภาวะที่เป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ไม่ลุ่มหลงไปตามกระแสนิยม สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา ผู้เรียนที่มีการพัฒนาทั้ง 4 ด้านนี้จะเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุขด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

4.1 พัฒนาการร่างกาย ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาชีพและ พัฒนาการทางด้านปัญญาซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิชาการที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง

4.2 พัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นผลจากการยึดมั่นในศีลธรรม รักษา ระเบียบวินัยและจรรยาบรรณ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี

4.3 พัฒนาการทางจิต ซึ่งเกิดจากการบริหารทางจิตให้มีสติ สมาธิ และ คุณธรรมอื่น ๆ จะทำให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่ดี เป็นคนมีความสุข

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เมื่อพัฒนาการทั้ง 4 ด้านถือเป็นเป้าหมายของโรงเรียนโดยปกติทั่วไปที่เราจะได้ยินกันเสมอว่าการศึกษาไทยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข แล้ว โรงเรียนวิถีพุทธซึ่งกำหนดให้พัฒนาการทั้ง 4 ด้านเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาเช่นกัน โรงเรียนวิถีพุทธก็ไม่ต่างจากโรงเรียนปกติทั้งหลาย ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงหมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่ เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการทำให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดูและฟังเป็น นั่นเอง

2.3 ความมุ่งหมายและประโยชน์ของโรงเรียนวิถีพุทธ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อสนองความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล เพื่อนำพาเด็กและเยาวชนไทยก้าวหน้าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างไร้ขีดจำกัด พร้อมทั้งช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพเป็นคนดี คนเก่ง ของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

สมเด็จพระพุทธาจารย์ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร (2547: 8-9) ได้กล่าวถึงโรงเรียนวิถีพุทธว่า การปฏิรูปการศึกษาที่กล่าวว่าสอดคล้องกับรากฐานของสังคมไทย ยังไม่มีครั้งใดที่จะตรงเหมือนครั้งนี้ว่ายึดหลักไตรสิกขาเป็นหลักโรงเรียนวิถีพุทธ กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดศักราชใหม่ขอให้มีเชื่อมั่นใจว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องแล้ว ช่วยดำเนินต่อไปให้ถึงที่สุด สุดกำลังของตน

พระธรรมปิฎก (2547: 18) ได้กล่าวถึงโรงเรียนที่พัฒนาสู่วิถีพุทธและได้รับการพัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนแล้วจะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมาด้วยความงดงามและคุณค่าดังนี้

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขพร้อม ๆ กัน
2. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชมและชื่นชอบของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบอีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ
3. สภาพแวดล้อม และบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา ผู้ที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตร แก่กันและกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน
4. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบ และชัดเจนเพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกลา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายและประโยชน์โรงเรียนวิถีพุทธก็เพื่อสนองตอบความสามารถที่แตกต่างกันของบุคคล พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี คนเก่ง ของสังคม และสามารถดำรงชีวิตให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขที่ยั่งยืน เป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นยิ่งยั้งตลอดไป

2.4 กรอบความคิดรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ยุคแรกประวัติศาสตร์ชาติไทยจนกล่าวได้ว่า วิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทย

ส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั้งโลกตระหนักและให้การยอมรับ พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์ เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มุงมีชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกะดับ ยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อม ๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วย อย่างชัดเจน (ไพรัช สู่แสนสุข. 2546: 1)

ตามหลักธรรม ปัญญา เป็นกุญแจสำคัญที่จะสามารถไขไปสู่ความเป็น “ พุทธ ” คือ ผู้รู้ ผู้เบิกบาน บุคคลจะสามารถบรรลุสภาพของการมีปัญญาได้ต้องศึกษาปฏิบัติจนรู้แจ้งด้วยตนเองกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบในพุทธศาสนาต้องมีตัวปัญญายู่อเสมอ (สมณ อมรวิวัฒน์. 2535: 19) การศึกษาพระพุทธศาสนาจึงเป็นการวิเคราะห์ค้นหาให้มีความรู้ความเข้าใจสาระที่แท้ของความเป็นมนุษย์ และลดความเห็นแก่ตัว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การศึกษามีผลดังกล่าวคือ การสอนโดยสร้างปัญญา ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการการพัฒนาปัญญาที่มีเหตุผลทำให้เกิดความรู้ซาบซึ้งใจในเหตุผลนั้นว่า มีคุณค่าและสามารถพิสูจน์ได้จริง จึงมีความเชื่อในคำสอนที่ดีโดยครูผู้เป็นกัลยาณมิตรทำให้ศิษย์มีฉันทะ ฟังใจใฝ่รู้คำสอน ความศรัทธา ทำให้ผู้ศรัทธาเกิดความปิติไปจนถึงความสงบเยือกเย็นสามารถรู้เห็นจริงด้วยปัญญาของตนเอง (ประภาศรี สีหอำไพ.2535:58) พุทธธรรมมีกรอบหลักในการพัฒนาปัญญาเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่าไตรสิกขา ซึ่งเป็นระบบการฝึกอบรมประกอบด้วย (พระศรีวิสุทธิกวี. 2530: 22)

1. อธิศีลสิกขา (ศีล) คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมความประพฤติ
2. อธิจิตตสิกขา (สมาธิ) คือ ข้อปฏิบัติสำหรับอบรมเพื่อให้เกิดสมาธิ
3. อธิปัญญาสิกขา (ปัญญา) คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้ง

อธิจิตตสิกขา คือ สติปัฏฐานเป็นการปฏิบัติเพื่อใช้สติเป็นที่ตั้งมั่นให้บังเกิดผลดีด้วย สติปัฏฐาน มี 4 ประการ ดังนี้ (พระเทพเวที. 2532ก: 811)

1. กายานุปัสสนา คือ การพิจารณากาย หรือตามดูรู้ทันกาย
2. เวทนานุปัสสนา คือ ความรู้ทันเวทนา หรือความรู้สึกลึก
3. จิตตานุปัสสนา คือ ตามดูรู้ทันจิต
4. ธัมมานุปัสสนา คือ ตามดูรู้ทันธรรม

การพัฒนาจิตเพื่อเป็นทางไปสู่ปัญญา นอกจากจะใช้วิธีเจริญปัญญาแล้ว การใช้สมาธิก็เป็นสิ่งจำเป็นควรทำควบคู่ไปด้วย สมาธิเป็นสภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดมี 3 ระดับดังนี้ (พระเทพเวที. 2532ข: 826)

1. ขณิกสมาธิ เป็นสมาธิชั่วขณะ
 2. อุปจารสมาธิ เป็นสมาธิเฉียด ๆ หรือสมาธิจวนจะแน่วแน่
 3. อัปปนาสมาธิ เป็นสมาธิแน่วแน่หรือสมาธิที่แนบแน่น เป็นสมาธิ ระดับสูง
- อธิจิตตสิกขา ในลักษณะจิตภาวนาหรือสมาธิมี 2 อย่าง ดังนี้ (พระศรีวิสุทธิกวี. 2530:30)

1. สมถภาวนา เป็นการทำให้สงบ
2. วิปัสสนาภาวนา เป็นการอบรมปัญญา

สมถภาวนามีวิธีปฏิบัติถึง 40 วิธีแต่ที่นิยมปฏิบัติมี 3 วิธี ดังนี้(พระศรีวิสุทธิกวี.2530:30)

1. อานาปานสติภาวนา แปลว่า สติกำหนดลมหายใจเข้าออก
2. กายคตาสติภาวนา แปลว่า อบรมจิตใจให้มีสติพิจารณาในร่างกาย
3. พรหมวิหารภาวนา แปลว่า การอบรมจิตโดยมีคุณธรรมเป็นเครื่องอยู่

อย่างประเสริฐ

“ ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้ ความรู้ทั่วความรู้ซึ่งและความเข้าใจในสภาวะสาเหตุ ปัจจัยผล และสภาวะที่เป็นจริง ตลอดจนความสามารถในการคิดแบบแยกแยะ จนเกิดความกระจ่าง ประจักษ์จริงนำไปสู่การทำลายความเขลาทั้งปวง ” ปัญญาเกิดขึ้นได้หลายวิธี ได้แก่ (สุมณ อมรวิวัฒน์. 2530: 56)

1. ปัญญาที่เกิดพร้อมกับชีวิต (สชาติกปัญญา) คือ ปัญญาที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ได้แก่ ความสามารถ เซอร์ปัญญา ความถนัด ความสนใจ และพรสวรรค์ของบุคคล
2. ปัญญาที่เกิดจากการพัฒนาการเรียนรู้ (โยคปัญญา) ได้แก่ ปัญญาที่ได้จากการสดับรับฟัง การเล่าเรียน (สุตมยปัญญา)
3. ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาหาเหตุผล (จินตามยปัญญา)
4. ปัญญาที่เกิดจากการฝึกอบรมและลงมือปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ (ภาวนามยปัญญา)

จากอดีตที่ผ่านมาการศึกษาของกุลบุตรกุลธิดา และผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีรากฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่ได้นำเอาระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นฐานของการศึกษาและเป็นแกนในการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินออกจากชีวิตคนไทยในยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของทางพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติได้ก่อสร้างรากฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 9-10)

ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์กับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง โดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่จะขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่น ๆ ในวงกว้างต่อไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นการวิเคราะห์ตนให้มีความรู้ความเข้าใจในสาระที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์ และลดความเห็นแก่ตัว สิ่งสำคัญที่จะทำให้การศึกษามีผลดังกล่าวคือ การสอนโดยการพัฒนาปัญญา พุทธธรรมมีกรอบหลักในการพัฒนาปัญญาเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งเป็นระบบฝึกอบรมประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านทุกวัย อีกทั้งมีความง่าย ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องดีรายละเอียดซับซ้อน ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย จึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบพุทธธรรมมาประยุกต์จัดระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียน “โรงเรียนวิถีพุทธ” ต่อไป

2.5 การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา

โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา “กิน อยู่ ดู ฟังเป็น” ทั้งนี้เพื่อเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัยนั้น การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ จึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน

พระมหาพวงศรินทร์ สุตวิโส (2546: 1-3) กล่าวถึงการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาว่า การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธต้องจัดระบบบริหารจัดการทั้งองค์การ ให้ใช้ธรรมมาภิบาล เพราะเป็นหลักธรรมที่ใหญ่กว่า อัตตา (ตัวตน) สมัคสมานสามัคคีด้วยสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา ร่วมกับสาราณียธรรม 6 (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึก) สืบต่อองค์การมิให้เสื่อมทรามด้วยอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งประมวลได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
2. พร้อมทำกิจไม่เกี่ยง ก่อน – หลัง
3. ตั้งมั่นในหลักการไม่หาญหัก
4. เคารพรัก พระ ปราชญ์ ผู้เฒ่าผู้ใหญ่
5. คู่กันภัย มวลหมู่ มิให้หวั่นหวาด
6. รักในชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ศูนย์รวมใจ
7. ส่งเสริมให้คนดี มีกำลัง นำสังคม

บุญนำ ทานสัมฤทธิ์ (2546: 1-3) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่าการบริหารจัดการโรงเรียน
วิถีพุทธควรจัดการกิจเสริมวิถีพุทธ ไว้ดังนี้

1. สังเกตพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียนทุก 3 เดือน แล้วประชุมกัน
ปรับแผนปฏิบัติการและปรับพฤติกรรมด้วยน้ำใจไมตรี

2. ครูทุกคนมีแฟ้มข้อมูลเพิ่มพูนหลักธรรม บันทึกกรรมประจำวัน
กระทรวงศึกษาธิการ (2548: 61-63) ได้กำหนดการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้งใน
ระดับชาติและระดับโรงเรียน จะยึดหลักการพัฒนาดังนี้

การบริหารโครงการระดับชาติ จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่

1. สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้รับผิดชอบโครงการ
2. ผลิตสื่อ เอกสาร วัสดุทัศน เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการ
ดำเนินการ
3. สร้างความเข้าใจแก่ครู ทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธ
และการจัดการกิจกรรมส่งเสริมลักษณะต่าง ๆ
4. นิเทศ เยี่ยมเยียน ประเมินผลการดำเนินงาน
5. สัมมนาเพื่อสะท้อนประสบการณ์ผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

การบริหารโครงการระดับโรงเรียน จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่

1. ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและ
บุคลากรทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรสงฆ์ ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์
2. ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาของสถานศึกษาตามแนว
โรงเรียนวิถีพุทธ
3. ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยสอดแทรกหลักธรรมในการเรียนรู้ทุก
สาระการเรียนรู้

4. ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ
5. นิเทศ เยี่ยมเยียน ชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น
6. ร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำมาปรับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาตนเองต่อไป

จากที่กล่าวมาพบว่า การบริหารงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นเรื่องของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกันนำพาให้การจัดการศึกษาเป็นเพื่อพัฒนา นักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง

3. การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 6 ได้ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2545: 5) จากความสำคัญดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจึงสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนควบคู่กับการพัฒนาทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม โดยส่งเสริมการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและรับทุกโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ผลที่เกิดขึ้นมีสถานศึกษาจากทุกสังกัดจำนวนมากให้ความสนใจและสมัครเข้าเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ กรุงเทพมหานครโดยสำนักงานการศึกษามีนโยบายที่จะนำระบบโรงเรียนวิถีพุทธมาสู่โรงเรียนในสังกัดให้ครบทุกโรงเรียน เพราะเห็นว่าโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งจะช่วยให้การจัดการศึกษาพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขอย่างแท้จริง (กรุงเทพมหานคร. 2547: 3) โรงเรียนวิถีพุทธ เป็นการนำคุณค่ามหาศาลของพระพุทธธรรมมาสู่สังคมไทย โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีความชัดเจน (สิริกร มณีนรินทร์. 2548: ปฐมบท) ซึ่งสอดคล้องกับที่กระทรวงศึกษาธิการ(2548: 5-6) ระบุว่า เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ ดู และฟังเป็น ทำให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา มี 4 ประการคือ

- 1) สัมปรีตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดีใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูลมีสื่อที่ดี
- 2) สัทธัมมัสสวณะ หมายถึง การเอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
- 3) โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
- 4) อัมมานุสุมปปฏิปัตติ หมายถึง ความสามารถในการรู้ไปใช้ในชีวิตได้ถูกต้องเหมาะสม

การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาและวิถีแนวทางในการจัดการศึกษาทั้งในด้านองค์ความรู้กระบวนการจัดการศึกษาและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่เป็นคนเก่ง คนดี มีคุณธรรมจริยธรรม และใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม ซึ่งการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธในปัจจุบันนี้โรงเรียนวิถิพุทธก็เป็นวัดกรรมการจัดการศึกษา 1 ใน 5 รูปแบบที่สำคัญที่อยู่ในการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยโรงเรียนจะต้องประยุกต์เอาหลักพุทธธรรมเข้าสู่การพัฒนาและอยู่ภายใต้การดำเนินงาน 5 ด้าน กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 15-22) สภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธประกอบด้วยด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ โดยการดำเนินงานเกี่ยวกับสภาพในทุกด้านของโรงเรียนวิถิพุทธนั้นสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ภาพประกอบดังภาพ ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 ภาพแสดงภาพโรงเรียนวิถีพุทธ

ที่มา: กระทรวงศึกษาธิการ.(2548). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
กรุงเทพมหานคร: หน้า 22.

สำนักงานเขตคลองสาน ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่มุ่งมั่นให้เด็กและเยาวชนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิด ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีเหตุผล มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ มีความสามารถในการสื่อสาร การจัดการ การใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น และเป็นบุคคลที่มีจิตใฝ่หา มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงามในการดำเนินชีวิต ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา มุ่งพัฒนาตนเองและสังคม ประกอบอาชีพสุจริต และพึ่งตนเองจะเห็นได้จาก กรุงเทพมหานครได้จัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ ศึกษานิเทศก์ ครู และพระสงฆ์เป็นจำนวนถึง 3468 คน/รูป โดยได้ดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ถึงปีการศึกษา 2549 เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครทุกโรงเรียนซึ่งสำนักงานเขตคลองสานก็จัดส่งบุคลากรเข้าอบรมด้วยทุกครั้งเสมอมาเพื่อให้บุคลากรที่ผ่านการอบรมสัมมนามาแล้วได้มีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ต่อตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (สำนักการศึกษา.2549 : บทสรุป)

3.1 การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพ

จากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนในอุดมคติ ได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือ มุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน ภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นอีกภาพหนึ่งที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักไตรสิกขา มาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนและแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจนโดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุด พร้อมกับการสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาสู่ชีวิตและสังคมที่ดีงามควบคู่กันไป

สภาพด้านกายภาพของสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาที่เช่นเดียวกันมีการให้ความสำคัญกับสภาพด้านกายภาพ ดังจะเห็นได้จากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้อย่างมาก ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงกำหนดให้มีสภาพด้านกายภาพตามหลักธรรม สัปปายะ 7 ซึ่งหมายถึง สิ่งที่สวยงาม สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดกุศล ช่วยสนับสนุนการเจริญ ภาวนาให้บังเกิดผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอยนั่นเอง

สภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญอีกประเด็นหนึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2546: 12-14) จึงได้กำหนดแนวทางให้สถานศึกษาได้ใช้หลักพุทธธรรมจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ดังนี้ อาคารสถานที่เหมาะสม เพียงพอ แหล่งเรียนรู้อุปกรณ์ทันสมัยตรงตามความต้องการ บรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม บุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดี โภชนาการดี ส่งเสริมสุขภาพพลานามัย อากาศดี โปร่ง สบายไม่มีมุมอับ ไร้ฝุ่น ไร้มลภาวะ กิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนเหมาะสมกับผู้เรียน

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ดังนี้

1) จัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนอย่างเหมาะสม ได้แก่ จัดสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน มีสัญลักษณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประจำห้องเรียน มีห้องจริยธรรมหรือห้องพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม 2) มีป้าย นิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรม จริยธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียนได้แก่ มีป้ายคติธรรมติดตามห้องเรียนหรือตามอาคารเรียน มีป้ายคำขวัญ คุณธรรม จริยธรรมโดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียน มีป้ายนิเทศให้ความรู้

เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะและอย่างเหมาะสม 3) สภาพโรงเรียนวิถีพุทธต้องสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ กล่าวคือ มีสาธารณูปโภคเพียงพอตามความจำเป็น ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ เหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม ถูกสุขลักษณะ โดยการมีส่วนร่วมของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน และมีการดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 4) บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติดและอบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด ได้แก่ โรงเรียนไม่มีมูมอ๊บ หรือแหล่งมั่วสุม มีบริเวณให้นักเรียนได้ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมและปลอดภัย มีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ห่างไกลยาเสพติด มีระบบช่วยเหลือนักเรียน มีมาตรการเพื่อให้โรงเรียนปลอดสิ่งเสพติด อบายมุข และสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม

เมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึง ความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมา ที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่าได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ.2546:24-25) 1) นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาทางด้านปัญญาและด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะทำให้คนเป็นคน ดี เก่ง และมีความสุข 2) การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชมทั้งของครูผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ 3) สภาพแวดล้อมและบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้านทั้งศีล สมาธิ และปัญญา ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นกัลยาณมิตรแก่กันโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อนักเรียน 4) บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิถีการดำเนินงานและวิถีชีวิต ทำให้การทำงานมีความสุข พัฒนาสู่ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจน เพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกล่า 5) โรงเรียน โดย ครู ผู้บริหาร บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคมและพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดีขึ้นยิ่งขึ้นไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนในสำนักงานเขตคลองสานด้านกายภาพนั้น เป็นการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น นักเรียนพักผ่อนได้อย่างปลอดภัย สถานศึกษาและชุมชนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุขสิ่งมอมเมาทุกชนิด มีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนรู้ละเข้าใจเหตุผลตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา อาคารสถานที่จัดให้มีที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำห้องเรียนหรือประจำโรงเรียนและมีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ คุณธรรม จริยธรรมตามห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งเสริมให้นักเรียนให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดกิจกรรมการดูแลรับผิดชอบห้องเรียนและแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนนั่นเอง

3.2 การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

การดำเนินงานสถานศึกษาทุกแห่งจะมีกิจกรรมต่าง ๆ หลากหลายโดยมีเป้าหมายคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งสรุปเป็นหลักการใหญ่ ๆ คือ ดี เก่ง มีความสุข และมีความเป็นไทย ซึ่งสอดคล้องกันอยู่แล้วกับเป้าหมายการพัฒนาในพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา 4 ดังนั้นในเบื้องต้นโรงเรียนวิถีพุทธจึง ควรดำเนินการโดยเน้นคุณค่าทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแฝงอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ให้โดดเด่นชัดเจนยิ่งขึ้น (เมตตา ภิรมย์ภักดี.2548:14) สภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างบูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ ปัญญา โดยเน้น การมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต ซึ่งสถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมสถานศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับ นำไปสู่การมีพฤติกรรมถาวรที่พึงประสงค์ ดังนั้น โรงเรียนวิถีพุทธจึงควรจัดวางกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นวิถีชีวิต สามารถสรุปสภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่สถานศึกษาควรปฏิบัติได้ดังนี้ (สำนักการศึกษา . 2547:5)

1) ฝึกฝนอบรมให้เกิดการกิน อยู่ ดู ฟังเป็น (รู้เข้าใจเหตุผลได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขา) ดังนี้

1.1 โรงเรียนมีโครงการ/กิจกรรมฝึกการกินอยู่ ดู ฟัง ของนักเรียน

1.2 โรงเรียนฝึกฝนอบรมให้นักเรียน กิน อยู่ ดู ฟัง อย่างมีสติและใช้

ปัญญาเป็นนิสัย

1.3 โรงเรียนฝึกอบรมให้นักเรียนบริโภคปัจจัย 4 ด้วยปัญญาและอย่างพอดี ไม่เกิดโทษหรือความเสียหายแก่ตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม

2) ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ดังนี้

2.1 โรงเรียนกำหนดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบของนักเรียนในการดูแลรักษาพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนอย่างชัดเจน

2.2 โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

2.3 โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์เพื่อรักษาความสะอาดและสภาพแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

3) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยเป็นประจำ และในโอกาสวันสำคัญอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิตดังนี้

3.1 โรงเรียนมีกิจกรรมประจำวัน/ ประจำสัปดาห์ ที่เตือนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยเหมาะสมกับวัยของนักเรียน

3.2 โรงเรียนมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ การเรียนการสอนธรรมศึกษา ค่ายพุทธบุตร ฯลฯ

3.3 โรงเรียนน่านักเรียนร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัดจัดขึ้นเป็นประจำ

4) ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาสืบทอดพระพุทธศาสนา ดังนี้

4.1 โรงเรียนจัดกิจกรรมเผยแพร่หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา โดยครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น กิจกรรมเสียดตามสาย จดหมายข่าว ฯลฯ

4.2 โรงเรียนมีโครงการรักษาและสืบทอดต่อพระพุทธศาสนา เช่น การบรรพชาสามเณรฤดูร้อน กิจกรรมค่ายพุทธบุตร พุทธธรรม การสอนธรรมศึกษา ฯลฯ

4.3 โรงเรียนสนับสนุนการจักการเรียนรู้แบบโครงงานเพื่อให้นักเรียนได้สำรวจ ค้นคว้า ศึกษาเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โบราณสถาน ประวัติพระสงฆ์ ฯลฯ

4.4 โรงเรียนจัดกิจกรรมประชุมสัมมนาหรือสนทนาธรรม โดยเชิญวิทยากรผู้รู้ แล้วร่วมอภิปรายกับผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองเป็นประจำ

4.5 โรงเรียนจัดกิจกรรมรณรงค์ให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน มีจิตสำนึกในการปกป้องและสืบต่อพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานชีวิต โดยมีกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต โดยมีกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ ดังนี้ (สำนักการศึกษา. 2547: 16-20)

- 1) กิจกรรมเนื้อหาสาระหลักสูตร
- 2) กิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์
- 3) กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- 4) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

จากตัวอย่างกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่กล่าวมาข้างต้นอาจจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ ได้ดังนี้ กิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมารยาทชาวพุทธกิจกรรมค่ายพุทธบุตรตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรฤดูร้อนกิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์

1) กิจกรรมหน้าเสาธงได้แก่ กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนิ่ง และ

กิจกรรมสุภาสิตวันละบทกิจกรรมน้องไหว้พี่ กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดิน พร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้อง

2) กิจกรรมความดีระหว่างกัน เช่น กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าว คำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่าไม่เสียดัง ไม่ทำหก ไม่เหลือ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร กิจกรรมการนั่งสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันที่หน้าห้องเรียน)

3) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน เช่น กิจกรรมสวดมนต์ให้พระกิจกรรมรำลึกถึงพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ ฯลฯ

4) กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)

กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โรงเรียนวิถียุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฐมีบูชา ดังนี้

1) กิจกรรมวัน วิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา สถานศึกษาผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรมดังนี้ ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา ฟังพระเทศ เวียนเทียนที่วัด หรือสถานศึกษา

2) ห่อเทียนพรรษาและร่วมกับชุมชนในการห่อเทียนเข้าพรรษาและแห่เทียน

3) สถานศึกษาจัดบรรยายภาควันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโดยประดับธงทิวสีเหลือง เทียนธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา

กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวีเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถียุทธเขตคลองสาน ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต คือการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธใน ด้านการจัดกิจกรรมวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ การสอบธรรมะ การเข้าค่ายพุทธบุตร การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดีระหว่างกัน การจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเอง การส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นมาและจัดให้มีนิทรรศการผลงานทางด้านพระพุทธศาสนา ของนักเรียนและกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่อง ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ จัดให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ประจำโรงเรียน และจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

3.3 การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอน

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่สนับสนุนการปฏิรูป การศึกษาในทุกด้านโดยการดำเนินงานนั้นเริ่มต้นตั้งแต่กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดรูปแบบ สถานศึกษา หรือการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรม การเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ในการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้ นักเรียนมีคุณลักษณะ “ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดย ไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “ การกิน อยู่เป็น ” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตที่อยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “ การดู ฟังเป็น ” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา(สำนักการศึกษา. 2547: 6-7)

สิริมา กลิ่นกุหลาบ (2546 : 53) กล่าวว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาส่งเสริม ศักยภาพการเป็นคนดีให้แก่กลุ่มผู้เรียน จำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านความรู้ ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหา ความคิดรวบยอดและหลักการ สำคัญของวิชาการต่าง ๆ ในสาขาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ
- 2) ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะละ กระบวนการต่าง ๆ
- 3) ด้านเจตคติและค่านิยม เกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ทำ ให้สามารถนำทักษะกระบวนการมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ในการดำเนิน ชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการ นำความรู้ทางจริยธรรมหลักธรรม ศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถ ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข

กรมวิชาการ (2544: 2-16) ได้กำหนดให้มีการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าเป็นหนึ่งในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพุทธศักราช 2544 ซึ่งสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนี้ เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนต่อเนื่องตลอด 12 ปี ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ประสาร ทองภักดี (2526 : 41) กล่าวว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่นับว่าได้ผลดีที่สุดคือ วิธีการที่พระพุทธองค์ทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระธรรมที่ทรงรู้แจ้งด้วยพระองค์เองนั้นเป็นแก่นสารมีสาระอันลึกซึ้ง แต่พระพุทธองค์ก็ทรงสั่งสอนให้ทุกคนทุกวรรณะคนนอกศาสนา หันมาเลื่อมใส เข้าใจและปฏิบัติธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างได้สิ้นเชิง วิธีสอนพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธศาสตร์หรือพุทธวิธีสอนของพระองค์เน้นการใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง

แสงระวี เทพรอด (2542: 39) กล่าวว่าพระพุทธศาสนามองมนุษย์ทุกคนว่าเป็น “ เวไนยสัตว์ ” ที่มีศักยภาพในตัวเองที่จะพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรมให้สูงขึ้น ตามลำดับจนบรรลุเป้าหมายสูงแห่งชีวิตได้

สุนน อมรวิวัฒน์ (2528 : 197-214) ได้เสนอแนะการจัดกิจกรรมการสอนศาสนาไว้หลายประการดังนี้

- 1) สอนโดยบรรยายหรืออธิบาย ครูควรใช้ภาษาที่ง่ายให้อุปกรณ์การสอนทุกครั้งการสอนอุปกรณ์ประกอบการสอนอาจมีได้ทั้งประเภทสัญลักษณ์ เหตุการณ์และบุคคลตัวอย่าง
- 2) สอนโดยการแก้ปัญหา เมื่อครูได้สร้างความสนใจของนักเรียนแล้ว ครูและนักเรียนร่วมกันตั้งปัญหาที่ตนสนใจ และอยากรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ
- 3) สอนค้นคว้าและรายงาน โดยการให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อเท็จจริงเอง อาจแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม หรือให้ค้นคว้าเป็นรายบุคคล
- 4) การเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาบรรยาย
- 5) การเล่าเรื่องจากจากประสบการณ์โดยให้นักเรียนเป็นผู้เล่า
- 6) การเรียงความปากเปล่า คือ การแต่งหรือการเล่าเรื่องนั่นเอง แต่ใช้วิธีการพูดแทนการเขียน โดยครูเป็นผู้วางขอบเขต และอธิบายวิธีการเรียงความให้
- 7) การวิจารณ์ข่าวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- 8) ใ้หาที่ปัญหาธรรมะ
- 9) การแสดงบทบาทประกอบเรื่องหรือสุภาษิต

- 10) ใช้เพลงประกอบการเรียนหรือสวดมนต์
- 11) ใช้สมุดภาพและสมุดคำศัพท์
- 12) การอ่านและการฟังนิทานชาดก
- 13) การฝึกหัดมารยาทและการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ

จากที่กล่าวมาพบว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนา หรือการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่นับว่าได้ผลดีที่สุดคือ วิธีการที่พุทธองค์ทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เน้นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผล แล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง ดังนั้นพุทธวิธีสอนจึงเป็นเรื่องที่ครูปัจจุบันควรสนใจศึกษาและมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพกับสังคมและกาลสมัย ไตรสิกขา เป็นพุทธวิธีการสอนอีกกระบวนการหนึ่งที่ศึกษาพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เพราะการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นเป็นการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในด้านการจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้แก่ สถานศึกษานำหลักพระพุทธธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูมีแผนการจัดการเรียนที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมมีการใช้สื่อประกอบการสอนที่ใกล้ตัวและเหมาะสมกับผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงให้นักเรียนมีการแก้ปัญหาโดยยึดหลักพุทธธรรม มีการจัดกิจกรรมฝึกจิตและสมาธิเพื่อเจริญปัญญา นิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทายากรที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามาให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นำหลักพุทธธรรมมาประกอบการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนและนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

3.4 การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

อดีตที่ผ่านมาเรามองการพัฒนาเด็กเหมือนกระบวนการผลิตรถยนต์ในโรงงานนั้น คือ ในการผลิตรถยนต์สักหนึ่งคัน ชิ้นส่วนแต่ละชิ้นจะถูกวางรออยู่ตามจุดต่างๆ โดยที่ชิ้นส่วนแรกจะถูกวางบนสายพานการผลิต สายพานนั้นก็จะลำเลียงไปประกอบเข้ากับชิ้นส่วนอื่น ๆ หลาย ๆ ชิ้น หลาย ๆ จุด พอถึงจุดสุดท้ายก็ได้รถยนต์หนึ่งคันออกมาจากสายพานการผลิต ซึ่งก็เช่นเดียวกับการที่เด็กเด็กได้รับการเลี้ยงดูทางกายที่บ้านจนโตพอที่จะเข้าโรงเรียน จากนั้นเด็กถูกส่งลำเลียงไปเรียนที่โรงเรียนเสร็จแล้วก็ถูกส่งลำเลียงต่อไปที่วัดเพื่อให้อบรมบ่มนิสัย ในที่สุดก็ได้ผลผลิตออกมาเป็นคนที่มีความรู้ดีและความประพฤติดี นั้นเป็นเรื่องในอดีต ปัญหาทุกวันนี้ก็คือเด็กออกจากบ้านแล้วไปไม่ถึงโรงเรียน ไปหลงติดอยู่ตามสถานบันเทิงหรือห้างสรรพสินค้า เรื่องที่เด็กจะเลยไปเข้าวัดนั้นไม่ต้องพูดถึง ปัญหาการอบรมศีลธรรมให้เด็กและเยาวชนจึงมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้ บ้าน วัด โรงเรียนแยกกันทำหน้าที่ ไม่มีการประสานกันระหว่างบ้าน วัดและโรงเรียน เมื่อทั้งพ่อแม่

ผู้ปกครองหรือโรงเรียนพาเด็กไปวัดพระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็กหรือเมื่อโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียนก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ (พระเทพโสมถ.2547:24-25) ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องมีการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เช่นเดียวกับสภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์นั้น โรงเรียนวิถีพุทธนั้นต้องมีการประสานสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด และสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันในการพัฒนานักเรียนและพัฒนาชุมชนในสังคมด้วยวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน และเป็นที่ศรัทธาของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา จัดระดมสรรพกำลังลักษณะต่าง ๆ อย่างหลากหลายในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนานักเรียน

เมตตา ภิรมย์ภักดี (2548: 77-79) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่าสถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนจนเป็นสภาพที่เห็นได้ชัดเจน โรงเรียนวิถีพุทธจะต้องมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นหรือเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน สังคม ด้วยความเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่องซึ่งการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สามารถดำเนินการได้ดังนี้

- 1) ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร เช่น อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม เมตตา ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครองดังนี้
- 2) ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมและการดำเนินงานที่ส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ปลุกฝังให้มีการ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์
- 3) ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น และยกย่องเชิดชูผู้ทำดีเป็นประจำ เช่น นำเสนอเรื่องราวของผู้กระทำความดีต่าง ๆ แก่นักเรียนเป็นประจำ ยกย่องครู บุคลากร และนักเรียนที่มีความประพฤติเป็นแบบอย่างในเรื่องของการทำความดี ประชาสัมพันธ์ / เผยแพร่ความเป็นแบบอย่างที่ดีของครู บุคลากรและนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

จากแนวปฏิบัติข้างต้นสามารถจัดกิจกรรมเกื้อกูลสัมพันธ์ในสถานศึกษาได้ดังนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ . 2546: 58-60)

- 1) สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อวันแม่ ฯลฯ
- 2) สถานศึกษานำนักเรียนร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า ฯลฯ
- 3) สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชน โดยเปิดต้อนรับผู้ปกครองและชุมชน ตลอดเวลา (Open house) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจต่าง ๆ เช่นดูแลทำความสะอาดโรงอาหารดำเนินการเชิญผู้ทรงปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น
- 4) เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา และหอประชุม ฯลฯ
- 5) เป็นศูนย์กลางชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลผลิตทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขายโดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ
- 6) ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เช่นนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรมเทศนา เชิญวิทยากรให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่าง ๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น
- 7) จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา กิจกรรมด้านศาสนาต่าง ๆ เช่นการจัดการแข่งกีฬา จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศ โดยเชิญผู้ปกครองร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกันจัดค่ายครอบครัว
- 8) เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมชมบ้าน ช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาคอขวด ฯลฯ
- 9) ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน ฯลฯ
- 10) ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้งครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีของคนทั้งชุมชน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โรงเรียนควรส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน

มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุขการเสียสละร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดี ยกย่องเชิดชูและส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเผยแพร่ความดีของครู นักเรียน และบุคลากรในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

3.5 การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการ

การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการซึ่งถือเป็นศูนย์กลางขององค์การบริหารในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบโดยมีกิจกรรมสำคัญที่ต้องจัดการอยู่ 3 ประการได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับสภาพโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านบริหารจัดการ กล่าวคือ โรงเรียนวิถีพุทธนั้นบุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมกับผู้ปกครอง และ ชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน สถานศึกษาวิเคราะห์จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะเน้นรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้น ประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันภาพรวมบางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษา ก็เป็นไปได้ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธ ซึ่งสภาพโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการสามารถดำเนินการได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.2548:21)

1) มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1.1 โรงเรียนมีปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่แสดงถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

1.2 โรงเรียนเผยแพร่ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่แสดงถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธให้บุคลากร นักเรียนผู้ปกครองและชุมชนทราบ

1.3 โรงเรียนมีแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียน

2) แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วมดังนี้

2.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยบุคลากรจากทุก ๆ ฝ่ายของโรงเรียนมีส่วนร่วม

2.2 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโดยผู้ปกครอง วัด และชุมชนมีส่วนร่วม

2.3 มีการประชุมคณะกรรมการ ไม่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อภาคเรียน

2.4 มีการนำผลการประชุมไปดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม

3) ปลุกฝังศรัทธา สร้างเสริมปัญญา ในพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องดังนี้

3.1 โรงเรียนมีสื่อ และแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สำหรับครู และบุคลากร

3.2 โรงเรียนจัดกิจกรรมพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง

3.3 ในโรงเรียนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เจริญปัญญาสำหรับครู และบุคลากรอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

4) ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน ดังนี้

4.1 โรงเรียนมีแผนงาน โครงการที่เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง วัด และชุมชนในการพัฒนานักเรียนและชุมชน

4.2 ผู้ปกครอง วัด และชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน / โครงการพัฒนานักเรียนและชุมชน

4.3 โรงเรียนจัดกิจกรรมตามแผนงาน/ โครงการที่เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง วัดและชุมชนได้ร่วมกำหนดไว้

4.4 โรงเรียน ผู้ปกครอง วัดและชุมชนมีความพึงพอใจในกิจกรรม

5) มีการนิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

5.1 โรงเรียนมีแผนการนิเทศ (นิเทศภายใน) และการกำกับติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

5.2 มีการนิเทศ (นิเทศภายใน) และการกำกับติดตามการดำเนินโรงเรียนวิถีพุทธตามที่แผนกำหนด

5.3 โรงเรียนนำผลการนิเทศ (นิเทศภายใน) และการกำกับติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไปใช้ในกาพัฒนางานอย่างเป็นรูปธรรม

6) มีระบบตรวจสอบและประเมินผลโดยเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็น กัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้ โรงเรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ และคณะบุคคลที่ รับผิดชอบ ในการตรวจสอบและประเมินผลไว้อย่างชัดเจน โรงเรียนกำหนดปฏิทินปฏิบัติงาน ตรวจสอบและประเมินผล การตรวจสอบประเมินผลมีความเที่ยงตรงเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่าย โรงเรียนนำผลการตรวจสอบและประเมินผลไปใช้ในการพัฒนานักเรียนและโรงเรียน นอกจากนี้จึงหะก้าวการพัฒนาสู่โรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณา องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ และลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบต่อไปนี้ข้อเสนอ เชิงตัวอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548: 27)

- 1 ขั้นเตรียมการ ที่จะให้การจัดโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินไปโดยสะดวกด้วย ศรัทธาและฉันทะ
 - 2 ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ ที่จะป้จจัยเป็นเครื่องมือสู่ การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม
 - 3 ขั้นดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ซึ่งเป็น ขั้นตอนที่เป็นหัวใจของการดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง
 - 4 ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ที่จะช่วยให้การดำเนินการทุกส่วนเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพด้วยท่าที่เป็นกัลยาณมิตร
 - 5 ขั้นปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง ที่จะเน้นย้ำการพัฒนาว่าต้องมีมากขึ้นต่อไป ด้วยหลักอิทธิบาท 4 และอุปัฏฐาธรรม
 - 6 ขั้นประเมินผล และเผยแพร่ผลดำเนินการ ที่จะนำข้อมูลผลการ ดำเนินงานสู่การเตรียมการที่จะดำเนินการในรอบต่อ ๆ ไป เช่น ในปีต่อ ๆ ไป หรือใช้กับโครงการ ต่อเนื่องอื่น และนำผลสรุปจัดทำรายงานผลการดำเนินงานแจ้งแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทราบ
- การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา แต่ละขั้นตอน มีดังนี้ (สำนักการศึกษา. 2547 : 9-14)

1 การเตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การ ดำเนินการพัฒนาเป็นได้โดยสะดวกซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงในการเตรียมการ เช่น

1.1 หาที่ปรึกษา แห่ล่าศึกษาและเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะ อย่างยิ่งที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรซึ่งอาจเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เป็นผู้ไม่ข้องแวะกับอบายมุข ที่ปรีชา มีความจำเป็นมากโดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนา

1.2 การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญาเข้าใจทิศทางการศรัทธาและฉันทะการพัฒนา ร่วมกัน สำหรับวิธีการเตรียมผู้ที่เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีการทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจงการสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย

1.3 การกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตาม ที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องกัน จะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี

2 การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการจัดปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันจะนำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ

2.1 การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สับปรุสังเสวะ)

2.2 การใส่ใจศึกษาเล่าเรียนโดยมีฐานของหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี(สัทธัมมัสสนะ)

2.3 การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพ และบรรยากาศที่ส่งเสริม(โยนิโสมนสิการ)

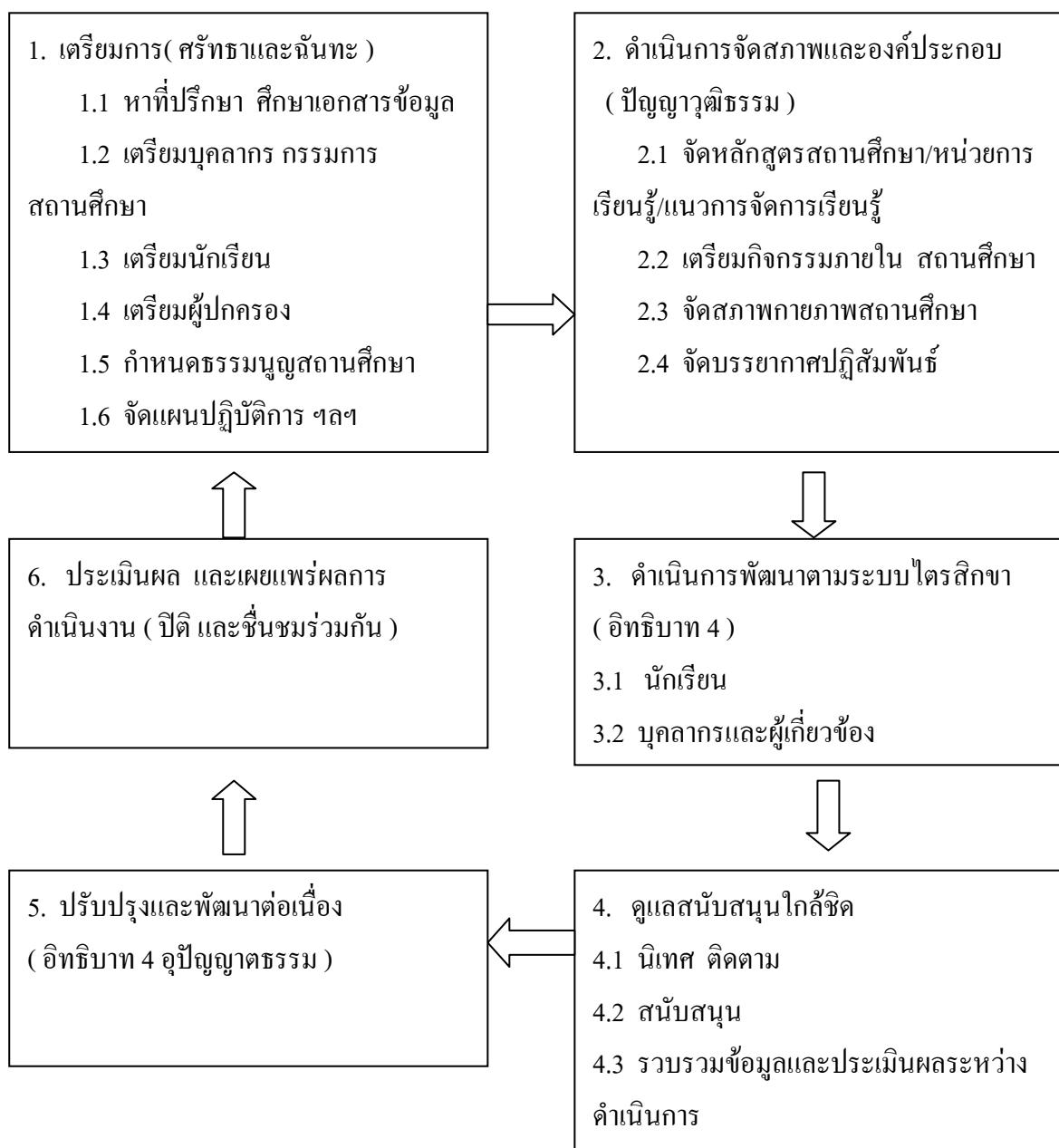
2.4 ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม (ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)

3 การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษาจะต้องได้พัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่ส่งเสริม “ การกิน อยู่ ดู ฟังให้เป็น ” พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิตที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุดนอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ครู และผู้บริหารจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน การดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขานี้จะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบและขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนทั้งสิ้น

4 การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมในการดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ การดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน มีการนิเทศ ติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ สนับสนุนทรัพยากร ข้อมูล และเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่นการรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไปและเป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสมต่อไป

5 การปรับปรุงและการพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต้น ๆ มาพิจารณาแล้วปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

6 การประเมินผลและการเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ อาจเป็น 1 ปี หรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมเป็นต้น และในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์ เชื้อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สามารถนำสู่การเผยแพร่ สรุป รายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้น ๆ และนำไปเป็นข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่น ๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินงานและบริหารจัดการ ขั้นตอนการบริหารจัดการแสดงดังภาพประกอบหน้าที่ 52 (กระทรวงศึกษาธิการ.2548: 29)

ภาพประกอบ 4 แผนภาพการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.

กรุงเทพมหานคร : หน้า 29.

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบริหารจัดการ คือ การที่ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมกับผู้ปกครอง ชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งการส่งเสริมปัญญาให้เข้าใจในหลักการและ วิธีการดำเนินการซึ่งมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การเตรียมการ ขั้นตอนการดำเนินการ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และองค์ประกอบ ขั้นตอน

การพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขา ขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ขั้นปรับปรุงพัฒนา ต่อเนื่อง และขั้นประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนานักเรียนต่อไป

4. การมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากแนวความคิดของการมีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษาโดยให้คน สังคม และ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและยั่งยืน จากแนวคิดดังกล่าวมีนักการศึกษา คณาจารย์และ ผู้ทรงคุณวุฒิหลายสาขาให้ความหมายที่สอดคล้องกันพอสรุปได้ดังนี้

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537: 182) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่อง ต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมทั้งในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการ บริหาร ประสิทธิภาพขององค์การจะขึ้นอยู่กับความร่วมมือพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้น ๆ ในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังทางความคิด สติปัญญา และการกระทำนั้นคือการให้มีส่วนร่วม

ทัศนา แสงศักดิ์ (2539: 64) ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมส่งผลให้เกิดแรงจูงใจสูง ความรู้และประสบการณ์ของสมาชิกจะถูกใช้ในการทำงานและการตัดสินใจ สมาชิกของกลุ่มจะมีความมั่นใจตั้งใจในการกระทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ความสามารถของบุคคลสามารถพัฒนาได้ โดยผ่านการมีส่วนร่วมมือกัน สมาชิกที่มีส่วนร่วมจะตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาโดยให้ ข้อเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์

ฐาติ พ่วงสมจิตร (2540:12) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใด ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชนทุกคน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541: 17) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาส ให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือ โดยอ้อม เป็นลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิดและร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อนตนเองและชุมชน

ขวัญชัย วงศ์นิติการ (2542: 29) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า ประกอบด้วย 3 มิติ มิติหนึ่งได้แก่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มิติที่ สอง การมีส่วนร่วม การเสียสละในการพัฒนาและลงมือปฏิบัติการ มิติที่สามการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผล

จิรพรรณ ปุณเกษร (2542: 100) ได้สรุปไว้ว่า การที่ทุกคนมีเป้าหมายการทำงานร่วมกันนั้นคือ การจัดการสุดท้ายให้เป็นผลประโยชน์โดยส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เพื่อที่จะทำให้ทุกคนเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว หรือยึดมั่นอยู่ในศรัทธาและความเชื่อของตนเองมากเกินไป

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542: 14) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตยและหลักการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม คือ การตัดสินใจใด ๆ ก็ตามที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลเหล่านั้นควรเป็นผู้ที่จะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น ๆ โดยหลักการนี้การมีส่วนร่วมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า บุคคลแต่ละคนย่อมทราบดี ตัวเองต้องการอะไรต้องการหรือไม่ต้องการ และอะไรที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองบ้าง

อุทัย บุญประเสริฐ (2542: 1-4) ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือในการปฏิรูประบบบริหารสถานศึกษา ในประเทศไทยปัจจุบันนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุอย่างชัดเจน ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล การบริหารทั่วไป ให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ในการดำเนินงานตามนัยดังกล่าวจะเป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่สถานศึกษา ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน และตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

ประยุทธ์ ตรีชัย (2544: 33) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกหรือผู้ร่วมงาน ผู้เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่าง ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดบทบาทของบุคคลในการปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกด้วยกัน ผลสุดท้าย คือความสำเร็จขององค์กร

สุวัช พานิชวงษ์ (2546: 20) ดังกล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่ม และสังคม ที่จะประกอบกิจกรรมกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มสังคมที่จะประกอบกิจกรรม หรือปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความสมัครใจ โดยมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกัน ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เสียสละ ลงมือปฏิบัติและประเมินผลงานร่วมกัน เป็นการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ก่อให้เกิดการยอมรับและการร่วมมือกันของทุกฝ่าย

ไวท์ (White. 1982: 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและจะทำอย่างไร

มิติที่สองมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตั้งใจ และมิติที่สามมีส่วนร่วมในการแบ่งปัน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

เคิร์ท และ กิลลิง (Keith; & Girling.1991: 45) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จได้จะต้องประกอบไปด้วย 5 ปัจจัย ดังต่อไปนี้

- 1) ต้องทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานอย่างชัดเจน
- 2) ต้องมีความเป็นอิสระและมีความเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น
- 3) ความคิดเห็นที่แตกต่างกันจะนำไปสู่หนทางแห่งการแก้ไขปัญหา
- 4) บุคคลจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีความสามารถในการแสดงออก
- 5) การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่การพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

โอคเลย์ (Oakley.1991: 8-9) ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันใน 3 ลักษณะดังต่อไปนี้ คือ 1) เป็นการให้ความช่วยเหลือ 2) เป็นการให้อำนาจ และ 3) เป็นงานขององค์กร โดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่า หมายถึง การมีส่วนร่วม การให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะ ชีตความสามารถในการบริหาร การมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์การให้อำนาจองค์กรซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการให้อำนาจ และมักจะเป็นรากฐานที่สำคัญของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้น การช่วยเหลือการให้อำนาจและงานขององค์กรจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

กุสตาโว (Gustavo.1992: 4) กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมโดยปกติทั่วไปเป็นที่เข้าใจว่าเป็นการเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่างแล้วต่อมา ความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกซึ้งไปมากกว่าเพียงการมีส่วนรับผิดชอบ เพราะ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมของแต่ละบุคคล หรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

เบอร์เกอร์ (Berger. 1995: 255-261) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ผู้ปกครอง ชุมชนและครูต้องร่วมมือกันในทุกด้านเพื่อเสริมสร้างเด็กในความรับผิดชอบให้อยู่ในสังคมอย่างผู้มีคุณสมบัติในตัว คือ เก่ง ดี มีสุข อันจะส่งผลดีเมื่อเติบโตใหญ่โดยที่ผู้ปกครอง ชุมชนและครูต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างหลากหลายทุกรูปแบบเป็นต้นว่าด้านผู้ปกครองและชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลแก่ครูและนักเรียนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตลอดจนงานบริหารโรงเรียนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้น ในขณะเดียวกันทางโรงเรียนก็ช่วยผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาอาชีพหรือความเป็นอยู่ต่าง ๆ ในลักษณะของการให้ความรู้เพิ่มเติมหรือการบรรเทาปัญหาการใช้จ่ายทางการศึกษา เช่น การให้ทุนการศึกษาในรูปของคูปอง หรือลักษณะของทุนต่าง ๆ เป็นต้น

โอเวนส์ (Owens.1995:189) กล่าวว่า การให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ โดยให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของซึ่งเป็นการตอบสนองสนองความต้องการพื้นฐานหรือความรู้สึกความเป็นเจ้าของ อันเป็นการให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อประสิทธิภาพขององค์กรมากขึ้น

วอลท์ (Walah. 1999: 234-235) ได้อธิบายไว้ว่า การร่วมมือของบุคคลในการพัฒนาการศึกษามีเป้าหมายเพื่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนก้าวไปสู่อนาคต ด้วยการมีความรู้ความสามารถ และมีสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาให้เกิดความสำเร็จสูงสุด ดังเช่น บุคคลจะต้องมองเห็นถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์และความสำคัญของการศึกษาจะต้องมีความเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการศึกษา จะต้องมีความวิสัยทัศน์ที่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าว สรุปได้ว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มคนได้มีโอกาสร่วมเกี่ยวข้องกันโดยการรับผิดชอบ กิจกรรม โครงการ ผูกพันทางด้านจิตใจ อารมณ์ในสถานการณ์เพื่อรับผิดชอบในทุกขั้นตอน กล่าวคือ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการปฏิบัติร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ด้วยความสมัครใจ เสียสละเกี่ยวข้องผูกพันตามข้อตกลงร่วมกัน

4.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

นักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวคิดหลักเกณฑ์ในการจำแนกลักษณะหรือประเภทของการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เช่น ตามแนวความคิดของ

สุวรรณดี คงทอง (2536: 15-16) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

- 1) การร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ โดยการแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ
- 2) การร่วมดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ โดยการเสียสละกำลังแรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ
- 3) การร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ คือการเข้าร่วมในการใช้ประโยชน์ การร่วมติดตามผลงาน

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2537: 183) ได้กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการให้บุคคลอื่นมีส่วนร่วม 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหาร การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจง่าย ๆ ขององค์การ การที่บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมนั้นและความผูกพันต่อองค์การในที่สุด จึงจะทำให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมทำให้เกิดความเกี่ยวข้อง และมีความเกี่ยวข้องก่อให้เกิดความผูกพัน

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen; & Uphoff. 1977: 27-58.) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) ประกอบด้วย

3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานของความร่วมมือ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

4.3 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทศนา แสงวงศ์ดี (2539: 14) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในทฤษฎีองค์การว่าเป็นการจัดระบบที่ให้โอกาสแก่สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วม ต่อการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์การซึ่งผู้ได้บังคับบัญชาจะรู้สึกว่ามีเสรีภาพในความคิดเห็นและคำปรึกษาในเวลาเดียวกัน ผู้บริหารจะทำงานกับผู้ได้บังคับบัญชาเป็นกลุ่ม มากกว่าที่จะทำงานร่วมกันเป็นรายคน การทำงานในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลดขั้นตอนของการสื่อสาร ส่งเสริมความร่วมมือและแก้ไขปัญหาคัดแย้ง บทบาทของผู้บริหารจะเป็นการชี้นำ

จันทราณี สงวนนาม (2545: 67) ได้อธิบาย ทฤษฎี Y (Theory Y) ของแมคเกรเกอร์ (McGregor) มีพื้นฐานแนวคิดที่ว่าคนที่คนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุนและมีความรับผิดชอบ ถ้าในสภาวะการทำงานทำให้พอใจ คนจะไม่เกียจคร้านจะขยันและไว้วางใจได้โดยการควบคุมตนเองในการทำงานให้เกิดผลดีต่อองค์กร คนที่มีความคิดริเริ่มในการทำงาน ถ้าได้รับการจูงใจที่ถูกต้องจากกลุ่มเพื่อนมากกว่าการจูงใจที่เป็นตัวเงิน และคนก็มักพัฒนาการวิธีการทำงานและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่าแมคเกรเกอร์ได้แนะนำเทคนิคในการบริหารว่าควรจัดการขยายงานให้กว้างขึ้น เพื่อให้งานของผู้ปฏิบัติได้รับความสนใจและท้าทายต่อการปฏิบัติงานมากขึ้น และมีความเห็นว่าการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดผลดีต่อการควบคุมตนเอง

4.4 ลักษณะและขั้นตอนการเข้ามามีส่วนร่วม

จากหลักการแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นนักวิชาการและนักการศึกษาได้ศึกษาถึงลักษณะของขั้นตอนการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

โคเฮน และ อัพฮอฟ (Cohen; & Uphoff. 1977: 27-58 .) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจลงมือปฏิบัติ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานของความร่วมมือ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528: 11-12) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) ร่วมแสดงความคิดเห็น 2) รวมสละทรัพยากรและวัสดุ 3) รวมสละแรงกาย 4) รวมสละเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.(2543: 91-95) ได้กล่าวถึงขั้นตอนที่สำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ดังต่อไปนี้

1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อนเริ่มดำเนินการ ขั้นตอนนี้ส่วนใหญ่ผู้บริหารควรเป็นผู้ดำเนินการ ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ต้องการร่วมกันคิดที่จะดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่ยังไม่มียังข้อมูลเพียงพอ หรือยังไม่แน่ใจว่าจะดำเนินการอย่างไร ผู้บริหารอาจนำบุคลากรในหน่วยงานไปศึกษาดูงานจากองค์กรอื่น ๆ ที่ดำเนินการแล้วประสบผลสำเร็จเพื่อใช้เป็นมาตรฐานเทียบเคียง (Benchmarking) แล้วนำมาประยุกต์ใช้ดำเนินการ

2 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารองค์กรจะต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน โดยเริ่มจากการ พบปะ พูดคุยและเริ่มทำความคุ้นเคยกับคนทั่วไปในชุมชน ผู้บริหารจะต้องสอดแทรกตนเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น โดยการปฏิบัติเพื่อให้คนในชุมชนยอมรับ

3 การสร้างเครือข่ายของกลุ่มที่มีส่วนร่วม เช่นกลุ่มคณะทำงาน กลุ่มคณะกรรมการ กลุ่มสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มคณะที่ปรึกษาองค์กร กลุ่มผู้สนับสนุนองค์กรด้านต่าง ๆ แม้ว่าในบางกลุ่มอาจไม่มีบทบาทที่เด่นชัดในการมีส่วนร่วมด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ก็จะมีบทบาทร่วมในกลุ่มอื่นๆ การกำหนดบทบาทมีส่วนร่วมไม่ตายตัว ขึ้นกับลักษณะของกิจกรรมที่ชุมชนและองค์กรร่วมจัด

4 การสร้างกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่ตอนผู้ที่เข้าร่วมกันวางแผนจากหลายฝ่ายเพราะการที่มีผู้ร่วมคิดร่วมสร้างกิจกรรมร่วมกันหลายฝ่ายตั้งแต่เริ่มคิด ริเริ่มทำจะทำให้ผู้ร่วมงานมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นหุ้นส่วนซึ่งจะทำให้มีความเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่อไปของการดำเนินงาน

5 การต่อรองเพื่อดำเนินกิจกรรม ในขั้นตอนนี้จะสอดแทรกอยู่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมักเป็นไปในรูปของการร่วมอภิปรายเพื่อการวางแผนดำเนินการ หรือเพื่อให้ทุกฝ่ายที่มีความร่วมมือดำเนินการเกิดความรู้สึกว่าความคิดเห็นของตน ได้รับการยอมรับและถูกเลือกมาใช้

6 การร่วมกันดำเนินการ เป็นขั้นตอนที่แสดงถึงบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมชัดเจน บางครั้งแสดงถึงแบบแผนการมีส่วนร่วมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล โดยลักษณะการมีส่วนร่วมจะแตกต่างกัน กลุ่มผู้ดำเนินการจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมมากเพราะเริ่มตั้งแต่มีการร่วมคิด ร่วมปรึกษาหารือ กลุ่มนี้มักแสดงความคิดเห็นอย่างมั่นใจและมีอำนาจในการตัดสินใจ

พอสมควร ส่วนกลุ่มประชาชนทั่วไปจะมีบทบาทในการมีส่วนร่วมน้อยมักเป็นกลุ่มที่มาร่วมงานหรือมาสนับสนุนงานตามที่ได้รับเชิญ จึงเป็นแบบให้ความร่วมมือร่วมสนับสนุน แสดงความคิดเห็นเล็กน้อยไม่มีอำนาจการตัดสินใจเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและอีกกลุ่มหนึ่งจะเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมมากที่สุดและมีอำนาจในการตัดสินใจการดำเนินกิจกรรมหรือมีบารมีในการเป็นผู้นำชุมชน ได้แก่เจ้าอาวาส กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ลักษณะของการมีส่วนร่วมจะเป็นลักษณะของการริเริ่ม ร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมสนับสนุน ร่วมกิจกรรมและร่วมติดตามงาน กลุ่มนี้มีอำนาจในการตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการดำเนินงานบางอย่างได้

7 การร่วมกันประเมินผลการดำเนินงาน หลังการดำเนินงานดังกล่าวแล้วผู้ที่มามีส่วนร่วมจะประเมินผลการดำเนินการร่วมงาน เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่อง ซึ่งลักษณะของการประเมินอาจใช้วิธีการสอบถามความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนร่วม แต่พบว่าเรื่องการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มากที่สุด คือ ประเมินจากจำนวนผู้เข้าร่วมงาน

8 การร่วมกันรับผลจากการดำเนินงาน ผลจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรกับชุมชน ส่วนมากเป็นผลประโยชน์ทางด้านจิตใจมากกว่าเป็นสิ่งที่ตอบแทนที่เป็นผลทางวัตถุสิ่งของ เช่น การแสดงความคุ้นเคย การทักทาย การเยี่ยมเยียน การมอบเกียรติบัตร การขอบคุณ การยกย่องชมเชย การประกาศความดี การไปร่วมงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดเครือข่ายของผู้มีส่วนร่วมมากขึ้น

ประยุทธ์ ตรีชัย (2544: 33) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกหรือผู้ร่วมงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่าง ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดบทบาทของบุคคลในการปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกด้วยกัน ผลสุดท้าย คือ ความสำเร็จขององค์การ

จากนันททัศนะที่เกี่ยวกับลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่าการดำเนินการเพื่อให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเกิดการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมในทุกขั้นตอนตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการร่วมกิจกรรมขององค์กรอันจะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรนั่นเอง

5. การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรของโคเฮนและอัฟฮอฟ

(Cohen; & Uphoff.1977:27-58) มาใช้ในการมีส่วนร่วมของครูต่อดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพ

สภาพของสถานศึกษาโดยทั่วไปนั้นเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ในพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันมีการให้ความสำคัญกับสภาพด้านกายภาพ ดังจะเห็นได้จาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้มาก กระทรวงศึกษาธิการ. (2546: 50) ดังนั้นโรงเรียนวิถีพุทธจึงกำหนดให้มีสภาพด้านกายภาพตาม หลักธรรม สัปายะ 7 ซึ่งหมายถึง สิ่งที่สบาย สิ่งที่เหมาะสม สิ่งที่เกิดกุศล ช่วยสนับสนุนการ เจริญภาวนาให้บังเกิดผลดีช่วยให้สมาธิตั้งมั่นไม่เสื่อมถอย กระทรวงศึกษาธิการ. (2546: 12-14) โดยครูจำเป็นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน กล่าวคือ ครูต้องร่วมตัดสินใจในการจัด สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างเหมาะสมโดยการร่วมลงมือปฏิบัติ จัด สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน มีสัญลักษณ์ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประจำห้องเรียน มีห้องจริยธรรมหรือห้องพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 . (2548: 7) นอกจากนี้ครูจะต้องร่วมรับผลประโยชน์ และประเมินผล จากการที่ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและลงมือปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่กล่าวมา ว่ามีประโยชน์อย่างไรโดยการประเมินผลเป็นระยะเพื่อดูว่าสภาพโรงเรียนวิถีพุทธต้องสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ กล่าวคือ มีสาธารณูปโภคเพียงพอตามความ จำเป็น ห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบ เหมาะสมต่อกิจกรรมการเรียนรู้ โรงเรียนวิถีพุทธสะอาด ปลอดภัย ร่มรื่น สวยงาม ถูกสุขลักษณะ โดยการมีส่วนร่วมของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน และมีการดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บริเวณโรงเรียนปราศจาก สิ่งเสพติดและอบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด ได้แก่ โรงเรียนไม่มีมั่วอบ หรือแหล่งมั่วสุ่ม มีบริเวณ ให้นักเรียนได้ออกกำลังกายอย่างเหมาะสมและปลอดภัย มีกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนใช้เวลาว่างให้ เป็นประโยชน์ ห่วงไกลยาเสพติด มีระบบช่วยเหลือนักเรียน มีมาตรการเพื่อให้โรงเรียนปลอดสิ่ง เสพติด อบายมุข และสิ่งมอมเมาต่าง ๆ โดยผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม หรือถ้ามีสิ่งใดที่ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพไม่เหมาะสม ครูก็สามารถพัฒนาปรับปรุงตามความเหมาะสม ต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านกายภาพนั้น เป็นการดำเนินงานที่ครูต้องร่วมดำเนินการตั้งแต่การร่วมตัดสินใจ การลงมือ ปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นและร่วมประเมินผลจากการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งครูเป็น ผู้ร่วมพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด สงบ ร่มรื่น นักเรียนพักผ่อนได้อย่างปลอดภัย สถานศึกษาและชุมชนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุขสิ่งมอมเมาทุกชนิด มีระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน มีกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนรู้จะเข้าใจเหตุผลตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา อาคารสถานที่จัดให้มีที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำห้องเรียนหรือประจำโรงเรียนและมีป้ายนิเทศ

ปายคตธรรม คำขวัญ คุณธรรม จริยธรรมตามห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จัดกิจกรรมการดูแลรับผิดชอบห้องเรียนและแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีการเรียนรู้ที่มีความสุขต่อไปนั่นเอง

5.2 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรม

พื้นฐานวิถีชีวิตการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่บูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่พัฒนาตนเองด้วยกิจกรรมพื้นฐานเหล่านี้ (กระทรวงศึกษาธิการ.2548:17)

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธทางด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนั้นครูจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดกิจกรรมให้แก่นักเรียนที่ทุกคนจะต้องนำไปปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรจนเป็นนิสัย อันจะเกิดผลดีต่อตัวผู้เรียน เช่น กิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน หรือในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย การกิน การอยู่ การดู การฟัง ที่มีสติรู้เข้าใจเหตุผลและประโยชน์ตามคุณค่าแท้ตามหลักไตรสิกขาเพราะกิจกรรมเหล่านี้จะต้องดำเนินไปตลอดปีการศึกษาและหรือตลอดไป ดังนั้นครูจึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานรวมถึงการประเมินผลจากการปฏิบัติในกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตซึ่งพอจะสรุปกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่จะต้องให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน หรือในโอกาสต่าง ๆ ที่ครูทุกคนจำเป็นจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่กล่าวมาข้างต้นสามารถจัดกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546:42-44) ได้ดังนี้

5.2.1 กิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ประกวดมรยาทชาวพุทธ กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา) กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

5.2.2 กิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์ ครูจะต้องจัดให้มีกิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ก่อนเคารพธงชาติ) กิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบั้ง กิจกรรมสุภาษิตวันละบทกิจกรรมนั่งไหว้ที่ กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ กิจกรรมความดีระหว่างกัน กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร กิจกรรมกล่าว คำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร กิจกรรมรับประทานอาหารอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่าไม่เสียงดัง ไม่ทำหก ไม่เหลือ กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร กิจกรรมการนั่งสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันที่หน้าห้องเรียน) กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

เช่น กิจกรรมสวดมนต์ให้พระกิจกรรมรำลึกถึงพระคุณของผู้มีพระคุณ กิจกรรมท่องอาขยาน สร้างสมาธิ กิจกรรมประจำสัปดาห์ เช่น กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์ กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)

5.2.3 กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ครูในโรงเรียน วิถีพุทธควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา วันอัฐมีบูชา ซึ่งใน กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา สถานศึกษาผู้ปกครองและชุมชน จะต้องร่วมกิจกรรม ทำบุญตักบาตร บริเวณสนามของสถานศึกษา ฟังพระเทศ เวียนเทียนที่วัด หรือสถานศึกษารวมทั้งหล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนเข้าพรรษาและหาเทียน แห่เทียน อีกกิจกรรมหนึ่งที่สถานศึกษา ครู นักเรียนร่วมกันจัดบรรยากาศวันสำคัญทางพุทธศาสนาโดยประดับธงทิวสีเหลือง เชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา

5.2.4 กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น กิจกรรมไขปัญหาธรรม กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี กิจกรรมยกย่อง เชิดชูเกียรติผู้ทำความดี กิจกรรมอาสาตาวีเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม) กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม) กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม และเป็นรูปธรรม

จากที่กล่าวมาข้างต้นในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนั้น เป็นกิจกรรมที่ครูจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การปฏิบัติ ในการดำเนินงานที่เกี่ยวกับกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน หรือในโอกาสต่าง ๆ แล้ว ยังจะต้องร่วมรับผลสิ่งที่ดีงาม หรือประโยชน์ที่เกิดกับตัวนักเรียนหรือตัวครูซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมในการดำเนินงานที่เกิดขึ้นตามมา และจำเป็นจะต้องร่วมประเมินผลจากกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงแก้ไขให้กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตที่นักเรียนจะต้องปฏิบัติประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน หรือในโอกาสต่าง ๆ ให้เหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนให้มากที่สุด เนื่องจากกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตนี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับการประพฤติปฏิบัติตนของนักเรียนอันมีคุณค่าที่จะปฏิบัติให้เป็นกิจวัตร อันที่จะส่งผลต่อตัวผู้เรียนให้รู้สึกผูกพันเกี่ยวข้องและมีจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีไทยสืบต่อไป

5.3 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียน

การสอน

การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นจะเป็นสิ่งที่สนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาในทุกด้านโดยการดำเนินงานนั้นเริ่มต้นตั้งแต่กำหนดให้สถานศึกษามีการจัดรูปแบบสถานศึกษา

หรือการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนนั้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ” โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ (ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “ กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสงปัญญา และวัฒนธรรมเมตตา เช่น “ การกิน อยู่เป็น ” เพื่อยังประโยชน์ในการดำรงชีวิตอยู่ได้เหมาะสมเป็นไปตามคุณค่าแท้ หรือ “ การดู ฟังเป็น ” เพื่อเน้นประโยชน์ในการเรียนรู้เพิ่มพูนปัญญา สำนักการศึกษา .(2547 : 6-7) พระพุทธศาสนามองมนุษย์ทุกคนว่า “เวไนยสัตว์” ที่มีศักยภาพในตัวเองที่จะพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมให้สูงขึ้น ตามลำดับจนบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดในชีวิตได้ แนวทางปลูกฝังนั้น พระพุทธศาสนายอมรับทั้งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การเรียนรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น องค์ประกอบทั้งสองนี้เสริมหรือเกื้อหนุนกันประสานกันด้วยดี การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นไปได้ด้วยดี แสงระวี เทพรอด. (2542:39) กรมวิชาการได้กำหนดให้มีการสอนพระพุทธศาสนาเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้เป็นหนึ่งในสาระกลุ่มการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพุทธศักราช 2544 ซึ่งสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนี้ เป็นกลุ่มสาระเรียนรู้ที่จะต้องเรียนต่อเนื่องตลอด 12 ปี ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรมวิชาการ. (2544:2-16) สิริมา กลิ่นกุหลาบ.(2546:53) กล่าวว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นคนดีให้แก่ผู้เรียน จำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านความรู้ให้แก่ผู้เรียนในเนื้อหา ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญทางวิชาการต่าง ๆ ในสาขาตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นในลักษณะบูรณาการ ด้านทักษะกระบวนการ ผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาให้เกิดทักษะและกระบวนการต่าง ๆ ด้านเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ด้านเจตคติและค่านิยม เกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ทำให้สามารถนำกระบวนการมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ในการดำเนินชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดี ตลอดจนการนำความรู้ทางจริยธรรมหลักธรรมศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคม ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข

ดังนั้นเมื่อความสำคัญของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนเป็น

เสมือนหัวใจในการปฏิรูปการศึกษาของนักเรียนแล้วครูก็ยิ่งจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น กล่าวคือ ครูจะต้องร่วมตัดสินใจในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาที่จะสอดคล้องและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น กล่าวคือ ครูจะต้องร่วมตัดสินใจในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาที่จะสอดคล้องและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น กล่าวคือ ครูจะต้องร่วมตัดสินใจในการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาที่จะสอดคล้องและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

หรือเพิ่มเติมพุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รวมทั้งให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ โดยการสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและสถานการณ์อื่น ๆ นอกห้องเรียน เพื่อบูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิตและบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน ซึ่งแนวทางที่จะต้องมีส่วนร่วมอย่างคุ้มค่า และเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ครูก็จะต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน คือ สอนให้รู้ ทำให้อุ่ อยู่ให้เห็น อย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่นักเรียนจะได้นำไปเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติต่อไป นอกจากนี้ครูต้องปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และครูมีความภาคภูมิใจที่นักเรียนได้ปฏิบัติตนตามคำแนะนำและเป็นแบบอย่างที่ดี โดยเฉพาะครูสมควรที่จะได้รับผลประโยชน์ทางด้านสังคมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานและผลประโยชน์ทางด้านวัตถุที่เกิดขึ้นจากสังคมภายนอกและผู้บังคับบัญชา ในการจัดการเรียนรู้นั้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ครูจะต้องร่วมประเมินผลเพื่อการพัฒนาผู้เรียนพัฒนาได้รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยการจัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) เพื่อสร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรม แสวงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา หากพบข้อบกพร่องครูก็จะได้ปรับปรุงและแก้ไขให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสรรพสิ่งและบูรณาการพุทธธรรมสู่การจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำสู่การรู้ เข้าใจ ความจริง รวมทั้งจัดการเรียนรู้ให้เกิดในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมและประสานความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ในการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ครูก็มีความสำคัญในการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธด้านการเรียนการสอนเนื่องจากครูต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่การตัดสินใจ กำหนดหลักสูตร วิสัยทัศน์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยร่วมปฏิบัติในการพัฒนานักเรียนทางด้านการเรียนการสอนที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและร่วมรับผลประโยชน์ที่ครูได้รับก็คือความภาคภูมิใจที่นักเรียนได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และร่วมประเมินผลเพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขต่อไป จะอย่างไรก็ตาม

ในการจัดการเรียนการสอนนั้นครูจะต้องตระหนักเสมอว่า มนุษย์ทุกคนเป็น เวไนยสัตว์ ที่มีศักยภาพในตัวเองที่จะต้องพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมให้สูงขึ้นตามลำดับจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ (แสงระวี เทพรอด.2542: 39) เมื่อผู้เรียนมีการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่สูงแล้วก็จะทำให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมต่อไป

5.4 การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

เมตตา ภิรมย์ภักดี ได้ให้ข้อแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ไว้ว่าสถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง จนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนจนเป็นสภาพที่เห็นได้ชัดเจน โรงเรียนวิถีพุทธจะต้องมีลักษณะเปิดกว้างสู่ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นหรือเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน สังคม ด้วยความเกื้อกูลกัน (เมตตา ภิรมย์ภักดี 2548: 77-79) สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปว่าสถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียสละ เหล่านี้ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547:20) ซึ่งการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ สามารถดำเนินการได้ โดยครูร่วมตัดสินใจ ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร เช่น อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม เมตตา ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมและการดำเนินงานที่ส่งเสริมพัฒนาให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ปลูกฝังการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์รวมทั้งส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น

นอกจากนี้ครูจะต้องร่วมมือกับชุมชนปฏิบัติหรือดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ทั้งบ้าน วัด ชุมชน และสถานศึกษา ในกิจกรรมวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐินทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อวันแม่ ครูและนักเรียนร่วมในกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่น ๆ นำอาหารไปเลี้ยงคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า เปิดห้องสมุด

เพื่อให้ชุมชนให้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม เป็นศูนย์กลางชุมชนในด้านวิชาการ วิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการในเรื่องอาชีพพิเศษต่าง ๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ประกอบการนำผลผลิตทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มาขายโดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางศาสนาต่าง ๆ เช่นนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงธรรมเทศนา เชิญวิทยากรให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่าง ๆ ในวันหยุดจัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้นนอกจากร่วมปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมและสร้างบรรยากาศของการเกื้อกูลกันและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องก็จะเกิดผลดี โดยครูก็ต้องร่วมรับผลประโยชน์คุณภาพงานความดีนี้ด้วย เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ และยกย่องเชิดชูผู้ทำดีเป็นประจำ เช่น นำเสนอเรื่องราวของผู้กระทำความดีต่าง ๆ แก่นักเรียนเป็นประจำ ยกย่องครู บุคลากร และนักเรียนที่มีความประพฤติเป็นแบบอย่างในเรื่องของการทำความดี ประชาสัมพันธ์ / เผยแพร่ความเป็นแบบอย่างที่ดีของครู บุคลากรและนักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไปและเพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีของคนทั้งชุมชน ชุมชนก็จะรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ในการปฏิบัติหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม การประเมินผลเป็นวิธีการอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้มีการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ครูจะต้องร่วมประเมินผลเช่นเดียวกันเพื่อพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นและรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากชุมชน ผู้ปกครองแล้วนำมาดำเนินการในลำดับต่อไป

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ครูต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติ ร่วมในผลประโยชน์และประเมินผลจากการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน และสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุขการเสียสละ ร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำความดี ยกย่องเชิดชูและส่งเสริมบุคลากรที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและเผยแพร่ความดีของครู นักเรียน และบุคลากรในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ต่อชุมชน สืบไป

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเขตคลองสานด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต คือการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธใน ด้านการจัดกิจกรรมวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น การแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ

การสอบธรรมะ การเข้าค่ายพุทธบุตร การจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำมาค้าขาย การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรม การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมด้วยตนเอง การส่งเสริมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นมาและจัดให้มีนิทรรศการผลงานทางด้านพระพุทธศาสนาของนักเรียนและกิจกรรมที่สถานศึกษาร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ จัดให้นักเรียนไปร่วมกิจกรรมที่วัดหรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำโรงเรียน และจัดกิจกรรมรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

5.5 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการ

สำนักพัฒนานวัตกรรมการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547:21) ได้สรุปว่า สถานศึกษาโดยบุคลากรในสถานศึกษา ร่วมกับผู้บริหารและชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิธีดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่าง ๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีชาวพุทธ สถานศึกษาวิเคราะห์จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา ซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้น ประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา) บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันภาพรวมบางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษา ก็เป็นได้ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการซึ่งถือเป็นศูนย์กลางขององค์การบริหารในการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบโดยมีกิจกรรมสำคัญที่ต้องจัดการอยู่ 3 ประการ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนและชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับสภาพโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านบริหารจัดการ กล่าวคือ โรงเรียนวิถีพุทธนั้นบุคลากรในสถานศึกษา ต้องร่วมกับผู้บริหาร และ ชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมสร้างปัญญาเข้าใจในหลักการและวิถีการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงว่าการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรม ครูก็มีส่วนสำคัญที่มีบทบาทในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการ กล่าวคือการเข้าไปมีส่วนร่วม ตัดสินใจ กำหนดวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือ

แผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่แสดงถึงความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ รวมทั้งกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษา หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ สอดคล้องกับปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียน และร่วมตัดสินใจสรรหาคณะกรรมการที่ปรึกษาและคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องซึ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วมเช่น การแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ การร่วมปฏิบัติของครูในการบริหารจัดการ ร่วมคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนวิถีพุทธโดยผู้ปกครอง วัดและชุมชนมีส่วนร่วมประชุมคณะกรรมการ ไม่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อภาคเรียน มีการนำผลการประชุมไปดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม จัดหาสื่อ และแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สำหรับครูและบุคลากร จัดกิจกรรมพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เจริญปัญญาสำหรับครู และบุคลากรอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชนเพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน ลงมือจัดกิจกรรมตามแผนงาน/ โครงการที่เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียนผู้ปกครอง วัดและชุมชนร่วมกำหนดไว้ เป็นต้น และร่วมในผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือปฏิบัติ เป็นต้นว่า มีความพึงพอใจในกิจกรรม โครงการ แผนงาน โดยการร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ราษฎร์ หรือการยกย่องเชิดชูเกียรติจากหน่วยงานและชุมชนและสังคม เป็นต้น นอกจากนี้จะต้องร่วมตรวจสอบหรือประเมินผลจากการดำเนินงานที่ผ่านมาเพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาแก้ไขให้ดีขึ้นและเหมาะสมต่อไป รวมทั้งมีการนิเทศและกำกับติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านการบริหารจัดการเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ในการประเมินผลนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธนั้นนอกจากผู้บริหาร ผู้ปกครอง ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแล้วครูก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีบทบาทและความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธจะเห็นได้จาก การร่วมตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นและรวมไปถึงการร่วมประเมินผลจากกิจกรรมหรือการบริหารจัดการโรงเรียน วิถีพุทธให้มีคุณภาพและความถูกต้องชัดเจนที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพให้สมกับเป็นโรงเรียนวิถีพุทธต่อไป

6. วรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรอิสระ

6.1 การฝึกอบรม

การฝึกอบรม คือ การเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ ความสามารถและการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ท่าที ความรู้สึกของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อให้เขาสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานปัจจุบันและทำงานประสบผลสำเร็จในอนาคต ตลอดจนการเตรียมตัวคนให้พร้อมเพื่อรับตำแหน่งที่ตัวเองรับผิดชอบสูงขึ้น (อุทัย หิรัญโต. 2531: 108) การฝึกอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของบุคลากรนั้นก็เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติที่ดีในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างถูกต้องและเป็นรูปธรรม เนื่องจากการฝึกอบรม คือ กระบวนการเสริมสร้างสมรรถภาพบุคคลให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะและทัศนคติเพิ่มขึ้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานในขอบเขตของการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน อันมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร (ชีระ ประมวลพฤษ. 2538:4) ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จะเป็นอย่างไร นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการด้วยกัน การฝึกอบรมก็เป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร การมีความรู้ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ รวมทั้งเทคนิควิธีที่ได้จากฝึกอบรมจะส่งผลให้การพัฒนาและการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธบรรลุวัตถุประสงค์เป็นสำคัญ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจและนำมาเป็นตัวแปรหนึ่งของการศึกษารั้งนี้ซึ่งการศึกษานี้ได้แยกบุคลากรเป็น 2 ประเภท คือ ผ่านการฝึกอบรม และไม่ผ่านการฝึกอบรม

6.2 เจตคติ

เจตคติถือว่ามีความสำคัญต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างมากเนื่องจากเจตคติ คือ ท่าที หรือความรู้สึก ความคิดเห็น ความพร้อมที่จะแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525:238) และพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการเข้าหาหรือหนี ต่อต้าน สภาพการณ์บางอย่าง เช่น รักเกลียด กลัวพอใจ หรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536:75) ที่กล่าวไว้ว่า เจตคติของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ในการที่จะตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบในการทำงาน การชอบ - ไม่ชอบ พอใจ-ไม่พอใจ ต่องานที่ทำก่อให้เกิดความพร้อมหรือไม่พร้อมที่จะทำงานนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปราณีรัตน์ อัสสร (2545:31) และ จุฑามาศ แหนผัน (2548:32) ที่กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า เจตคติเป็นสภาพทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์อันทำให้บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่อาจแสดงท่าทีในทางที่พอใจ ไม่พอใจ ชอบ ไม่ชอบ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย และยังตรงกับแนวคิดของ นิวแมนและนิวแมน (อดิศร แก้วแข็ง.2540:9; อ้างอิงจาก Newman;&Newman.1983:54) กล่าวว่าเจตคติ เป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึก

เป้าหมายที่กำหนดซึ่งสอดคล้องกับกมลรัตน์ หล้าสูงส์ (2527:172) กล่าวว่า การแสดงความพร้อมที่จะเข้าไปหาเมื่อความรู้สึกชอบ เห็นด้วย และ การแสดงความรู้สึก ความพร้อมที่จะหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ ไม่เห็นด้วยซึ่งในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม บุคลากรที่มีเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจะร่วมมือต่อการปฏิบัติกิจกรรมได้ดี ดังนั้น เจตคติก็เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่เป็นสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ที่จะส่งผลต่อกิจกรรมหรือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนเป็นสำคัญ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจและนำมาเป็นตัวแปรหนึ่งของการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้ด้วย โดยได้กำหนดกลุ่มเจตคติโดยใช้ค่าเฉลี่ยในการแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มคือ เจตคติที่ดี เจตคติที่ไม่ดี

6.3 ขนาดของโรงเรียน

ขนาดของโรงเรียน โรงเรียนวิถีพุทธใน สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีขนาดแตกต่างกันไปแต่ละโรงเรียนจะมีขนาดใดนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนและจำนวนห้องเรียนเป็นสำคัญ ขนาดของโรงเรียนส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานได้มากหรือน้อยแตกต่างกันไปก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนเป็นสำคัญ เพราะโรงเรียนมีขนาดใหญ่มากเท่าใดความซับซ้อนและกิจกรรมของโรงเรียนก็มากขึ้นไปเท่านั้นอาจจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานในโรงเรียนลดต่ำลงได้ (ธงชัย สันติวงษ์.2523:194) โรงเรียนที่มีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จะได้รับการจัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์แตกต่างกันซึ่งอาจทำให้การบริหารงานแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธในสำนักงานเขตคลองสานมีโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ จะมีการบริหารงานให้ครูมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการด้วยกัน ขนาดของโรงเรียนก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธในเขตคลองสานเพราะการบริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันเกี่ยวข้องโดยตรงกับความซับซ้อนและปริมาณงานของโรงเรียนเป็นสำคัญ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจและนำมาเป็นตัวแปรหนึ่งของการศึกษานี้ ซึ่งเกณฑ์ในการแบ่งขนาดของโรงเรียนตามเกณฑ์ของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่กำหนดจำนวนนักเรียนไม่เกิน 400 คน เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนอยู่ระหว่าง 401 – 800 คน เป็นโรงเรียนขนาดกลาง และมีนักเรียนตั้งแต่ 800 คนขึ้นไปเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ สำหรับโรงเรียนในสำนักงานเขตคลองสานมีโรงเรียนอยู่ 2 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

ไพรัตน์ ญาติฉิมพลี (2540: 76-79) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชอุปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน กลุ่มควบคุม 50 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งพบว่า คณะกรรมการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในด้านประสานงานอยู่ในระดับมาก ส่วนการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง

วิไล ตั้งจิตสมคิด (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมให้นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครู อาจารย์ มีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมมากในด้านการมีวินัยในตนเอง และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของครู อาจารย์ ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรมด้านการมีวินัยในตนเอง โดยจำแนกตามเพศ วุฒิทางการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน และระดับชั้นเรียนที่สอนผลปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างใด ยกเว้นในด้านประสบการณ์ในการสอนที่มีความแตกต่างกัน

สมพงษ์ ดีมีชัย (2542: 86-89) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนาของเยาวชนไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าเยาวชนดังกล่าวมีความรู้ศีล 5 รู้อยู่ในระดับที่มาก ส่วนความเข้าใจเรื่องศีล 5 อยู่ในระดับปานกลางไม่มากนัก แคพอใช้ได้ เมื่อความเข้าใจศีล 5 อยู่ในระดับปานกลาง การที่จะรักษาศีล 5 คงทำได้บ้างแต่ไม่อาจจะรักษาศีล 5 ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วนได้เพราะฉะนั้นเยาวชนอาจจะมีการทำผิดศีล 5 ได้บ้าง โดยไม่ได้ตั้งใจในบางโอกาสหรืออาจเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ ๆ ก็ได้ ในเมื่อตัวเองไม่เข้าใจว่าเป็นการผิดศีล ส่วนธรรม 5 นั้นมีความรู้ความเข้าใจน้อยมากจนเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะอาจทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตใจที่สูง ซึ่งชาวพุทธโดยทั่วไปจะต้องมีการปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ เป็นประจำซึ่ง ในปัจจุบันจึงมีน้อยมากหรือแทบจะไม่มีผู้ใดปฏิบัติอย่างจริงจังเลย

อำนาจ นาไชย (2542: 117-118) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูอาจารย์ในการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา

จังหวัดนครพนม จากกลุ่มตัวอย่างครูอาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ครูอาจารย์ต้องการการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากที่สุด ตามภารกิจงานบริหารโรงเรียน รวมทั้งทุกด้าน ในขั้นตอนการกำหนดทางเลือก เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า ครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดเล็ก ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากที่สุด ใน ขั้นตอนการกำหนดและการวิเคราะห์ปัญหา และขั้นตอนการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด ครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดกลาง ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากที่สุด ใน ขั้นตอนการค้นหาวรรณและกลั่นกรองข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ส่วนครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมากที่สุด ในขั้นตอนการกำหนดทางเลือก และขั้นตอนการประเมินทางเลือก ผลการเปรียบเทียบความต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ตามภารกิจงานบริหารโรงเรียนของครูอาจารย์โดยภาพรวม ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน พบว่ามีจำนวนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วรารภรณ์ ชี้อประดิษฐ์กุล (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า ครอบครัวมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง ส่วนโรงเรียนมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับน้อย ส่วน สื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับมาก และ เพื่อนมีอิทธิพลต่อความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในระดับปานกลาง

พระมหาวิโรจน์ ธาระพุม (2544: 88-93) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า วิธีการสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ที่พระธรรมวิทยากรนำมาใช้ได้แก่ การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ ปัญหาด้านบุคลากร ด้านเงินทุน ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านวิชาการ ด้านนิเทศงาน และด้านความร่วมมือประสานงาน ส่วนการแก้ไขปัญหาที่พระธรรมวิทยากรต้องการ คือ การพัฒนาบุคลากร การสนับสนุนด้านทรัพยากร การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การมีผู้เชี่ยวชาญและคณะที่ปรึกษา และการสร้างความร่วมมือประสานงานกัน

วรารภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก พบว่าโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ กรรมการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการศึกษาได้ดี สามารถให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนได้ดี และให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและ ครูจะเข้าร่วมในกิจกรรม

ระดับชาติศาสนา พระมหากษัตริย์และงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนสูง และยัง เปิดโอกาสให้บุคคลที่เหมาะสมเข้ามาเป็นกรรมการศึกษาของโรงเรียนด้วย

ประธาน ทวีผล (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนสตรีประเสริฐศิลป์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดตราด พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านงานวิชาการและด้านงานปกครอง อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านงานบริการและด้านธุรการ อยู่ในระดับน้อยตามลำดับ และการมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน นั้นจำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกัน อย่างน้อยสำคัญทางสถิติ เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านงานปกครอง ด้านธุรการ และด้านงานบริการ แตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านงานวิชาการ แตกต่างกันอย่างไม่น้อยสำคัญทางสถิติ การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานโดยรวมและทุกด้าน แตกต่างกันอย่างไม่น้อยสำคัญทางสถิติ

พนิดา ปานอ้อ (2546: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตตลิ่งชัน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ของครู กรุงเทพมหานคร ด้านวิธีการสอน ด้านการสร้างสิ่งแวดล้อม ด้านการแนะแนวและด้านจิตวิทยา และด้านการประเมินผล โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของครู โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ของครู จำแนกเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานพบว่า ครูที่เพศต่างกันมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยรวมแตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติ ส่วนครูที่วุฒิการศึกษาต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ของครูจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ครูที่เพศต่างกันมีปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ครูที่วุฒิการศึกษาต่างกัน มีปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ครูที่มีประสบการณ์ในการ

ทำงานต่างกัน มีปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พระมหาเสรี เผ่ากันทะ (2547: 86-89) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความโกรธและการฝึกอบรมตามแนวพุทธวิธีเพื่อลดความโกรธของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตมัธยม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความโกรธเป็นอารมณ์อย่างหนึ่งของวัยรุ่นที่มีระดับความโกรธด้านปฏิภยาโกรธและด้านการใช้ความโกรธเป็นเครื่องมืออยู่เป็นระดับค่อนข้างมาก การควบคุมความโกรธอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ที่ มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยมีคล้ายคลึงกัน คือมี ความโลภ ความโกรธ ความหลง รักสุข เกลียดทุกข์ เป็นอย่างนี้เช่นเดียวกัน ถึงจะต่างกันทางสังคมหรือต่างยุคสมัยก็ตาม ธรรมชาติทางจิตของมนุษย์ยังคงเหมือนเดิม ดังนั้นจิตใจของมนุษย์จึงมีความสำคัญมาก ถ้าจิตใจดีก็ส่งผลถึงการกระทำที่ดีออกมาด้วย ถ้าจิตใจไม่ดีแล้วการกระทำก็ไม่ดีเช่นกัน

ฐิตาพร ประเสริฐสุด (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลลำลูกกา ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลแต่ละองค์ประกอบโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในรายด้านของแต่ละองค์ประกอบพบว่า การมีส่วนร่วมตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมปฏิบัติในองค์ประกอบการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอยู่ในระดับน้อย และองค์ประกอบอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วน บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมแต่ละองค์ประกอบ โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน และ บุคลากรที่มีเจตคติที่ต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาและรับรองคุณภาพต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพในการดำรงตำแหน่ง ขนาดของโรงเรียน และวุฒิการศึกษา พบว่า ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน ทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง ขนาดของโรงเรียน วุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โรงเรียนวิถีพุทธจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวของบุคลากร คือ ครูก่อน ครูต้องเป็นครูวิถีพุทธจริง ๆ วิถีพุทธเป็นเรื่องของจิตใจเป็นนามธรรม ไม่ใช่รูปธรรม ถ้าไม่พัฒนาตัวบุคลากร คือ ครูก่อน ก็ต้องพัฒนาไปพร้อม ๆ กันกับเด็กนักเรียน

ประภา สุทธิเชษฐ์ (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม ใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน และการประเมินภายนอก พบว่า การมีส่วนร่วมตัดสินใจของครูมีลักษณะแบบมีโครงสร้างน้อยทุกขั้นตอน การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของครู จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียน พบว่า ครูที่มีตำแหน่งต่างกันมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ครูดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาระมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาลักษณะแบบมีโครงสร้างมากกว่าครูผู้สอน ส่วนครูที่มีเพศ ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียนต่างกัน มีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาไม่แตกต่างกัน โดยมีส่วนร่วมตัดสินใจลักษณะแบบมีโครงสร้างน้อยทุกขั้นตอน

ณัฐริกา ลิมะเฉลิม (2549: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนพบว่า มีสภาพการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านกายภาพ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก สำหรับด้านบริหารจัดการด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการเรียนการสอน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คาลวิน (Calvin.1993: Abstract) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ของครูในเรื่องบทบาทและผลงานการศึกษาจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้ของครู คือ สภาพที่อยู่อาศัย ประสบการณ์ในการสอน การได้รับอบรมเทคนิคการสอน จริยธรรมและความเคร่งครัดในการปฏิบัติทางศาสนาของครู ซึ่งครูมีความเคร่งครัดทางศาสนาต่ำจะ มีการหลีกเลี่ยงต่อการสอนจริยธรรมในห้องเรียน และยังพบว่าครูที่ประสบการณ์ระหว่าง 11-25 ปี มีความเชื่อว่าในโรงเรียนต้องสอนจริยธรรมและค่านิยมแก่นักเรียนอย่างเพียงพอ

ลาเนีย (Lanier.1993:1680-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา จริยธรรมของนักเรียนชั้นที่ 11 และที่ 12 ในโรงเรียนชนบท โดยมีแนวคิดที่ว่า เด็กนักเรียนในชนบท ได้รับการอบรมให้คิดและปฏิบัติตามต่อ ๆ กันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมใน ยุคโลกาภิวัตน์ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกให้คำแนะนำและจัด ประสบการณ์ สำหรับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนในโรงเรียนระดับกลาง จนถึงระดับสูงสุดผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

เอกที (ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์.2548: 74; อ้างอิงจาก Agthe,1978,pp. 3076-3077) ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้บทบาทและหน้าที่ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ ผลการวิจัย พบว่า ครูใหญ่บริหารงานอื่น ๆ มากเกินไปควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษาให้มากขึ้น ครูใหญ่และครูยอมรับว่า การปรับปรุงการเรียนการสอนจะต้องทำเป็นคณะและครู ครูใหญ่ จะต้อง เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้สั่งการ มาเป็นผู้ประสานงานและให้มีการทำงานเป็นคณะมากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่ พึงประสงค์ ของนักเรียนนั้น สามารถที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้เกิดผลดีต่อผู้เรียนได้ โดยการ จัด ประสบการณ์ จัดกิจกรรม จัดสภาพบรรยากาศที่เหมาะสม ซึ่ง การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนั้น เป็นการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติของโรงเรียนสามัญทั่วไปที่เน้นการ นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยสภาพ โรงเรียนวิถีพุทธนั้นประกอบด้วยสภาพ 5 ด้านได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ ที่สนับสนุนให้ ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาวิถีชีวิตให้สามารถ กิน อยู่ ดู และฟังเป็น ซึ่งในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนั้น ครูหรือบุคลากรเป็นผู้มีส่วนร่วมใน การดำเนินงานโดยครูที่ผ่านการฝึกอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจะมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติที่ดีในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างถูกต้องและเป็นรูปธรรม สามารถแก้ไขข้อบกพร่องในการทำงานและทำงานให้ประสบผลสำเร็จในอนาคตรวมทั้งครูที่มีเจต คติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจะร่วมมือต่อการปฏิบัติกิจกรรมได้ดีและ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ที่จะส่งผลต่อกิจกรรมหรือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ และ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอนตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และรับผลประโยชน์ในการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ ขนาดของโรงเรียนก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการ บริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธในเขตคลองสานเพราะการบริหารโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันเกี่ยวข้อง

โดยตรงกับความซับซ้อนและปริมาณงานของโรงเรียนเป็นสำคัญจะทำให้การบริหารงานเป็นไปเพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเป็นคนดีของสังคมและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2549 จาก 7 โรงเรียน จำนวน 180 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2549 จำนวน 123 คน ซึ่งมีวิธีดำเนินการดังนี้

1.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970 : 608 - 610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 คน

1.2.2 ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นชนิดสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นได้ครูปฏิบัติการสอน จากโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 27 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 96 คน

1.2.3 ทำการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling)
จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏ ดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ขนาดของโรงเรียน	ประชากร (จำนวน)		ตัวอย่าง (จำนวน)
	ครู	โรงเรียน	ครู
โรงเรียนขนาดเล็ก	30	3	27
โรงเรียนขนาดใหญ่	150	4	96
รวม	180	7	123

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดของโรงเรียน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อใช้วัดความรู้สึกหรือความคิดเห็นของครูที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้านคือ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ 5) ด้านการบริหารจัดการ จำนวน 25 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale) คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา โดยแบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของครู ตามแนวคิดของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen; & Uphoff, 1977:27-58) ใน 4 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมประเมินผล เพื่อใช้วัดลักษณะการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา ใน 5 ด้าน คือ

1) ด้านกายภาพ 2) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ 5) ด้านการบริหารจัดการ จำนวน 115 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมและตรงตามเนื้อหาของเรื่องที่ทำวิจัย
2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามตามแนวความคิดของลิเคิร์ต (Likert Scale) และศึกษาหลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2530 : 79-80) พัฒนาปรับปรุงแบบสอบถามให้สอดคล้องและเหมาะสมตรงตามเนื้อหาของเรื่องที่ทำวิจัย
3. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปริญญานิพนธ์เพื่อพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องให้มีความถูกต้องสมบูรณ์
4. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องแต่ละข้อคำถามตั้งแต่ .50 ขึ้นไป
5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิภายใต้การควบคุมของอาจารย์ที่ปริญญานิพนธ์ แล้วนำไปทดลองใช้ (try – Out) กับครูในโรงเรียนวัดนิมมานรดี สำนักงานเขตภาษีเจริญ จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้
6. หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach.1984:161) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเจตคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เท่ากับ .967 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของครูโดยรวมเท่ากับ .968 และเมื่อพิจารณาในรายด้านคือด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมด้านพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .964 .960 .976 .972 และ .971 ตามลำดับ
8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาคุณภาพ มาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง ตามวิธีการ และขั้นตอนดังนี้

1. ขอนหนังสือราชการจากคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปถึงผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความร่วมมือเก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ผู้วิจัยขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อดำเนินการแจกแบบสอบถาม จำนวน 123 ฉบับ จากนั้นได้รวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเองโดยนัดหมาย วัน เวลา เป็นการล่วงหน้า ซึ่งได้แบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 123 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100
3. รวบรวมแบบสอบถาม เพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด
2. ลงรหัสค่าของตัวแปรจากแบบสอบถามและป้อนข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์
3. ข้อมูลที่ได้ ดำเนินการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

3.1 วิเคราะห์เจตคติของครูต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ตัวแปรเจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นตัวแปรอิสระที่ต้องจำแนกออกเป็น 2 ระดับ คือ กลุ่มครูที่มีเจตคติดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และกลุ่มครูที่มีเจตคติไม่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยผู้วิจัยดำเนินการหาค่าเฉลี่ยของตัวแปรเจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธก่อน เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มครูออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ ครูที่มีเจตคติสูงกว่าค่าเฉลี่ย คือ ครูที่มีเจตคติดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และครูที่มีเจตคติไม่สูงกว่าค่าเฉลี่ย คือ ครูที่มีเจตคติไม่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

3.2 วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการของครูโดยกำหนดน้ำหนักคะแนนดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด	ได้คะแนน	5
ระดับการมีส่วนร่วมมาก	ได้คะแนน	4
ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง	ได้คะแนน	3
ระดับการมีส่วนร่วมน้อย	ได้คะแนน	2
ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด	ได้คะแนน	1

นำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2538: 9) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00	หมายถึง	ครูมีส่วนร่วมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	หมายถึง	ครูมีส่วนร่วมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	หมายถึง	ครูมีส่วนร่วมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	หมายถึง	ครูมีส่วนร่วมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49	หมายถึง	ครูมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

3.3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดของโรงเรียนโดยใช้การทดสอบ ค่าที (t-test) แบบ Independence Sample

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

1.2 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach. 1970 : 161)

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$)

2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD)

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

3.1 ทดสอบสมมติฐานในข้อ 1 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยใช้การทดสอบ ค่าที (t – test)
แบบ Independence Sample

3.2 ทดสอบสมมติฐานในข้อ 2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเจตคติต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โดยใช้การทดสอบ ค่าที (t-test)
แบบ Independence Sample

3.3 ทดสอบสมมติฐานในข้อ 3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตคลองสานสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยใช้การทดสอบ ค่าที (t – test) แบบ Independence Sample

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการอ่านผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงขอกำหนดสัญลักษณ์ดังนี้

n	แทน	จำนวนตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
SD.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจากการแจกแจงแบบ t
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการฝึกอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดของโรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียน
ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอบรมแนวทาง
การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและขนาดของโรงเรียน

ข้อมูลทั่วไปของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	จำนวน	ร้อยละ
1. การอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ		
ผ่านการอบรม	47	38.20
ไม่ผ่านการอบรม	76	61.80
รวม	123	100.00
2. เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ		
ดี	65	52.80
ไม่ดี	58	47.20
รวม	123	100.00
3. ขนาดของโรงเรียน		
ขนาดเล็ก	27	22.00
ขนาดใหญ่	96	78.00
รวม	123	100.00

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 3 พบว่า ครูที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 123 คน พบว่า ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 38.20 และไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 61.80 เมื่อพิจารณาจำแนกตามระดับเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีเจตคติดี จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 52.80 และมีเจตคติไม่ดีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 47.20 สำหรับ การพิจารณาจำแนกตามการปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ พบว่า ครูที่ ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร ในขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ มีจำนวน 27 คน และ 96 คน ตามลำดับ และคิดเป็น ร้อยละ 22.00 และ 78.00 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการมีส่วนร่วม 4 ด้านของการดำเนินงานโรงเรียน
วิถีพุทธใน 5 ด้านของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร

การมีส่วนร่วม/การดำเนินงาน	$\bar{X}$	SD.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ด้านกายภาพ			
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.47	.90	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.80	.75	มาก
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	3.91	.77	มาก
การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.64	.88	มาก
รวม	3.71	.76	มาก
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต			
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.66	.94	มาก
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.81	.80	มาก
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	3.97	.71	มาก
การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.75	.87	มาก
รวม	3.79	.79	มาก
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน			
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.87	.84	มาก
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.81	.85	มาก
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.00	.76	มาก
การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.75	.83	มาก
รวม	3.86	.77	มาก

ตาราง 4 (ต่อ)

การมีส่วนร่วม/การดำเนินงาน	$\bar{X}$	SD.	ระดับการมีส่วนร่วม
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์			
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.02	.84	มาก
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.16	.75	มาก
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.14	.73	มาก
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.04	.82	มาก
รวม	4.09	.75	มาก
5. ด้านการบริหารจัดการ			
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.76	.96	มาก
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.83	.88	มาก
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	3.95	.71	มาก
การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.67	.96	มาก
รวม	3.79	.84	มาก
รวมทั้งหมด	3.85	.73	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 4 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วม ของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัด กรุงเทพมหานคร โดยรวม มีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.85$, $SD=.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยมีค่าเฉลี่ยเรียงลำดับดังนี้ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ($\bar{X}=4.09$, $SD=.75$) การเรียนการสอน ($\bar{X}=3.86$, $SD=.77$) ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ($\bar{X}=3.79$, $SD=.79$) ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X}=3.79$, $SD=.84$) และด้านกายภาพ ($\bar{X}=3.71$, $SD=.76$) ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละด้าน พบว่า ด้านกายภาพ พบว่าในเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.47$, $SD=.90$) ส่วนในเรื่องอื่นๆอยู่ในระดับมากทุกเรื่องโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=3.91$, $SD=.77$) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\bar{X}=3.80$, $SD=.75$) และการมีส่วนร่วมประเมินผล ($\bar{X}=3.64$, $SD=.88$) ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตอยู่ในระดับมากทุกเรื่องโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=3.97, SD=.71$) การมีส่วนร่วมการปฏิบัติ ($\bar{X}=3.81, SD=.80$) การมีส่วนร่วมประเมินผล ($\bar{X}=3.75, SD=.87$) และการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ($\bar{X}=3.66, SD=.94$) ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากทุกเรื่องโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=4.00, SD=.76$) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ($\bar{X}=3.87, SD=.84$) การมีส่วนร่วมปฏิบัติ ($\bar{X}=3.81, SD=.85$) และการมีส่วนร่วมประเมินผล ($\bar{X}=3.75, SD=.83$) ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกเรื่อง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การมีส่วนร่วมปฏิบัติ ($\bar{X}=4.16, SD=.75$) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=4.14, SD=.73$) การมีส่วนร่วมประเมินผล ($\bar{X}=4.04, SD=.82$) และการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ($\bar{X}=4.02, SD=.84$) ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกเรื่อง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ($\bar{X}=3.95, SD=.71$) การมีส่วนร่วมปฏิบัติ ($\bar{X}=3.83, SD=.88$) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ($\bar{X}=3.76, SD=.96$) และการมีส่วนร่วมประเมินผล ($\bar{X}=3.67, SD=.96$) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของครูในการ
ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน
สังกัดกรุงเทพมหานครจำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

การดำเนินงาน / การมีส่วนร่วม	การอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ				t
	ผ่านการอบรม		ไม่ผ่านการอบรม		
	(n = 47)		(n = 76)		
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
1. ด้านกายภาพ					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.62	.96	3.38	.85	1.431
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.00	.67	3.67	.78	2.518*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.09	.73	3.81	.78	1.970
การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.76	.91	3.57	.85	1.162
รวม	3.87	.75	3.61	.76	1.853
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.89	.90	3.52	.94	2.146*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.10	.73	3.64	.80	3.240*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.15	.61	3.86	.75	2.294*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.02	.80	3.59	.88	2.740*
รวม	4.04	.73	3.64	.70	2.785*
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.09	.71	3.74	.88	2.456*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.06	.72	3.66	.89	2.720*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.20	.64	3.87	.80	2.364*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.86	.85	3.68	.82	1.135
รวม	4.06	.64	3.74	.82	2.476*

ตาราง 5 (ต่อ)

การดำเนินงาน / การมีส่วนร่วม	การอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ				t
	ผ่านการอบรม		ไม่ผ่านการอบรม		
	(n = 47)		(n = 76)		
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.27	.63	3.86	.91	2.951*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.37	.52	4.03	.84	2.768*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.45	.45	3.94	.81	4.514*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.24	.70	3.92	.87	2.152*
รวม	4.34	.53	3.94	.82	3.277*
5. ด้านการบริหารจัดการ					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.81	.95	3.73	.92	.426
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	3.97	.88	3.74	.88	1.359
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.15	.62	3.83	.75	2.463*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	3.83	.95	3.58	.96	1.405
รวม	3.92	.84	3.72	.83	1.331
โดยรวม	4.05	.67	3.73	.74	2.404*

* p < .05

จากตาราง 5 จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม ส่วนด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการ พบว่าไม่แตกต่างกัน

และเมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างครูที่ผ่าน และครูที่ไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในแต่ละด้าน มีดังต่อไปนี้ ด้านกายภาพ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม ส่วนเรื่องอื่นๆไม่แตกต่างกัน

สำหรับด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกเรื่องโดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม

สำหรับด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เกือบทุกเรื่องโดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรมยกเว้นเรื่องการมีส่วนร่วมประเมินผล ไม่แตกต่างกัน

สำหรับด้านการบริหารจัดการ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในเรื่องการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์เพียงเรื่องเดียว โดยครูที่ผ่านการอบรมมีส่วนร่วมรับประโยชน์มากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม ส่วนการมีส่วนร่วมในเรื่องอื่นๆไม่ แตกต่างกัน

ตาราง 6 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของครูในการ

ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร
จำแนกตามเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

การดำเนินงาน/ การมีส่วนร่วม	เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ				t
	ดี		ไม่ดี		
	(n = 65)		(n = 58)		
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
1. ด้านกายภาพ					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.91	.84	2.97	.68	6.856*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.19	.69	3.35	.56	7.364*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.32	.61	3.46	.68	7.421*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.03	.81	3.21	.74	5.824*
รวม	4.12	.67	3.25	.58	7.588*

ตาราง 6 (ต่อ)

การดำเนินงาน/ การมีส่วนร่วม	เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ				t
	ดี		ไม่ดี		
	(n = 65)		(n = 58)		
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.15	.80	3.11	.77	7.322*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.24	.63	3.34	.71	7.413*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.32	.55	3.57	.67	6.768*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.21	.69	3.24	.77	7.330*
รวม	4.23	.63	3.31	.65	7.893*
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.33	.64	3.37	.73	7.941*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.28	.63	3.28	.75	7.994*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.41	.55	3.53	.69	7.750*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.13	.74	3.32	.72	6.144*
รวม	4.30	.57	3.37	.66	8.296*
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.48	.52	3.49	.81	7.990*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.58	.49	3.69	.72	7.889*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.54	.43	3.68	.74	7.768*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.49	.58	3.54	.77	7.697*
รวม	4.52	.45	3.60	.72	8.431*

ตาราง 6 (ต่อ)

การดำเนินงาน/ การมีส่วนร่วม	เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ				t
	ดี		ไม่ดี		
	(n = 65)		(n = 58)		
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
5. ด้านการบริหารจัดการ					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.15	.88	3.33	.87	5.157*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.28	.75	3.32	.73	7.206*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.37	.50	3.48	.63	8.737*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.12	.84	3.17	.84	6.288*
รวม	4.22	.70	3.32	.71	7.028*
โดยรวม	4.28	.55	3.37	.59	8.795*

* p < .05

จากตาราง 6 พบว่า ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในระดับดีกับครูที่มีเจตคติในระดับไม่ดี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวม รายด้าน และทุกเรื่อง โดย ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่าครูที่มีเจตคติไม่ดี

ตาราง 7 ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของครูโรงเรียน
ประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดโรงเรียน

การดำเนินงาน / การมีส่วนร่วม	ขนาดโรงเรียน				t
	เล็ก		ใหญ่		
	(n = 27)		(n = 96)		
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
1. ด้านกายภาพ					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.13	.66	3.29	.87	4.631*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.29	.54	3.66	.75	4.049*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.35	.56	3.99	.78	4.197*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.19	.58	3.49	.89	4.823*
รวม	4.24	.53	3.56	.75	5.390*
2. ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.34	.67	3.47	.92	4.548*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.33	.58	3.67	.80	4.796*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.35	.56	3.86	.72	3.252*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.17	.63	3.64	.90	3.502*
รวม	4.30	.58	3.65	.78	3.999*
3. ด้านการจัดการเรียนการสอน					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.27	.61	3.76	.86	3.467*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.07	.64	3.74	.89	2.212*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.24	.67	3.93	.77	1.931
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.04	.60	3.67	.87	2.530*
รวม	4.17	.60	3.78	.79	2.386*

ตาราง 7 (ต่อ)

การดำเนินงาน / การมีส่วนร่วม	ขนาดโรงเรียน				t
	เล็ก		ใหญ่		
	(n = 27)		(n = 96)		
	$\bar{X}$	SD.	$\bar{X}$	SD.	
4. ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.28	.61	3.95	.88	2.222*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.41	.56	4.09	.79	2.017*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.42	.50	4.06	.77	2.830*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.32	.65	3.96	.85	1.997*
รวม	4.35	.53	4.01	.79	2.611*
5. ด้านการบริหารจัดการ					
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.23	.59	3.63	.80	3.887*
การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	4.32	.70	3.69	.88	3.408*
การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์	4.23	.57	3.87	.73	2.333*
การมีส่วนร่วมประเมินผล	4.19	.60	3.53	.89	4.269*
รวม	4.24	.57	3.67	.86	4.031*
โดยรวม	4.26	.54	3.73	.73	3.475*

*p < .05

จากตาราง 7 การมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวม รายด้านและทุกเรื่องโดยครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมมากกว่าครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ยกเว้นการมีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนที่เกือบทุกเรื่องมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นเรื่องการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไปของการวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนร่วมในการปฏิบัติ ส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และส่วนร่วมประเมินผลของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ

2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียน

สมมุติฐานในการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยผู้วิจัยจึงได้สมมุติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ครูที่ผ่านการอบรม และไม่ผ่านการอบรมเรื่องแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

2. ครูที่เจตคติดีและไม่ดีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

3. ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย สรุปได้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2549 จาก 7 โรงเรียน จำนวน 180 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ ในสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2549 โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie; & Morgan. 1970 : 608) และดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามชนิดที่เป็นแบบสัดส่วน (Stratified Proportional Random Sampling) ตามสัดส่วนของครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้กลุ่มตัวอย่าง 123 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ขนาดโรงเรียน และการฝึกอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 25 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้านจำนวน

115 ข้อมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมากที่สุด มีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมน้อย มีส่วนร่วมน้อยที่สุด นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้ (try-out) กับครูในโรงเรียนวัดนิมมานรดี สำนักงานเขตภาษีเจริญ จำนวน 30 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มาหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีความสอดคล้องภายในโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' Alpha Coefficient) ของแบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามเจตคติของครูที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 25 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .967 แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้านคือ โดยรวมเท่ากับ .968 และเมื่อพิจารณารายด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .964 .960 .976 .972 และ .971 ตามลำดับการเก็บรวบรวมข้อมูล นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒถึงผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ของความร่วมมือเก็บข้อมูลจากครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และได้รับแบบสอบถามตอบกลับคืนมาในสภาพสมบูรณ์จำนวน 123 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติที (t-test) โดยนำเสนอผลสรุปจากการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานครโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่จำแนกตามการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ เจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ และขนาดโรงเรียนพบว่า

2.1 การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานครจำแนกตาม ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และเมื่อพิจารณาในรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ในด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์
ยกเว้น ในด้านกายภาพและด้านการบริหารจัดการไม่แตกต่างกัน

2.2 ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในระดับดีกับครูที่มี
เจตคติในระดับไม่ดี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวม และ
รายด้าน โดยครูที่มีเจตคติดีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียน
วิถีพุทธมากกว่าครูที่มีเจตคติไม่ดี

2.3 การมีส่วนร่วมของครูในโรงเรียนขนาดเล็กกับครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวม และรายด้าน
โดยครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วม มากกว่าครูในโรงเรียนขนาดใหญ่

อภิปรายผล

การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา
สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายดังต่อไปนี้

1. ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานครมี
ส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สำหรับ
ด้านกายภาพปรากฏว่าการมีส่วนร่วมตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลางคงเป็นเพราะว่า ด้านกายภาพ
ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก หรือเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การจัดสถานที่ประดิษฐาน
พระพุทธรูปประจำโรงเรียน มีสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ประจำห้องเรียน มีห้อง
จริยธรรมหรือห้องพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมดังกล่าวโดยส่วนใหญ่
เป็นเรื่องทางฝ่ายบริหารเป็นผู้ตัดสินใจในตอนสุดท้ายของการดำเนินงานแต่โดยรวมแล้ว แสดงว่า
ครูในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานครมีความตระหนักและให้
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของ
กระทรวงศึกษาธิการที่จัดโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบันให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้มีคุณสมบัติของการเป็นคนดี คนเก่ง และ
ดำรงชีวิตอย่าง มีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้วเพื่อให้มีความ
ชัดเจนโดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ .2547:8) ดังนั้นผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรให้การสนับสนุน สร้าง
แรงจูงใจ สร้างเจตคติให้ครูทุกคนร่วมทำกิจกรรมและการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถี
พุทธต่อไป

2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพต่างกันเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ อภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ครูที่ผ่านการอบรมและไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวมแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านกายภาพ และด้านการบริหารจัดการโดยรวมไม่แตกต่างกัน แสดงว่าการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ด้านกายภาพซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก หรือเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การจัดสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน มีสัญลักษณ์ของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ประจำห้องเรียน มีห้องจริยธรรมหรือห้องพระพุทธศาสนาอย่างเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 50) ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมดังกล่าวโดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางฝ่ายบริหารมากกว่าที่จะเป็นครูที่ผ่านหรือไม่ผ่านการอบรม ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญหลักในการบริหารจัดการคือผู้บริหารโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547: 21) ซึ่งจะทำให้ครูที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานสอนที่ได้รับการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมาก ก็จะไม่ล่วงก้าวหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน ผลในการวิจัยจึงปรากฏว่า ไม่ว่าครูที่ผ่านหรือไม่ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธจึงมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านนี้ไม่แตกต่างกัน

แต่สำหรับการมีส่วนร่วมด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ของครูที่ผ่านการอบรมมีมากกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม แสดงว่าการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธใน 3 ด้านดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมใน 3 ด้านดังกล่าวจะเป็นลักษณะที่ครูปฏิบัติงานสอนที่สามารถกระทำได้ ไม่ว่าจะใช้วิธีการสอนสอดแทรกในชั้นเรียน หรือใช้กิจกรรมส่งเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา กิจกรรมประจำวัน/สัปดาห์ กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมไหว้พระ สวดมนต์ เป็นต้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 42-44) ยิ่งถ้าครูปฏิบัติงานสอนได้ผ่านการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมาแล้วด้วย ก็จะทำให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงานได้ดีกว่าครูที่ไม่ผ่านการอบรม เนื่องจากการฝึกอบรม คือกระบวนการเสริมสร้างสมรรถภาพบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานในขอบเขตของการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน อันจะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์การ (ธีระ ประวาลพฤษย์, 2538: 4)

2.2 ครูที่มีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านของแต่ละด้านก็ยังพบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดง

ว่าเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2536: 75) ที่กล่าวว่า เจตคติของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ในการตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบในการทำงาน การชอบ-ไม่ชอบ พอใจ-ไม่พอใจ ต่องานที่ทำก่อให้เกิดความพร้อมหรือไม่พร้อมที่จะทำงานนั้นๆ และสอดคล้องกับแนวคิดของ นิวแมนและนิวแมน (อดิสร แก้วเซ่ง. 2540: 9; อ้างอิงจาก Newman;& Newman. 1983: 54) ที่กล่าวว่า เจตคติเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเป้าหมายที่กำหนด เจตคติเป็นตัวผลักดันให้เกิดหรือไม่เกิดพฤติกรรมตามเป้าหมาย กล่าวคือ ถ้าผู้ที่มีเจตคติดีต่อกิจกรรมนั้นๆ ก็จะผลักดันให้ผู้นั้นทำกิจกรรมนั้นได้สำเร็จ ส่วนผู้ที่มีเจตคติไม่ดีต่อกิจกรรมนั้นๆ ก็จะเกิดแรงผลักดันในการทำกิจกรรมนั้นน้อยกว่าผู้ที่มีเจตคติดีกว่า ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย กล่าวคือ ครูที่มีเจตคติดีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากกว่าครูที่มีเจตคติไม่ดีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารโรงเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรต้องส่งเสริม และกระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความศรัทธาเห็นคุณค่าและมีความรู้สึกรู้สึกความคิดเห็นที่ดีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มาก

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าขนาดโรงเรียนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ กล่าวคือ ครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มากกว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ให้ผลที่สอดคล้องกับคำกล่าวของ ธงชัย สันติวงษ์ (2523: 194) ที่กล่าวว่า ขนาดของโรงเรียนส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงาน โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่มากเท่าใดความซับซ้อนและกิจกรรมของโรงเรียนก็มากขึ้นไปเท่านั้น และจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานในโรงเรียนที่ลดต่ำลงได้ ในการมีส่วนร่วมของครูปฏิบัติงานสอนก็เช่นกัน เมื่อโรงเรียนมีขนาดใหญ่ ครูปฏิบัติงานสอนก็ย่อมมีกิจกรรม มีภารกิจที่มากมาย ซับซ้อนจึงส่งผลทำให้ครูปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนขนาดใหญ่โอกาสมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธน้อยกว่าครูปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความซับซ้อนน้อยกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. เนื่องจากพบว่าครูที่ปฏิบัติงานสอนมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธด้านกายภาพอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม

ในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในด้านนี้ให้มากขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำเร็จตามวัตถุประสงค์ต่อไป

2. ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับครูในโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดกรุงเทพมหานครควรส่งเสริมให้บุคลากรทางการศึกษาได้รับการอบรมแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้ทั่วถึงทุกคน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

3. เนื่องจากพบว่า ครูที่มีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่าครูที่เจตคติไม่ดี ดังนั้นผู้บริหารและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรต้อง ให้ความรู้ ให้การอบรม เพื่อทำให้ครูปฏิบัติงานสอน รวมทั้งบุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญ ศรัทธา และมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธให้มากขึ้น

4. เนื่องจากครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่าครูในโรงเรียนขนาดใหญ่ในทุกด้าน ดังนั้นผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธควรคำนึงถึงความสำคัญในเรื่องขนาดโรงเรียนด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ตลอดจนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาของกรุงเทพมหานคร

2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับการผลการดำเนินงานโรงเรียน

วิถีพุทธ

3. ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้มี

ประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ : กระทรวงฯ.
- _____. (2547). *ความเคลื่อนไหวการปฏิบัติงาน "โรงเรียนวิถีพุทธ"*. กรุงเทพมหานคร:กระทรวงฯ. อัดสำเนา.
- _____. (2548). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ : ออเนป้า
- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2527). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กรมวิชาการ. (2544). *คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ขวัญชัย วงศ์นิติกร. (2542). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของผู้ที่อาศัยในเขตหมู่บ้านจัดสรรชานเมือง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ส่งเสริมการเกษตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร
- จิรพรรณ ปุณเกษม. (2542). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มผลประโยชน์การกำหนดนโยบายสาธารณะ: กรณีศึกษาการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด (พัฒนาศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพอยท์.
- จุฑามาศ แหนผัน. (2548). *การศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีจัดการเรียนรู้ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานของนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชูชาติ พวงสมจิตร. (2541). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. ค.ด. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ฐิตาพร ประเสริฐสุด. (2548). *การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาลของโรงพยาบาลลำลูกกา*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์. (2548). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐกิตติ์ ลิ้มเฉลิม. (2549). การศึกษาสภาพการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ราชบุรี เขต 1 . ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทัศนีย์ แสงศักดิ์. (2539). รูปแบบการบริหารการมีส่วนร่วมในการฝึกอาชีพระยะสั้นช่วงฤดูหนาว กรมอาชีวศึกษา. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2523). องค์การและบริหาร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บพิตร ออมไธสง. (2546). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญนำ ทานสัมฤทธิ์. (2546). การกิจเสริมวิถีพุทธ. (เอกสารประกอบคำสอน). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร.
- บรรเจอดพร รัตน์พันธ์. (2547). โรงเรียนวิถีพุทธ การศึกษาทางรอดของสังคมไทย. (เอกสารประกอบคำบรรยาย). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ปราณีรัตน์ อักษร. (2545). การศึกษาความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทัพทัน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด อุทัยธานี. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประภา สุทธิเชษฐ์. (2548). การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสงคราม. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2535). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประยุทธ์ ตรีชัย. (2544). การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหาร
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ประธาน ทวีผล. (2546). การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจการบริหารโรงเรียนสตรี
ประเสริฐศิลป์ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดตราด. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม (การบริหาร
การศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- ประสาร ทองภักดี. (2526). กลวิธีสอนตามแนวพุทธศาสตร์ ศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ภาคที่ 2
ระบบการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2528). รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อ
พัฒนา ชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พนิดา ปานอ้อ. (2546). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
ของครูโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตตลิ่งชัน. ปรินูญานิพนธ์
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2547). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2547). ผู้การศึกษาแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวญจำกัด.
- พระมหาพวงศันรินทร์ จิตวิโส. (2546). บทสัมภาษณ์การศึกษาแนวพุทธ-โรงเรียนวิถิพุทธ. สืบค้นเมื่อ
21 มกราคม 2549, จาก <http://www.mub.ac.th>.
- พระมหาวิโรจน์ ธาระพุฒ. (2544). ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของ
พระธรรมวิทยากร มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
(สังคมและการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ถ่ายเอกสาร.
- พระมหาเสรี เผ่ากันทะ. (2547). การศึกษาความโกรธและการฝึกอบรมตามแนววิถิพุทธเพื่อลด
ความโกรธของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตมัธยม
กรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พระศรีวิสุทธิกวี. (2530). *การพัฒนาจิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาเมฆกุฎราชวิทยาลัย.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต). (2547). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ*.

(สรุปปาฐกถาพิเศษ ในการประชุมเชิงปฏิบัติการของเจ้าคณะพระสังฆาธิการและ
ผู้อำนวยการ เขตพื้นที่ การศึกษาทั่วประเทศ). หอประชุมพุทธมณฑล: นครปฐม.
ถ่ายเอกสาร.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532 ก). *พุทธธรรมกับชีวิตในสังคมเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง.

_____. (2532 ข). *การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้น
ติ้งกรุ๊ป จำกัด.

ไพรัช สู่แสงสุข. (2546). *แกนหลักการศึกษาวิถีพุทธ เพื่อนร่วมทางโรงเรียนวิถีพุทธ*. 1(3): 5.

ไพรัตน์ ญาตนิมพลี. (2540). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิง
จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาโดยการสอนแบบ
ไตรสิกขากับการสอนตามคู่มือครู*. ปริญญาโท กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

เมตต์ เมตต์การุณจิต. *การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนของคณะกรรมการศึกษา ประจำ
โรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา*. ศศ.ม.(บริหารการศึกษา).นนทบุรี:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.

เมตตา ภิรมภักดี. (2547). *แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. ถ่ายเอกสาร.

_____. (2548). *การแนะนำแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่การปฏิบัติจริงใน
สถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1.
ถ่ายเอกสาร.

วราภรณ์ วงศ์ใหญ่. (2540). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดพิษณุโลก*.วิทยานิพนธ์
กศ.ม. พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร. ถ่ายเอกสาร.

วราภรณ์ ชื่อประดิษฐ์กุล. (2543). *ความรู้และทัศนคติของเยาวชนที่มีต่อพระพุทธศาสนาในยุค
โลกาภิวัตน์*. ภาควิชาการศึกษา คณะวิทยาการจัดการ. สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2542). *การศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ในการปลูกฝังค่านิยมเชิงจริยธรรม
ให้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์. ค.ม.
(การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสถาบันราชภัฏธนบุรี.ถ่ายเอกสาร.

- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สิริกร มณีนรินทร์. (2548). *เปิดเทอมใหม่สดใสด้วยพุทธศาสนา* (สรุปปาฐกถาพิเศษในการประชุมวิชาการงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา พุทธศักราช 2548). หอประชุมโรงละครแห่งชาติ: กรุงเทพฯ. ถ่ายเอกสาร
- สิริมา กลิ่นกุหลาบ. (2546). *การศึกษาลัทธิมหายานทางพระพุทธศาสนาและความสามารถในการตัดสินใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนคุณธรรมที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยด้วยชุดการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับชุดการสอนแบบกระบวนการกระจำค่านิยม*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2528). *พุทธวิธีสอน. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไตรธรรมสาร.
- _____. (2530). *การสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- _____. (2535). *คิดเป็นตามนัยแห่งพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิธ พานิชวงศ์. (2546). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอเมืองสุพรรณจังหวัดสุพรรณบุรี*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุวรรณณี คงทอง. (2536). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอเสีเภา จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ วท.บ. (วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัตรา ศักรภพณ์. (2532). *พัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย*. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2548, จาก <http://www.research.mcu.ac.th>. ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ ดีมีชัย. (2542). *ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนาของเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2537). ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา. ในการประมวลสาระชุดวิชา สัมมนาปัญหาและแนวโน้มการบริหารการศึกษา. หน้า 177 – 215 นนทบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- แสงระวี เทพรอด. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างการปลูกฝังคุณธรรมทางพุทธศาสนา พฤติกรรมทางศาสนากับพฤติกรรมป้องกันสารเสพติด : กรณีศึกษาในนักเรียนวัยรุ่นจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานการศึกษา. (2547). คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2548ก). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีธรรม สังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2548ข). รายงานสถิติการศึกษา ปี 2547 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2549). รายงานการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- สำนักงานเขตคลองสาน. (2548ก). รายงานการศึกษาประจำปี สำนักงานเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน.
- _____. (2548ข). การประชุมสัมมนาข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1. (2548). เอกสารประกอบการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ประจิม. สุพรรณบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.

- อดิศร แก่งเซ่ง.(2540). *การเปรียบเทียบคุณภาพของมาตราวัดเจตคติแบบลิเคอร์ทและแบบออสกูดที่มีรูปแบบต่างกัน*.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). *รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- อุทัย หิรัญโต. (2526). *ผลการให้คำปรึกษากลุ่มโดยการประยุกต์การคิดตามหลักโยนิโสมนสิการของศาสนาพุทธต่อความหวัหวัของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา*. ปริญญาานิพนธ์ วศ.ม (จิตวิทยาการ). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- อำนาจ นาไชย. (2542). *ศึกษาการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครู – อาจารย์ ในการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดนครพนม*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Calvin, Owens Ray. (1993, June). Teacher Perceptions Concerning their Role and the Efficacy of Moral Education in Public Elementary Schools. *Dissertation Abstracts International*. Iowa State University.
- Cohen, JohnM.;& Uphoff,Normam T. (1977). *Rural Development Participation : Concept and Measure for Project Design, Implementation and evaluation*. The Rural Development Committee Center for International Studies Cornell University.
- Cronbach, Lee J. (1970). *Essential of Psychological Testing*. 2nd ed. New York : Harper & Row.
- Lanier, Stephanie Pridgen. (1993, November). Promoting Moral and Conceptual Development in Rural Able scents (moral Development Rural Students Peer Facilitators). *Dissertation Abstracts International*. North Carolina University.
- Keith, Sherry;& Girling, Robert Henriques. (1991). *Education, Management, and Participation*. Boston : Allyn and Bacon.

Newman, Philip R. & Newman M. (1983). *Principle of Psychology*. Illinois :The Dorsey Press.

Oakley. Peter. (1991). *Project with People*. Geneva: ILO.

Owens, Robert G. (1995). *Organization Behavior in Education*. 5th ed. Needham Heights: A Simon & Schuster Company.

White, A. T. (1982). *Why Community Participation ? A discussion of the Argument For, Community Participation: Current issue and lesson Learned*. United Nations Children's Fund.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของครูผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เจตคติของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

2. กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความคิดเห็นที่เป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย และผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นผลประโยชน์ต่อครูและผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่านเพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารงานในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายบำรุง แสณณรงค์

นิสิตปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้มี 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของครูผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เจตคติของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

2. กรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความคิดเห็นที่เป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย และผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นผลประโยชน์ต่อครูและผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่านเพื่อเป็นข้อมูลในการบริหารงานในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาอนุเคราะห์ของท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายบำรุง แสณณรงค์

นิสิตปริญญาโทสาขาการบริหารการศึกษา

ภาควิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริง

- 1 ขนาดโรงเรียน ☐ ขนาดเล็ก (มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1-400 คน)
☐ ขนาดใหญ่ (มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 801 คนขึ้นไป)
- 2 การฝึกอบรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ☐ ผ่านการฝึกอบรม
☐ ไม่ผ่านการฝึกอบรม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเจตคติที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความข้างล่างนี้แล้วทำเครื่องหมาย ☒ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านตามระดับความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเป็นจริงเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ได้คะแนน	5
ระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วย	ได้คะแนน	4
ระดับความคิดเห็นที่ไม่แน่ใจ	ได้คะแนน	3
ระดับความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วย	ได้คะแนน	2
ระดับความคิดเห็นที่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ได้คะแนน	1

ข้อ	ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	การจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับแนวทางวิถีพุทธเป็นหน้าที่ของทุกคนในโรงเรียน					
2	ครูเป็นกัลยาณมิตรและแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน					
3	โรงเรียนวิถีพุทธเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม					
4	การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมช่วยให้มีจิตใจสงบและส่งเสริมปัญญา					
5	การฝึกอบรม ศิล สมาธิ ปัญญาแก่นักเรียนทุกวันจะทำให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผลมากขึ้น					
6	ป้ายคดิธรรม คำขวัญคุณธรรมจริยธรรมจะสามารถเตือนใจให้ทุกคนทำความดีได้					
7	ความร่วมมือของชุมชน วัดจะช่วยให้การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธบรรลุตามวัตถุประสงค์					
8	ธนาคารความดีเป็นกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม					

ข้อ	ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
9	การบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระช่วยให้การจัดการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ					
10	ทุกคนในโรงเรียนทำความเคารพกันเป็นภาพที่น่าประทับใจและงดงาม					
11	การจัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนสถานที่ต้องเหมาะสมและถูกต้อง					
12	ครูที่นับถือศาสนาพุทธจะต้องประพฤติตนเป็นคนดีตลอดเวลา					
13	การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อกันเป็นสิ่งที่น่ายกย่องส่งเสริม					
14	ความรักความสามัคคีมีอยู่ในจิตสำนึกของทุกคนในโรงเรียนวิถีพุทธ					
15	ครูและนักเรียนต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นอยู่เสมอ					
16	ผู้บริหารและครูร่วมกันในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน					
17	การไปศึกษาดูงานโรงเรียนที่จัดการศึกษาดีเด่นเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้แก่ครู					
18	ผู้ปกครอง ชุมชน สามารถตรวจสอบการทำงานของโรงเรียนได้ทุกเวลา					
19	การจัดสวนพุทธธรรมในโรงเรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นแก่นักเรียน					
20	ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้ง					
21	พระสงฆ์คือผู้ที่สอนศีลธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน และประชาชนทั่วไป					
22	คำสอนทุกศาสนาสอนให้คนทุกคนเป็นคนดีเหมือนกัน					
23	หลักธรรมคำสั่งสอนคือสิ่งที่ช่วยคำจูนโลกของเรา					
24	การทำความดี พุทธดี กิดดี เกิดจากบุคคลที่ได้รับการอบรมสั่งสอนในทางที่ดี					
25	ความดีเกิดขึ้นได้จากการกระทำในสิ่งที่ดีของบุคคล					

ตอนที่ 3

พุทธคำชี้แจง

แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถี
โปรดทำเครื่องหมาย✓ ลงในช่องระดับการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินงาน
โรงเรียนวิถีพุทธ ตามระดับความเป็นจริงเพียงช่องเดียวในแต่ละข้อ

ระดับ 5	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมมาก
ระดับ 3	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
	ด้านกายภาพ					
1	การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาเลือกสถานที่ในการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธ					
2	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาจัดหาที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน					
3	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาจัดหาสถานที่ ที่สงบ ปลอดภัยให้แก่ นักเรียน					
4	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาจัดหาสถานที่ติดป้ายคติธรรม คำขวัญ ข้อ เตือนใจ					
5	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาหาสถานที่ใช้ในพิธีทางศาสนา					
6	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาการจัดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อ สิ่งแวดล้อมของนักเรียน					
7	การมีส่วนร่วมปฏิบัติ ท่านร่วมดำเนินการในการจัดสถานที่ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมตาม แนววิถีพุทธ					
8	ท่านร่วมดำเนินการในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้สะอาด สงบ และ ปลอดภัย					
9	ท่านร่วมจัดสร้างที่ตั้งพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและห้องเรียน					
10	ท่านร่วมดำเนินการในการติดป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญ และ ข้อความที่ช่วยเตือนใจ					
11	ท่านร่วมดำเนินการในการจัดทำสวนพุทธธรรมประจำโรงเรียน					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
12	ท่านร่วมดำเนินการในการจัดสิ่งแวดล้อมให้มีบรรยากาศแบบวิถีพุทธ					
13	ท่านร่วมดำเนินการในการป้องกันสิ่งเสพติดและอบายมุขในโรงเรียนและชุมชน					
14	การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ท่านพึงพอใจจากการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน					
15	ท่านพึงพอใจที่ชุมชนและโรงเรียนปลอดจากสิ่งเสพติดทุกชนิด					
16	ท่านภูมิใจที่โรงเรียนมีสวนพุทธธรรมประจำโรงเรียน					
17	ท่านได้รับคำชมจากชุมชนและผู้บริหารในการจัดสภาพแวดล้อมแบบวิถีพุทธ					
18	การมีส่วนร่วมประเมินผล ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน					
19	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
20	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการจัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียน					
21	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการจัดสถานที่ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา					
22	ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบบริเวณชุมชน โรงเรียนให้เป็นที่ปลอดจากสิ่งเสพติดอย่างแท้จริง					
23	ท่านมีส่วนร่วมติดตามการคิดป้ายคติธรรม คำขวัญต่าง ๆ ให้เหมาะสม					
	ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต					
	การมีส่วนร่วมตัดสินใจ					
24	ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดกิจกรรมหน้าเสาธง					
25	ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา					
26	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดการแสดงตนเป็นพุทธมามะกะของนักเรียน					
27	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดตอบปัญหาธรรมของนักเรียน					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
28	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดการสอบธรรมศึกษาของนักเรียน					
29	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาคัดเลือกนักเรียนที่จะเป็นผู้นำในพิธีทางพระพุทธศาสนา					
การมีส่วนร่วมปฏิบัติ						
30	ท่านมีส่วนร่วมเขียน โครงการกิจกรรมทางศาสนา					
31	ท่านมีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมหน้าเสาธงกับนักเรียน					
32	ท่านมีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมทางศาสนาทุกครั้ง					
33	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการตามหลักพุทธธรรม					
34	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมตอบปัญหาธรรมะของนักเรียน					
35	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้แก่ นักเรียน					
36	ท่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตรของนักเรียน					
การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์						
37	ท่านพึงพอใจในการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธในโรงเรียน					
38	ท่านได้รับคำชมจากพฤติกรรมที่แสดงออกในทางที่ดีของนักเรียน					
39	ท่านพึงพอใจในกิจกรรมการตอบปัญหาธรรมะของนักเรียน					
40	ท่านพึงพอใจต่อคำชมจากชุมชน ครู นักเรียนในการจัดกิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร					
41	ท่านพึงพอใจพิธีกรรมทางศาสนาที่นักเรียนปฏิบัติหน้าเสาธงตอนเช้า					
การมีส่วนร่วมประเมินผล						
42	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงของนักเรียน					
43	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการปฏิบัติตนหลังจากการเข้าค่ายพุทธบุตรของนักเรียน					
44	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการได้เรียนวิชาพุทธศาสนา					
45	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการสอบธรรมศึกษาของนักเรียน					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
46	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน					
47	ด้านการเรียนการสอน					
	การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับหลักพุทธธรรม					
48	ท่านมีส่วนร่วมในการร่วมพิจารณากำหนดแนวทางการผลิตสื่อการเรียนรู้ทางศาสนา					
49	ท่านมีส่วนร่วมในการพิจารณากิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ					
50	ท่านมีส่วนร่วมกำหนดการเรียนรู้พุทธศาสนาจากประสบการณ์ที่ใกล้ตัวนักเรียน					
51	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาในการนิมนต์พระสงฆ์มาให้ความรู้ทางพุทธศาสนาแก่นักเรียน					
52	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาจัดหาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน					
53	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาวิธีการฝึกจิตและสมาธิเพื่อพัฒนาสติปัญญาของนักเรียน					
54	ส่วนร่วมปฏิบัติ ท่านมีส่วนร่วมในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้กับหลักพุทธธรรม					
55	ท่านมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อประกอบการสอนวิชาพระพุทธศาสนา					
56	ท่านร่วมเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนในโรงเรียน					
57	ท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุง สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมและจัดทำเพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอแก่นักเรียน					
58	ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่น่านักเรียนไปเรียนรู้นอกสถานที่ตามแหล่งชุมชน					
59	ท่านมีส่วนร่วมในการฝึกจิตและสมาธิเพื่อพัฒนาสติปัญญาพร้อมทั้งนักเรียน					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
60	การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ท่านพึงพอใจที่ผู้เรียนเข้าใจในหลักไตรสิกขาและนำไปปฏิบัติได้เหมาะสม					
61	ท่านรู้สึกพอใจที่นักเรียนแก้ปัญหาโดยยึดหลักพุทธธรรมอย่างมีเหตุมีผล					
62	ท่านพึงพอใจในการร่วมฝึกจิตและสมาธิของนักเรียนในโรงเรียน					
63	ท่านพึงพอใจที่มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาและฝึกปฏิบัติ					
64	ท่านพึงพอใจในการนำหลักไตรสิกขามาใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน					
65	การมีส่วนร่วมการประเมินผล ท่านมีส่วนร่วมประเมินการใช้สื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของครู					
66	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขาของครูและนักเรียน					
67	ท่านมีส่วนร่วมในประเมินการฝึกจิตและสมาธิของนักเรียนทุกคน					
68	ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน					
<u>ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์</u>						
69	การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศแบบพี่แบบน้อง					
70	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมการทำความดีของนักเรียน					
71	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาวิธีการแสดงความเคารพพระสงฆ์ที่ถูกต้อง					
72	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
73	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากิจกรรมการทำความเคารพของครูที่เหมาะสม					
74	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดกิจกรรมธนาคารความดีของนักเรียน					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
75	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากิจกรรมที่ส่งเสริมความรักความสามัคคีในโรงเรียน					
การมีส่วนร่วมปฏิบัติ						
76	ท่านมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมส่งเสริมมารยาทของนักเรียน					
77	ท่านมีส่วนร่วมแสดงความเคารพพระสงฆ์พร้อมกันกับนักเรียนอย่างถูกวิธี					
78	ท่านมีส่วนร่วมกิจกรรมทางศาสนากับนักเรียนทุกกิจกรรม					
79	ท่านมีส่วนร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมความรัก ความสามัคคีในโรงเรียน					
80	ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการทำความดีของนักเรียน					
81	ท่านมีส่วนร่วมปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ กับนักเรียน					
การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์						
82	ท่านได้รับคำชมจากผู้บริหารและผู้ปกครองในการปฏิบัติตนเป็นคนดี					
83	ท่านได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการปฏิบัติธรรมกับนักเรียน					
84	ท่านพึงพอใจที่บุคลากรได้รับคำชมจากการปฏิบัติตนเป็นคนดีจากชุมชน					
85	ท่านพึงพอใจในกิจกรรมทางศาสนาที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในวันสำคัญต่าง ๆ					
86	ท่านพึงพอใจที่นักเรียนทุกคนร่วมทำความดี					
87	ท่านพึงพอใจในการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ กับนักเรียน					
การมีส่วนร่วมประเมินผล						
88	ท่านมีส่วนร่วมประเมินการปฏิบัติตนตามแนววิถีพุทธของนักเรียน					
89	ท่านมีส่วนร่วมประเมินการแสดงความเคารพของนักเรียน					
90	ท่านมีส่วนร่วมประเมินกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา					
91	ท่านมีส่วนร่วมสังเกตการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีของนักเรียน					
92	ท่านมีส่วนร่วมประเมินการปฏิบัติธรรมของครูในโอกาสวันสำคัญทางพุทธศาสนา					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
	ด้านการบริหารจัดการ					
93	การมีส่วนร่วมตัดสินใจ ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาโครงการที่จะพัฒนาโรงเรียนตามแนว โรงเรียนวิถีพุทธ					
94	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ					
95	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาแนวทางการส่งเสริมกิจกรรมโรงเรียนวิถี พุทธ					
96	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดบทบาทหน้าที่บุคลากรที่รับผิดชอบ โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ					
97	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดนโยบายวิสัยทัศน์ของโรงเรียนวิถี พุทธ					
98	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากิจกรรมทางศาสนาเพื่อนำไปดำเนินการใน โรงเรียน					
99	ท่านมีส่วนร่วมพิจารณากำหนดการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มพูน ประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนวิถีพุทธ					
	การมีส่วนร่วมปฏิบัติ					
100	ท่านมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ					
101	ท่านมีส่วนร่วมประสานงานในกิจกรรมตามแนววิถีพุทธกับ ผู้ปกครองและชุมชน					
102	ท่านร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน วัด ชุมชน และผู้ปกครองร่วมจัดขึ้น					
103	ท่านร่วมในการเขียนแผนนโยบายในการดำเนินงานตามโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ					
104	ท่านมีส่วนร่วมจัดหาสื่อเทคโนโลยีที่ใช้ในการบริหารงานโรงเรียน วิถีพุทธ					
	การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์					
105	ท่านพอใจในการดำเนินกิจกรรมตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ					
106	ท่านรู้สึกภูมิใจจากการดำเนินงานในโรงเรียนวิถีพุทธที่ประสบ ผลสำเร็จ					

ข้อ	การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการมีส่วนร่วม				
		5	4	3	2	1
107	ท่านพึงพอใจในการจัดทำสื่อสารสนเทศของโรงเรียน					
108	ท่านได้รับการยกย่องจากเพื่อนครู ชุมชน และผู้บังคับบัญชา					
109	ท่านพึงพอใจในการเข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาเกี่ยวกับกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ					
110	การมีส่วนร่วมประเมินผล ท่านมีส่วนร่วมตรวจสอบประเมินผลจากการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ					
111	ท่านมีส่วนร่วมนิเทศติดตามการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ					
112	ท่านมีส่วนร่วมประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนวิถีพุทธ					
113	ท่านมีส่วนร่วมติดตามการดำเนินงานตามแผนนโยบายของโรงเรียนวิถีพุทธ					
114	ท่านมีส่วนร่วมประเมิน การนำเสนอข้อมูลข่าวสารสารสนเทศของโรงเรียนสู่ชุมชน					
115	ท่านมีส่วนร่วมประเมินการบริหารงาน โครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ					

ภาคผนวก ข.

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา	อาจารย์ประจำสำนักทดสอบทางการศึกษา
และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. พระครูวินัยธร วัลลพโกวิโล	หัวหน้าฝ่ายบริการฝึกอบรม
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
3. นายโกมินทร์ สังคะนอง	ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับ 8 ผู้อำนวยการ
โรงเรียนวัดนิมมานรดี เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร
4. นายสมชาย ศรีโชค	ผู้อำนวยการโรงเรียนระดับ 8 ผู้อำนวยการ
โรงเรียนวัดสุวรรณ เขตคลองสาน
กรุงเทพมหานคร
5. นายฉัฐภูมิ หลอมประโคน	ศึกษานิเทศก์ระดับ 8 ศึกษานิเทศก์
สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอเชิญผู้เชี่ยวชาญและขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5646 , 5731

ที่ ศธ 0519.12/๒๕๐๔ วันที่ 1๒ มีนาคม 2550

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เชิญผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักทดสอบ ประเมินผลและจิตวิทยา

เนื่องด้วย นายบำรุง แสณณรงค์ นิติระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์รัชนี บุญธิมา เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายบำรุง แสณณรงค์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/๒๖๐๗

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๑๒ มีนาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

เนื่องด้วย นายบำรุง แสณณรงค์ นิติระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ฉัฐภูมิ หลอมประโคน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายบำรุง แสณณรงค์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิติ โทรศัพท 02-437-5585 มือถือ 086-015-8368

ที่ ศธ 0519.12/2608

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

/2 มีนาคม 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี

เนื่องด้วย นายบำรุง แสณณรงค์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลการวิจัยโดยขอให้ครูจำนวน 30 คน ตอบแบบสอบถามเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ในระหว่าง เดือนมีนาคม 2550

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายบำรุง แสณณรงค์ ได้ทำการเก็บข้อมูลซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มือถือ 086-015-8368

ที่ ศธ 0519.12/ ๑๖ / 3

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๑๖ มีนาคม 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

เนื่องด้วย นายบำรุง แสงณรงค์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลการวิจัยโดยขอให้ครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตคลองสาน จำนวน 123 คน ตอบแบบสอบถามเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ในระหว่าง เดือนมีนาคม 2550 – เดือนเมษายน 2550

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายบำรุง แสงณรงค์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มือถือ 086-015-8368

ที่ ศธ 0519.12/๑ ๖๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๑๖ มีนาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เนื่องด้วย นายบำรุง แสณณรงค์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ พระครูวินัยธรวัลลภ โกวิโล เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายบำรุง แสณณรงค์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัยปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731, 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-437-5585 มือถือ 086-015-8368

ที่ ศธ 0519.12/ ๒๖๒๐

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๒๓ มีนาคม ๒๕๕๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดนิมมานรดี

เนื่องด้วย นายบำรุง แสณณรงค์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ” โดยมี อาจารย์มาร์ศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายบำรุง แสณณรงค์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-437-5585 มือถือ 086-015-8368

ที่ ศธ 0519.12/ ๑๗๖ |

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

๑๑ มีนาคม 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุวรรณ

เนื่องด้วย นายบำรุง แสนณรงค์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ” โดยมี อาจารย์มารศรี สุธานี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายบำรุง แสนณรงค์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิติ โทรศัพท 02-437-5585 มือถือ 086-015-8368

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นายบำรุง แสณณรงค์
วันเดือนปีเกิด	9 กรกฎาคม 2504
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 20 หมู่ที่ 4 บ้านกกตาล ตำบลบัวขาว อำเภอภูซาง จังหวัดกาฬสินธุ์ 46110
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	301/11 หมู่ที่ 5 ซอยประชาอุทิศ 90 แขวงทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดสุวรรณ แขวงคลองตันใต้ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร 10600
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2514	ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านกกตาล จากตำบลบัวขาว อำเภอภูซาง จังหวัดกาฬสินธุ์
พ.ศ. 2523	มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบัวขาว จากตำบลบัวขาว อำเภอภูซาง จังหวัดกาฬสินธุ์
พ.ศ. 2526	อนุปริญญา สาขาอุตสาหกรรมศิลป์ จากสถาบันราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
พ.ศ. 2537	ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต (การประถมศึกษา) จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2550	ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร